

A battonyai római katolikus egyházközség története

Battonya régmúltjának vázlatos története a XIX. század elejéig

Battonya környéke talán már a Római Birodalom idején lakott hely volt. Egyes történekutatók szerint valahol Dombegyház környékén húzódott Dacia római provincia határa. Ugyanezt a területet a hunok birodalmával összefüggésben is emlegetik: errefelé lett volna Atilla hun király szálláshelye, sőt egyes legendák szerint errefelé is temették el a királyt.

A Kárpát-medencei honfoglalást követően nagyjából egy évszázad elteltével, tehát a Krisztus utáni első ezredforduló tájékára kialakultak a magyar fejedelmi birtokviszonyok. A mai Battonya környékét, az egész egykori Csanád vármegyével, a Marostól az Al-Dunáig, a Tiszáig, a Körösökig, sőt egészen az Erdélyi havasokig Ajtony fejedelmi birtokaként tartották számon. Amikor Ajtony kiskirálykodásával, kétszínű politikájával s inkább keleti orientációjával veszélyeztetni kezdte István király politikáját, a Király hadba vonult ellene s 1028-ban, a nagyösi csatában, unokatestvérének, Csanád vezérnek segítségével megfékezte Ajtony szinte korlátlan hatalmát. Fejedelmi szálláshelyét, Marosvárt a hadvezérről Csanádnak keresztelte át és ezzel a székhellyel létrehozta a vármegyei közigazgatást. 1030-ban pedig ugyancsak Csanád központtal megalapította István király a Csanádi Egyházmegyét. Első püspökéül a velencei származású bencés apátot, a patrícius sarj Gellértet, eredeti nevén Giorgio di Sagredot tette meg, aki korábban érkezett Magyarországra, s a trónörökösnek, Imre hercegnek a nevelője volt.

Ajtony, megtartva pogány szokásait, színleg felvette a görög szertartású kereszténységet. Bizáncból hozatott görög szertartású szerzeteseket, akik ezen a vidéken már térítettek is. Székvárosában, Marosvárott kolostort is építtetett számukra.

Csanád vezér ispánságának kezdetekor ezeket, az ezen a vidéken térítő görög szertartású szerzeteseket áttelepítette Oroszlámosra és Csanád városába István király segítségével, majd Gellért püspök közreműködésével bencés szerzeteseket hozatott. A XI. század első felében már ezek a bencés szerzetesek járták a vidéket és látták el az adódó lelkipásztori szolgálatot. Gellért püspök Csanádon létrehozta az első káptalani iskolát, ahol e vidékről már sok ifjú sajátíthatta el a különféle tudományok mellett a vallás hitigazságait is. Ebből a káptalani iskolából kerülhettek ki a vidék első papjai is.

Ebből az időből nincsenek feljegyzések, hogy a későbbi Battonya területén szervezett módon történt volna a lelkipásztorkodás, vagy istentiszteleti hely lett volna. A későbbi Árpád-korban a Maros mentén, annak jobb és baloldalán egyaránt számos monostor épült, leginkább a bencés szerzetesek, majd a ciszterciták jóvoltából. Az ezekben a monostorokban élő szerzetesek nyilván ellátták e vidék lelkipásztori szolgálatát is. Ez a feladat leginkább missziós jellegű volt. A hittérítést azonban elsősorban nem a prédikációk vagy katekézisek jelentették, hanem a kereszténység karitatív és kulturális intézményei: szegényházak, ispotályok (kórházak), lelenházak, iskolák megszervezése, valamint a táj mezőgazdasági

kultúrájának fellendítése. Ebben a Maros partján élő bencés szerzetesek kiemelkedő szerepet játszottak.

Viszont már az Árpád-korban léteztek a mai Battonya külterületének számító Bassarága (vagy: Basarág?) és Szionda-puszták, ahol bizonyíthatóan lakott települések voltak. Rajtuk kívül feltételezhetően még több apróbb település is állott, melyeknek nevét ma is őrzi egy-egy dűlő vagy földdarab. Ilyenek pl. Cikó-halom, Sánka-halom, a tompapusztai Kálvária-halom, vagy a Battonya és Mezőkovácsháza határán lévő Hármashatár-halom, ahol- eddig még feltáratlan- román-kori templomromokat fedeztek fel a régészek. Ismervén a szentistváni törvényeket, hogy minden 10 falu köteles egy templomot építeni, így valószínűleg e vidéknek, a mai Battonya közvetlen környékének is lehetett temploma. Az Árpád-kor után, 1340-ből fennmaradt oklevél szerint létezett egy Bothanyaegházaa nevű település, amely tekinthető a mai település ősének. S amint a neve is utal rá, itt már egy templom állott. Borovszky Samu Csanád vármegye történetéről szóló leírásában utal is rá, hogy az említett két pusztá (Bassarága és Szionda) azonosítható is a településsel. Szionda már 1230-ban egyházas település volt, amely többször elpusztult, míg a török időkben teljesen elnéptelenedett és pusztaság lett. Ugyanígy Basarág is, ahogyan majd a következő fejezetben látjuk is.

E vidék a katonai határőrvidék felszámolása után az aradi kincstári uradalomhoz került véglegesen.

A XV. században egyes források szerint a mai Battonya területe a híres tudós, nem felszentelt, csupán választott boszniai püspök, Szekcsői Herczeg Rafael tulajdonában volt, s fennmaradt egy szerződéskötésük a Száraz-ér melletti földekről, 1437-ből. A század közepén már a Laczkffyak birtokaként szerepelt, majd a temesi főispán, Harapkői Bothos András tulajdona lett, aki valószínűleg házasság révén került még másik 42 kisközséggel a birtokába. A következő évtizedekben különböző családok birtokolják a települést és környékét. Fennmaradt oklevelek tanúsága szerint az aradi társaskáptalan, mint királyi jurisdikcióval (joghatósággal) bíró testület 1455. február 6-án Hunyadi Jánost és fiait, Lászlót és Mátyást, a későbbi királyt iktatta be a birtokba. Ekkoriban népes helynek számíthatott Battonya, jövedelmeit később Mátyás király a lippai vár fenntartására fordította. Majd édesanyja, Szilágyi Erzsébet tulajdonába adta, több más településsel együtt. De hogy eközben milyen lehetett a hitélet, arra vonatkozóan semmiféle adat nincsen.

A történetírás ismer azonban egy *Batonyai András* nevű papot, aki valószínűleg (nevéből ítélve) itteni születésű lehetett. Batonyai András 1486-ban, Csanádon, az egyházmegye székhelyén volt „oltárigazgató” (rectoratus altarium) és az akkor jelentősnek mondható kaszaperi plébániára pályázott. Ramocsaházi Albert torontáli főesperes, csanádi kanonok kérte Kállay Jánost, Kaszaperek földesurát, hogy adományozza a plébániát Batonyai Andrásnak, helyesebben prezentálja, ajánlja őt Szokoli János (1466-1493.) csanádi püspöknek kinevezésre. (Köztudott, hogy a középkorban családneveket nemigen használtak, a nevesebb személyeket szülőhelyük szerint különböztették meg. Így biztosan batonyai születésű lehetett a nevezett.

A közigazgatással kapcsolatosan meglehetősen zavaros volt a helyzet: pontosan nem is tudták, hogy melyik vármegye része Battonya. Hol Csanád, hol Zaránd, vagy Arad vármegye részeként emlegették.

1563-ban még volt ugyan 87 adófizető jobbágya a falunak, de a többszöri török hadműveletek ezen a vidéken is nagy kárt okoztak, miközben az ország jó része már a kezükön volt. Ezekben az években Battonya lakossága színmagyar volt.

1566-ban a török szultán hetedik hadjárata során a gyulai vár török kézre került s ezzel egy időben Battonya is ugyanerre a sorsra jutott. A török közigazgatás 50 más faluval együtt az

aradi bírói kerülethez és a temesvári tartományhoz, azaz vilajethez csatolta. A középkori Battonya végleges pusztulása az 1500-as évek végére tehető. Az ezt követő több mint száz évben valószínűsíthetően a szegedi ferences kolostor szerzetesei látogattak időnként erre a vidékre. Egyedülként a ferencesek, akiket a törökök megtűrték a keresztény egyház szerzetesei és papjai közül, illetőleg, akiknek a tevékenységét nem nagyon korlátozták. A török időkben egyébként missziós területté vált országrészekben egy-egy közösségen belül, már ahol éltek nagyobb csoportokban magyarok, egy-egy értelmesebb civil hívő tartotta fenn a hitet és a kereszténységet, akiket licenciátusoknak hívtak. Majdnem katakombaszerű illegalitásban gyakorolhatták valamelyest a vallásukat, rejtőzködve, sokszor mocsaras-lápos, nádas vidékeken, ahol a törökök nem fedezték fel őket.

Ugyanekkor a XVII. század közepén szintén a törökök elől menekülve görögkeleti vallású, szerb nemzetiségű kisebb-nagyobb csoportok érkeztek a vidékre és a magyarok által elnéptelenedett Battonyára is. Egyes kutatók szerint az itteni törökök ezt nem is nagyon bánták, hiszen adófizető lakosokra nagy szükségük volt nekik is. 1661-ben már „rác” faluként emlegették Battonyát. Ezek a szerb lakosok egy része a Balkánról, de nagy részük a Bánátról vándorolt „felfelé”, ahová jórészt már az 1389-ben bekövetkezett rigómezei csata utáni időben költöztek el. Az ezt követő évszázadban, pontosan 100 évben, kisebb-nagyobb megszakításokkal Battonyát csak szerb lakosok lakták. A török uralom és a felszabadító háborúk végeztével, az 1699-ben létrejött karlócai békével az ország nagy része felszabadult, csak a Temesi Bánság (a Bánát) nagy része maradt még egy ideig török kézen. A felszabadulás után I. Lipót császár Dolny István csanádi püspököt, a jeles egyházjogászt nevezte ki Csanád vármegye főispánjává, akinek jelentéseiből sokat megtudhatunk a vidék török utáni állapotáról. 1720-ban, gróf Nádasdy László csanádi püspök idejében, királyi rendeletre történt egy összeírás a vidék népességéről és településeiről, s ebben az összeírásban már Battonya neve is szerepel. Az összeírás szerint mindössze 7 falu maradt meg, mintegy 6780 magyarral.

A katolikus egyházi élet ezen a vidéken, magyar katolikus lakosok hiányában csak nehezen indulhatott meg. Egy 1734-ből származó összeírás szerint csupán 2 magyar anyanyelvű lakosa volt Battonyának. Később azonban a szerb lakosok mellett magyarok is megjelentek, mind nagyobb számban. Ezek katolikusok voltak, s a feljegyzések szerint időnként Makóról keresték fel őket a lelkipásztorok. Makón már 1700-ban restaurálták a plébániát és 1713-ban már önálló plébánosa is volt. De vannak feljegyzések arról is, hogy Szegedről ferencesek, Aradról pedig az éppen megtelepedett minorita szerzetesek keresték fel a kisebbségben lévő battonyai katolikusokat. Ugyancsak a már akkor működő máriaradnai ferencesek is járták ezt a vidéket.

Az 1712 és 1715 között összeült pozsonyi országgyűlés visszaállította Csanád vármegyét. Ezt követően néhány magyar, vagy magyarrá vált katolikus birtokos család is visszatelepedett a vármegye területére, s ezt követően ők hozták magukkal különböző tájegységekről a magyar családokat. Mivel a vármegyének még nem volt állandó székhelye (később Makó lett az), a nemesi családok, mint a Návayak, Edelspacherek, az aradi Bohusok...stb. a köznemesekkel és a katolikus papsággal gyakran Battonyán tartottak megyegyűlést. Makón, Battonyán kívül Földeák és Tornyá volt még jelentősebb lakott település ebben az időben. S ezekre a településekre ezt követően költöztek be újból magyar családok.

Az 1734-ből fennmaradt összeírás szerint az említett két magyar lakos, Kontra Mihály és Magyar Mihály élt Battonyán. Ugyanekkor 109 házat írtak össze a faluban, szemben a szomszédos Tornyával, ahol mindössze 53-at. Eközben III. Károly császár adománya révén a Modenai herceg tulajdonába került Battonya és környéke.

Battonya magyar lakosságának lényeges gyarapodására 1770-ben került sor, amikor is a Jászságból és Heves megyéből számos magyar család települt be. Ugyanekkor Pozsony megyéből szlovák ajkú telepesek is érkeztek. A magyarok katolikusok voltak, a szlovákok feltételezhetően ugyancsak. A XIX. század elején a plébániai anyakönyvekben gyakran találunk szlovák hangzású családneveket.

Ekkor kezdett élénkülni a katolikus hitélet is, megalakult a battonyai katolikus közösség, amelynek lelki igényeit a szomszédos Torna katolikus lelkipásztorai látták el.

Istentiszteleti helyül egy kis imaház szolgált, amely valószínűleg a mai plébánia helyén állott. A tornyai egyházközséget még 1753-ban alapította Marczibányi Lőrinc, Torna földbirtokosa, aki ugyanabban az évben szerezte meg a környék birtokait, de szinte első ténykedése az ottani egyházi élet megszervezése volt. Marczibányi Lőrinc Trencsén megyei ősi nemesi családból származott, Csanád vármegye alispánja és országgyűlési követe volt. Ugyanabban az évben, 1753-ban felépítette az első tornyai templomot, az akkori csanádi püspöktől, wagreini gróf Engl Antaltól papot kért a településnek, akinek lakást, ellátást és fizetést is adott. Viszont kötelességévé tette, hogy Torna mellett ellássa a környék, köztük Battonya katolikusainak lelkipásztori szolgálatát is.

(Puchói Marczibányi Lőrinc Tornyán halt meg 1769-ben, s az általa épített akkori barokk templom kriptájában temették el. Tornyán 1851-ben új, ma is álló, késő klasszicista stílusú templomot építettek a Szent Kereszt felmagasztaltatása tiszteletére, s Marczibányi Lőrinc copf stílusú szarkofágját ennek a templomnak a kriptájában helyezték el, amely ma is ott áll, sajnos kifosztva és a csontjai szétszórva. Trianon után Torna a határ másik oldalára került. Majd a II. világháború után teljesen kifosztották a templom alatti kriptát s a maradványok nagy részét megsemmisítették. Marczibányi Lőrinc egyik fia István (1752-1810.) volt, aki szintén Csanád vármegye alispánjaként írta be nevét e vidék történelmébe. Nevéhez fűződik Dombegyház megalapítása, amely sokáig a nevét is viselte, Marczibányi-Dombegyház néven. Ő utód nélkül halt meg. Egyik testvére, az ifjabb Lőrinc örökölte a környékbeli birtokait, majd annak fia, Marczibányi Márton (1785-1835.), Csanád vármegyei főszolgabíró. A felesége a csókai származású gróf Grochowska Jozefin volt, innen ered a család másik nemesi előneve, a „csókai”. Fiuk Livius (1818-1850.), szintén tornyai és dombegyházi földbirtokos volt. Ők mindannyian a jelenlegi tornyai templom kriptájában „nyugosznak”. Ugyancsak ott nyugszik még az idősebb Lőrinc legkisebb fiának, Imrének Antal nevű fia (1793- 1872), és annak Bánóczy Mária (+1862.) nevű felesége is. Marczibányi Antal egyik lánytestvére Amália volt, akit neczpáli Justh János vett feleségül. Justh János és Marczibányi Amália házasságából született István nevű fiuk, aki Pákozdy Matildot vette feleségül, s az ő fiaik: Justh Gyula, a neves politikus, országgyűlési képviselő és Zsigmond, a tehetséges író és költő, aki szentetornyai birtokán létrehozta a kultúrtörténetileg máig egyedülálló „parasztszínházat”. Justh Gyula Margit nevű leánya a Battonya – tompapusztai birtokos, jószási Purgly János felesége lett. Purgly János Emil nevű testvére Csanád vármegye főispánja volt, majd földművelésügyi miniszter lett. A II. világháborút követően Battonyán az új rend „urai”, azaz elvtársai csúfosan elbántak vele. Első fokú unokatestvérük volt Purgly Magdolna, Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának felesége.)

A magyar betelepítések ellenére az 1779-es év összeírásaiban csupán 4 magyar katolikus családot regisztráltak, valószínűleg a többi katolikus család lehetett szlovák származású, vagy ahogyan akkoriban nevezték őket, tótok. Érdekességként említjük meg, hogy ugyanezen összeírás Battonyán 4 görögkeleti pópát említ meg.

Komolyabb fejlődésnek indult Battonya, amikor II. József császár (1780-90.) rendeletére 1785-ben megépült a Buda-Arad közötti postaút. Ennek egyik állomása, Arad előtt az utolsó előtti, éppen Battonyán volt.

A XVIII. század végén 22 katolikus család költözött át Tornyáról Battonyára, majd 1801-ben újabb magyar és katolikus családok telepedtek le. 1805-ben már 972 volt a katolikus hívek száma. Ekkor a pécskai kerületi esperes, ahová Tornya is tartozott, azt írta Kőszeghy László csanádi püspöknek, hogy „...közelébb néhány százzal még szaporodni fognak, mert vidéki atyafiságuk már útban van Batonya felé, ahol állandóan szándékoznak letelepedni...”

A magyar katolikus lakosság jelentős gyarapodásával egyre szükségesebbé vált, hogy Battonyán állandó istentiszteleti hely épüljön és önálló lelkésze is legyen a falu katolikusainak. A XIX. század első éveiben többször is kérték a csanádi püspököt, hogy gondoskodjék a hívekről. Bár a Helytartótanács 1807-ben megadta az engedélyt a római katolikus templom felépítésére, még évekbe telt, mire Kőszeghy László püspök egy bizottság kiküldésével meggyőződött arról, hogy a templom és a plébánialak felépítéséhez megfelelő hely áll rendelkezésre és a leendő lelképásztor javadalma, azaz megélhetése is biztosítva van. Végül a püspök 1810-ben kérte I. Ferenc király engedélyét az egyházközség megalapítására, mivel Battonya ekkor már a Kincstár birtokában volt (a modenai hercegi család kihalásával a terület visszazállt a Kincstárra) s így a Király nevében gyakorolta a kegyúri jogokat. Ezek körébe tartozott az egyházközségek alapítása, a templomok felépítése és fenntartása is.

Az egykori falu: Basarág (vagy Bassarága)

A XIX. század végén még mint telepített pusztá létezett a várostól déli, délkeleti irányban. Egy 1898-as kimutatás szerint a tanyákon mintegy 540 katolikus hívő, 35 görögkeleti, 28 református és 4 izraelita lakott.

Basarágot (szlávosan Bassarágát) már 1217-ben említi a váradi Regestrum, mint Arad vármegyéhez tartozó települést. Később, a XVI. századtól Csanád vármegye részeként említik a források. Egyes kutatók szerint az érdekes név böszövény eredetű, muzulmánt jelent. A XIII. században a tatárokkal azonos vallású, a Balkánról jött mohamedán bolgár csapatok is betörték gyakran a vidékre s talán innen kaphatta a nevét. Az 1230-as években a terület eredeti birtokosai, az aradi várnépek, várjobbágyok Dezső csanádi püspök, mint királyi bíró előtt vádat emeltek Miklós főesperes, csanádi kanonok ellen, hogy az elvette a basarágai földjüket. A bevádolt főesperes ellenben bizonyította, hogy ő egy Ugrin fia Kelemen nevű nemes embertől vásárolta a birtokot. A megidézett Kelemen bizonyította, hogy a birtok neki jogos öröksége volt s így törvényesen adta el a főesperesnek. Dezső püspök a vádlókat tüzesvas próbára küldte Váradra, Szent László sírjához.

Ezt követően a pápai tizedjegyzék 1333-ban, Károly Róbert király idejében plébániával rendelkező faluként említi. Papja is volt, bizonyos Póka (Pál) nevezetű, aki 1 forint 17 krajcár pápai adót (egy másik számítás szerint 13 banálist) fizetett. (Csak érdekességként említjük meg, hogy az ősi csanádi egyházmegye területén a XIV. században eléggé kaotikusak voltak a pénz, illetőleg fizetési viszonyok. Különböző pénznemeket használtak. Fizettek garasban, banálisban, budai márkában, de pl. Szeged környékén ismeretes volt a „szegedi aprópénz” is. Egy tizedszedési lajstromból kiderül, hogy a csanádi székeskáptalan nagyprépostja 20 garast, az örkanonok 1 márka 25 banálist, a csanádi plébános 10 garast és 1 banálist, az apátfalvi

Szent Gál egyház plébánosa 5 garast, a makófalvi plébános szintén 5 garast fizetett pápai tizedként. Akkoriban 1 márkáért egy falusi jobbágytelket lehetett vásárolni jobbágyostul, 2 márkáért nemesi kúriát, 10 márkáért egy télen-nyáron működő malmot, 100 márkáért pedig egy egész várat lehetett megszerezni. A tizedszedést „al-tizedszedők”, ún. subcollectorok végezték, akiknek nagy segítségére voltak a főesperesek, akik egyébként is minden esztendőben végiglátogatták a kerületüket s ekkor a maguk, ill. az egyházmegye számára ún. cathedraicumokat szedtek. Ez a cathedraicum egészen az 1990-es évek végéig életben volt az egyházmegyében.)

Basarág temploma a tizedjegyzék szerint Szent István király fiának, Szent Imre hercegnek tiszteletére volt szentelve. A plébánia valószínűleg sokkal előbb, már az Árpád-korban, az 1100-as években keletkezhetett.

Az Árpád-kori, majd az Anjou-kori kis települések templomai az Alföldön többnyire fa épületek voltak és kisméretűek, általában kelet-nyugati tájolásúak. A nyugati oldalon volt a bejárat, a keleti részen volt a szentély kis ablakokkal, s ugyanígy a déli oldalon is kis ablakokon át kapta a templombelső a fényt. A szentélyben állt az oltár, amely nagyobb faragott terméskőből, vagy mészkőből készült. Általában még nem volt karzat, azaz kórus és padok vagy székek sem voltak a hajóban. A tetőzetet szépen faragott oszlopok tartották. Később, az Anjou-korban, a 14. században már egyre inkább megjelentek a kőből épített kis templomok, de a fa templomok méreteiben. S ekkortól vált szokássá, hogy a belső falakat falfestményekkel (al fresco technikával, azaz a nedves vakolatra festve) díszítik. Erre nagyszerű példa egyházmegyénkben a kiszombori körtemplom. Ezeket a falra festett képeket, amelyek bibliai jeleneteket, szenteket ábrázoltak, nevezték „*biblia pauperum*”-nak, azaz a szegények bibliájának. A felnőtteket, gyermekeket ezen képek magyarázataival oktatták a falusi papok. Valamiféle népiskolaként is működtek ezek a templomok. A kis falusi templomokban orgona nem volt. A kántor általában latin nyelvű gregorián énekeket énekelt, amiként a liturgia nyelve is természetesen a latin volt. A kántor leginkább jóhangú énekes fiúkkal vette körül magát. A ma is használatos ún. népénekek csak a 17. század végén kezdtek el terjedni. A szükséges liturgikus ruhákat, kegyszereket általában a király adta, könyvekről pedig a terület püspökének volt kötelessége gondoskodni. Ezért volt jelentős Csanád városában is a mindenkori püspök mellett dolgozó káptalani könyvmásoló műhelyeknek. A kis templomok körül volt a falu temetője (cinterem), s attól nem messze a lelkészlak. A plébános javadalma általában két jobbágytelekből, a hozzá tartozó szolgákból, egy hátszlóból, egy hatókrös szekérből és harminc juhból állott. Egy-egy falu lakossága mintegy 20 -30 házból állott, a tíz falu lakossága tehát mintegy 200 – 300 családból. Ők tartották fenn az egy templomot és a plébánost, esetleg káplánját. És valószínűleg ez a rend érvényesült Basarág településen is.

1407-ben Basarág faluban az egyházi kegyúri jogokat Váraskeszi Lépes András gyakorolja. A földesúr ajánlatára Péter, Marczali Dósa csanádi püspök (1403-1423.) helynöke (valószínűleg Lippai Péter csanádi kanonokkal azonos) bizonyos Szombathelyi Andrást nevezte ki abban az évben a falu plébánosává. A plébános a Temes megyei Szombathely (később: Szabadhely) szülötte volt. De Basarág szülötte volt bizonyos *Basarági László*, aki 1446 - 56 között az aradi társaskáptalan kanonokja volt.

A XVI. században Basarág a nagylaki Jaksics család birtoka lett. 1529 nyarán Bali bég rablóhadjárata során a falut felgyújtották, a lakosokat összefogdosták és egy részüket megölték, de sokakat elhurcoltak. Az ezt követő számos török betörés ellenére teljesen nem pusztult el a falu. 1562-ben, amikor a csanádi püspök megbízottja tizedszedési joggal felkereste a települést, 14 adófizető jobbágyot és 4 szegényt talált. Viszont a magyar lakosok teljesen kipusztultak, 1661-ben már mint teljesen rác falut említik Basarágot.

A török pusztítás utáni időszakhoz köthető a volt Basarág településének egy jellegzetes, középkori legendája. A török pusztításokat követően, az akkori birtokos család örököse, Jaksics Anna ellátogatott a vidékre, hogy felmérje a kárt, amit a török csapatok okoztak. A falu lakosai, akik túléltek a török vést, a környékbeli nádasokban bujkáltak. Az örökös az üszkös romok között egy síró csecsemőre bukkant, akit magával vitt és felnevelt. Ez a talált gyermek Basarági (vagy egy elírással Balsaráti) Vitus János (1529 – 1575.), a középkor jeles humanistája, író, költő, filozófus és orvos. Mindenesetre tény, hogy ezen a vidéken született. A szomszédos Dombegyház a sajátjának tekinti, bár Basarág a mai Dombegyház és Battonya között terült el. Vitus János neves külföldi egyetemeken tanult, többek között a híres Melancthon tanácsára az itáliai Pádua (Szent Antal városa) egyetemén is. Itt sajátította el az orvosi tudományokat és olyan nagy híre volt, hogy egy időben V. Pius pápa udvari orvosaként is tevékenykedett. Később visszatért a megmaradt Magyarországra, valószínűleg a mentorai hatására a reformáció híve lett és Sárospatakon, a reformáció egyik hazai fellegvárában telepedett le. Ott is halt meg 46 esztendőskorában.

Basarág végleges pusztulása valószínűleg az 1700-as évek elejére tehető, amikor a csanádi és aradi rácok megfélemezésére érkezett kuruc csapatok a földig rombolták le. Ezt követően csak pusztaként említik a források. Battonya tanyai vidékeként szerepel egészen a XX. század második felében bekövetkezett kolhozosítás és tanyarombolás időszakáig. Sic transit gloria mundi!- tartja a bölcs latin mondás, azaz „így múlik el a világ dicsősége”.

Az első templom felépítése. Az önálló battonyai lelkészség megalakulása

A battonyai egyházközség megszervezésének évében, 1810-ben jelent meg nyomtatásban a Csanádi Egyházmegye ma fellelhető, első évkönyve, ún. Schematizmusa. Ebben Tornyai leányegyházaként, filiájaként szerepel a falu, s míg a materban, az anyaegyházban, tehát Tornyán 871 katolikus hívő van nyilvántartva, addig Battonyán már 903 fő. Érdekes még azt is megjegyezni, hogy ezt követően a majdnem tízévente megjelenő sematizmusok felváltva írják a település nevét Battonya, illetve Batonya-ként, leginkább azonban egyetlen t-vel.

Az említett, Kőszeghy László püspök által kiküldött bizottság úgy ítélte meg, hogy meg vannak a feltételei az önálló egyházközség megszervezésének és a templom építésének, sőt a battonyai katolikusok felajánlásaihoz a szomszédos kincstári birtokok katolikus bérlői is csatlakoztak. Így Kőszeghy László püspök kieszközölte az Uralkodótól, I. Ferenc királytól az alapítást és egyben az építkezések engedélyezését is. Ez 1810-ben megtörtént.

Szabados József katolikus tanító 1891-ben kiadott kis könyvecskéjében azt írta, hogy a templom felépülése előtt „az isteni tiszteletet egy kis imaházban, ott, hol most Szabó Lajos szolgabíró lakik, tartották. Később a mostani leányiskolába költözködtek.”

Az első önálló battonyai lelkész Györgyi József addigi törökkanizsai lelkész lett, aki 1810. decemberétől 1814. szeptemberéig volt Battonya lelkipásztora. Az első lelkész egy hívő tulajdonában lévő egyszerű parasztházban állította fel hivatalát.

A lelkész megérkezése után elkezdődött a hivatalos anyakönyvezés is. A bejegyzések szerint Györgyi József 1810. december 7-én keresztelte meg az első gyermeket, Boross Lőrinc és Ketskeméti Judit Rozália nevű kislányát. A keresztszülők Molnár János és Demén Erzsébet voltak. Az első házasságkötési bejegyzés csak 1811. február 12-én történt meg, a 20 éves Takács Mártont és a 19 éves Tót Katalint eskette meg a lelkész. Tanúk voltak: Bagyik András

és Keresztesi Mihály. Különösen szomorú lehetett az első temetés, a bejegyzés szerint 1810. december 7-én Varga János Erzsébet nevű 4 éves gyermekét temették. (Az anya neve nem szerepel az anyakönyvben.)

Az önálló battonyai katolikus egyházközség létrejöttekor az akkor még létezett pécskai esperesi kerülethez tartozott. A kerületi esperes Babits József tornyai plébános volt.

1812. április 12-én nyitották meg az új (ma Ótemető) temetőt a kúnágotai úton. (ma Köztársaság u.). Az első halottat, Barinay János kamarai ispán 69 éves Julianna nevű édesanyját, Zaránd vármegye egykori kormányzójának özvegyét Babits József tornyai esperes-plébános temette el és egyben megáldotta a temetőt is. Sajnos, ma már beazonosíthatatlan, hogy az egyházközség alapításától, 1810. decemberétől, illetve az azt megelőző években, évtizedekben, hová temették a katolikus halottakat.

Györgyi József 1814. szeptemberében elkerült Battonyáról (egy 1815-ös kimutatás szerint betegszabadságon volt, majd 1817-ben a temesvári Székesegyház karkáplánja lett), helyette Vaszkó András lett a plébános, de igen rövid ideig. Működéséről szinte semmit nem tudunk, az anyakönyvekben 1815. májusában szerepel utoljára. A halottak anyakönyvének I. kötete bejegyzése szerint 1816. augusztusában, 51 éves korában elhunyt, 26-án temette a régi temetőben Róka József esperes, makói plébános. Vaszkó András 1765-ben születhetett és 1787-88-ban szentelheték a nagyváradi egyházmegye papjává. 1792-től 97-ig csabai káplán is volt, s azt követően került át a csanádi egyházmegyébe. Közben több kisegítő lelkész fordult meg Battonyán.

1814-ben elkezdődött az első templom építkezése is. Számítva a hívek számának gyarapodására, 2500 lélek számára tervezték meg az istentiszteleti helyet. A templom késő barokk stílusban épült, már klasszicista építészeti elemekkel, 37 m. hosszú, 15 m. széles és 14 m. belmagasságú lett. A tervező személye ismeretlen, valószínűleg a kincstár udvari építője lehetett. Egy tornyot építettek, a falazata téglából épült és zsindelellyel fedték be.

Az építkezések elkezdésének évében, 1814. június 14-én helyezte el az alapkövet maga Kőszeghy László csanádi püspök. 1816. októberében új lelkipásztora lett a katolikus közösségnek, Hajnal Ferenc személyében, aki igen fiatalon, mindössze 24 évesen került Battonyára. 1792-ben született, és 1814-ben szentelték pappá. A battonyai katolikus egyházközség történetében egyedülállóan hosszú ideig, 45 évig, 1861-ig működött plébánosként. Hajnal Ferenc plébános idejében, 1818. január 14-én szentelték fel a templomot a Szentháromság tiszteletére.

Amikor Battonya 1810-ban önállóvá vált, filiális, azaz leányegyházként hozzá csatolták Kovácsházát, Bánhidi- és Marczibányi-Dombegyházát, Geöcztelepet, a mai Kúnágotát, Kis- és Nagypereget, Sziondát és Tompapusztát.

A lelkipásztori munka annyira megnövekedett, hogy már 1817-ben a Kincstár, mint kegyúr létrehozta az első segédlelkészi állást is. Az első battonyai káplán Vojetsák János lett.

Az első szerződés szerint a plébános a kincstártól javadalomként kapott 52 és ½ hold szántóföldet, 132 forint készpénz fizetést és még terményváltság címén évente 1044 forintot.

Még az első önálló lelkész, Györgyi József működése alatt, 1814-ben felépítették a plébánialakot is, amely kisebb átalakításokkal, hozzáépítésekkel ma is használatban van. (Az eredeti épületrész a mai Fő utcai front, a templomra néző két ablakkal.)

Ugyancsak 1814-ben létrehozták a magyar anyanyelvű és katolikus jellegű népiskolát is. Az első tanító, aki egyben a templom kántora is volt, az 1836-ig működött Babics Rudolf lett.

A Csanádi egyházmegyének 1820-ban kiadott sematizmusa szerint abban az évben Battonya anyaegyháznak már 1075 híve volt. (Ugyanakkor 1571 görögkeleti hívőt jegyeztek fel.) A leányegyházakban, pl. Dombegyházán 305, Ó-Kovácsházán 1168, Új-Kovácsházán 624 hívő volt nyilvántartva. A plébános ekkor már Hajnal Ferenc volt, a káplán Tyappai János.

(Tyappai János a katolikus temető kápolnája mögötti egyik kriptán tévesen szerepel „István”-ként és „battonyai plébános”-ként. Battonyáról, ahol tehát segédlelkész volt, átkerült Kovácsházára, annak önállósodása után (akkor Nagykovácsháza néven szerepelt). Később, nyugállományba vonulva újból Battonyára költözött. Míg egészsége bírta, kisegítő lelkipásztorként működött is. A kereszteltek anyakönyvének bejegyzése szerint 1860. márciusában ő keresztelt meg 3 gyermeket. (A latin nyelvű bejegyzés szerint: „Joannes Tyappai emeritus adm. Nagykovácshaziens.”, azaz nyugalmazott nagykovácsházi adminisztrátor) A Halottak Anyakönyve V/65. bejegyzése szerint 1861. okt. 21-én hunyt el 75 éves korában, „öreg gyengeség” következtében. A bejegyzés szerint Fehérpatakon született, Árva vármegyében, 1786-ban és Battonyán lakott a 645-ös számú házban. Október 22-én temette Major Ev. János esperes.

Az 1820-as években kissé átalakították az egyházmegyei közigazgatást. Megszűnt a pécskai esperesi kerület, Battonyát a makói kerülethez csatolták. Az 1830-ban kiadott egyházmegyei Névtaár szerint az anyaegyháznak már 1815 híve volt, a filiák közül Bánhegyesnek 50, Kaszapernek 48, Kis-Peregnek 6, Kúnágotának 50, Marczibányi-Dombegyháznak 48, Tompának 13 híve volt. Hajnal Ferenc plébános már szentszéki ülnökként szerepel a Névtaárban. Érdekes, hogy ez a sematizmus említi újból Basarágot (Bassarágha néven), ahol 47 katolikus él, valamint Sziondát is 26 hívővel. Nyilván ezeken a pusztákon élő tanyai emberekről, illetve családokról van szó.

A templom 1818-ban történt felszentelése után az 1820-as években lett felszerelve a szükséges liturgikus ruhákkal és tárgyakkal. Ugyancsak ezekben az években, pontosan 1823-ban állítottak fel két mellékoltárt is, a Boldogságos Szűz Máriának és Xavéri szent Ferencnek. A plébániahivatalban őrzött latin nyelvű kimutatás, leltár, részletesen leírja ezeket a tárgyakat. Sőt, 1862-ből fennmaradt egy magyar nyelvű bejegyzéseket tartalmazó könyv, „A templomatyák Könyve 1862.”, amely az akkori állapotnak megfelelően őrzi meg a templom és a plébániaépület ún. fundus instructusait. (Csak érdekességként említünk ezek közül néhányat, az eredeti írás szerint: „1 ezüst kehely megaranyozva kívül belül 22 $\frac{3}{4}$ lat megaranyozott ezüst tányérral 4 $\frac{1}{8}$ lat 13 próbás” , „A nagy oltár előtt zöld kötélén függő rézlámpa” , „A keresztelésnél a víz meritésénél szolgáló ezüst teknőcske” , „Egy ezüst 16 csipkés ezüst korona a Boldogságos Szűz Mária Szobrán Méltóságos Csajághy Sándor ajándoka az össze kapcsolásnál a művész bélyegén alul C.I.betűkkel 1859” –Csajághy Sándor az akkori csanádi püspök volt. B.I.- „Egy láda kettős zárral a Templom pénzének tartására a Parochialis házban” , „Egy tábla a nagy Oltár mellett a XVI. Gergely Pápa által 1837-ik évben a battonyai templom számára adott búcsú Oklevelével” , „Két nagy mozsár ágyú, a zsandárok által a templomnak adva, gyújtó lakat a templom furatta ki” , „Hat pár sárga Csizma a ministerek számára Tek. Csíktaplóczai Lázár Imre főbíró Úr ajándéka”) A régi templom eredeti berendezéseiből és felszereléseiből mára sajnos alig maradt fenn valami. Megtalálható azonban néhány nagyon értékes, ezüst és aranszállal szőtt, későbarokk miseruha, vélhetően a Mária-oltár faszobra ill. a későbbi évtizedekből egy tiroli Jézus Szíve szobor és egy kis Jézust ábrázoló szobor, valamint a XIX. század végéről származó Lourdes-i Mária szobor.

A templom keleti oldalától nem messze, a Szarazér jobb partján 1825-ben állítottak fel egy Nepomuki szent János szobrot. A Szent a barokk korban nagyon népszerű volt és főleg az Alföldön szívesen állították fel kis kápolnaszerű építményben álló szobrát folyópartokon, hidak közelében. (Példa erre nem messze Battonyától, Tornya faluszélén, romjaiban ma is áll egy Nepomuki szent János kápolna, de a csanádpalotai templomnak őt választották patrónusul, Apátfalván ma is nagy becsben tartják külön kis kápolnában felállított szobrát és bizonyos kultikus tisztelet fűződik személyéhez.)

1832-ben kivált az egyházközségből egyik filiális egyháza, Nagy-Kovácsháza (a mai Mezőkovácsháza) és önálló lelkészség lett. Első lelkipásztora Tyappai János battonyai káplán lett.

1835. október 13-án látogatást tett a községben krivinai Lonovics József csanádi püspök, elvégezte az ilyenkor szokásos kánoni látogatást és megbérmálta a nagyobb gyermekeket és a felnőttkorú híveket. Lonovics püspök 1839-ben adott ki egy egyházmegyei névtárat, amely szerint Battonyán, az anyaegyházban 2518 katolikus hívőt tartottak nyilván, a leányegyházak híveivel együtt 3299 személyt.

Ebben az évben a Makói Esperesi Kerület vezetője, ahová Battonya is tartozott, Makra Imre szentszéki bíró, vármegyei táblabíró, makói plébános volt.

1839-ben Battonya mezővárosi rangot kapott és egyben vásártartási joggal is felruházta a Kincstár. Ekkor a település fejlődése nagy lendületet kapott.

A battonyai plébánián őrzött, a XIX. században általában latin nyelven íródott Historia Domusban egy érdekes, rövid magyar nyelvű bejegyzés olvasható: „1840-ik évben a Battonyai Szentegyház Felséges Királyi Kincstár költségén tataroztatván a Torony is 9 lábbal fellyebb emeltetett, mely alkalommal Nemes Hegyesy Lajos Úr, Battonyai Ns Urak hadnagya buzgó fáradozása által a Nagy lelkű Ferics Ns Uraktól, Honcza írnoctól, a helybeli Izraelitáktól oly pénzbeli tömőget gyűjtött össze, hogy abból a Battonyai Szentegyház tornyán ütő-órát létesített és annak fönn maradása egy száztíz azaz 110 frt. tőket is pengő pénzben évenkénti 6 frt. mellett gyümölcsözésül állapított, ezen somma pedig Babos Mihály ...ispány úr kezelésére bízott.”

A következő évben, 1841-ben a Kincstár, mint kegyúr az egész plébánia udvart magas kőfallal vette körül. 1842-ben a templom előtt felállítottak egy kőkeresztet Plivnyi (Plinyi ?) Mihály adományából. Ugyanabban az évben, július 20-án a keresztállító 20 forint (pengő pénzben) összegű alapítványt is tett a plébánián „a battonyai templom előtt általa felállított kőkereszt fenntartására”. 1844-ben a templom padlózatát nagy kőlapokkal rakták ki.

1845. szeptember 8-án, Kisasszony napján Lonovics József csanádi püspök másodszor is ellátogatott a községbe. Elvégezte a szokásos kánoni látogatást, majd 989 hívőnek kiszolgáltatta a bérmálás szentségét.

Ebben az évben nyitották meg az új temetőt is az Arad felé vezető út mellett. A Dombegyháza felé vezető út melletti temető szűknek és kicsinek bizonyult, ezért attól nem messze nyílt meg az új (mai) sírkert. Még abban az évben körülkerítették, kaput csináltattak rá és egy magas kőkeresztet állítottak a hívek adományából. Makra Imre kerületi esperes áldotta meg az új temetőt és kőkeresztet 1846. május 13-án. Az Ótemetőben, a domb tetejére még korábban egy kőkeresztet állítottatott Adácsi Kiss András battonyai „földmívelő”. A temető bezárása után, 1853. november 15-én 20 forint (pengő pénzben) összegű alapítványt tett a plébánián „az Ótemetőben általa állított kőkereszt fenntartására”.

A battonyai plébánia irattárában fellelhető dokumentumok és a Historia Domus bejegyzései szerint Battonyán és főképpen az egyházközség életében az 1848/49-es szabadságharcnak különösebb következményei nem voltak. Csupán hírek szivárogtak be a szomszédos császári és királyi birtokról, Mezőhegyesről, hogy az ottani Ménes legénysége közül többen beálltak honvédeknek. A tábori lelkészről, Gonczeky Jánosról pedig az a hír jött, hogy jelentősen exponálta magát a szabadságharcban s ezért felségárulás vádjával a pesti Újépületbe hurcolták és ott kivégezték. De mivel Mezőhegyes tábori (helyőrségi) lelkészség volt és akkor nem tartozott a csanádi egyházmegyéhez, így a battonyai lelkészeknek nem volt vele különösebb kapcsolata.

Az egyházközség élete
a XIX. század második felében

Az 1848-ban, a forradalom kitörésének évében kiadott egyházmegyei sematizmus kimutatása szerint abban az évben Battonyának már 3093 katolikus lakosa volt, a leányegyházakkal együtt 4914 híve volt. A községi elöljáróság 1850-ben egy bíróból, két jegyzőből, egy törvénybíróból, egy adószedőből, négy esküdtből, egy csendbiztosból és egy írnokból állott.

A szabadságharc idején az egri érseki széke távozott Lonovics József püspök helyett a Csanádi egyházmegyéet Horváth Mihály (1809-1878.) kinevezett püspök vezette (korábban szentesi plébános), aki tevékenyen is részt vett a politikában. Neves történész volt, Szemere Bertalan kormányában kultuszminiszteri teendőket látott el. 1849-ben szinte elsőként szorgalmazta a papi nőtlenség eltörlését és az egyházi javak elkobzását. A világosi fegyverletétel után külföldre menekült, távollétében halálra ítélték, de később, a kiegyezéskor megkegyelmeztek neki és hazatérhetett, de a csanádi püspöki széket már nem foglalhatta el. Az emigrációban, Svájcban megalapított egy szabadkőműves páholyt, majd hazatérte után itthon is egy szabadkőműves páholy megalapítója lett. Közben 1851-ben helyette Csajághy Sándor lett a megyéspüspök. Csajághy jelentős irodalmi tevékenységet is folytatott. Munkáit a neves Csiky Gergely rendezte sajtó alá, aki maga is a csanádi egyházmegye felszentelt papja volt. Később elhagyta hivatását, a csanádi egyházmegye szolgálatából kilépett és a fővárosban élt, neves íróként, színházi rendezőként. (Csiky Gergely talán többször is járt Battonyán, de két alkalommal bizonyíthatóan. A kereszteltek Anyakönyve VII. kötete szerint 1859. július 19-én itt keresztelte meg báró Wasmer Adolf és Kornia Paulina Battonyán született „Antal Oszkár János Adolf” nevű gyermekét. A keresztszülők a tornyai földbirtokos pár, Marczibányi Antal és Bánóczy Mária voltak. A Halottak Anyakönyve V. kötete bejegyzése szerint 1865. október 26-án, mint tornyai plébános /parochus Tornyaensis/, eltemette a 37 éves korában elhunyt Schvinn Jánost, aki vármegyei esküdt és szolgabíró volt.) A Csiky család tagjai közül többen is éltek és jelentős hivatalt vittek Battonyán. (A család sírboltjának romjai ma is meg vannak a temetőben.)

1852-ben került Battonyára segédlelkésznek bellusi Baross László, a magyar történelemben is jelentős Baross család sarja, Baross Gábor közlekedési miniszter rokona. Az új káplán édesapja Baross Ferenc, Temes vármegye másodalispánja és országgyűlési követe volt, édesanyja pedig a szomszédos Nyéky-Dombegyházon birtokos Nyéky családból származott, Nyéky Borbála volt. (Baross László 1892-ben, mint aranymisés, nyugalmazott plébános halt meg.)

A feljegyzések szerint 1853-54-ben ismét jelentősen gyarapodott Battonyán a katolikus hívek száma. Sáros és Szepes vármegyéből földműves telepések érkeztek nagyobb létszámban. 1857-ben pedig még mintegy 200 család költözött be más vidékekről. Bár nem mindannyian a faluban telepedtek le, a leányegyházak híveinek számát gyarapították. Például Geözttelep, azaz Kunágota katolikus lakossága ekkor érte el az 1068-at. Így 1866-ban ki is vált Battonya egyházából és megalakult az ottani önálló egyházközség, Bodnár Endre plébánossal az élén, aki ezt megelőzően Battonyán volt segédlelkész.

1855-ben a hívek adományából egy közel 6 mázsás harangot öntettek, szeptember 7-én emelték fel a toronyba és szólalt meg először. 1860-ban újraöntettek egy 9 q súlyú harangot Szűz Mária tiszteletére. De korábban volt egy kb. 10 kg. súlyú harangocska is, amit átadtak a katolikus iskola számára s azt az iskola udvarán állították fel egy haranglábra.

1855-ben azonban tragikus hónapokat is átéltek a battonyaiak. Kolera-járvány terjedt el a településen. Főleg az augusztus és szeptember hónapokban szedte áldozatait. Csak szeptemberben 106 temetés volt. Pl. szeptember 9-én Szabados József koadjutor plébános 6 temetési szertartást végzett el. Az egész évben Battonyán 344 temetés volt, a filiákkal együtt összesen 494 temetés. Bár segítségére volt a betegeskedő Hajnal Ferenc plébános és a

segédlelkész is, egyre kevésbé bírták a munkát. Így besegített Gergely András tornyai segédlelkész és Máriaradnáról érkezett egy ferences atya is, P. Tóth Brúnó. Az atya idős ember volt, a sok munkában szervezete elhasználódott, a télen tüdőgyulladást kapott és 1856. február 12-én a plébánián elhunyt. 76 éves volt. Február 14-én temette el a battonyai temetőben Hajnal Ferenc plébános. (Sírja ma ismeretlen.)

Ebben az évtizedben alakultak meg az egyházközségben a nagyon jelentős hitbuzgalmi egyesületek, amelyek a hívek százait, sőt ezreit mozgatták meg. 1855-ben alakult meg *Jézus szent Gyermekségének Társulata*, és a *Szeplőtelen Fogantatás Skapuláré Társulata*. (Az ezt megelőző évben, 1854-ben hirdette ki IX. Pius pápa Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása hittételét.) 1858-ban pedig megalakították az első *Szentolvasó Társulatot*.

Egy 1863-ban készült kimutatás szerint a battonyai plébános jövedelme így alakult: (betű híven idézzük az eredeti alapján)

„I. ingatlan telekben Van a Plebánosnak battonyai földön fizetési Cím alatt egy egész szabad telke három részben kivágva, melly beszámítva a kaszálót is 56 holdat tesz a Kántor és Baur István telkének szomszédságában. II. Ágybérből 1. A Plebános kap minden házaspártól akár nemesek legyenek azok, akár nem, a zsellérektől szintugy mint az Urasági szolgálóktól minden évben egy pozsonyi mérő jól megtisztított kétszeres búzát, mellyet minden pár a parochiális házhoz behozni köteles. 2. Kész pénzben kap minden pártól 12 kr. (krajcárt-B.I.) Az özvegyek nem fizetnek. III. Deputatumból A Plebános kap évenként a földes Uraságtól 12 öl kemény tüzi fát, mellyet kivágni és haza hozni a hívek tartoznak. IV. Stola illetékből 1. Az esketésért 1 f. 30 kr. (forint és krajcár –B.I.) 2. Az új házások beavatásáért 12 kr. 3. A szülés utáni beavatásért 12 kr. 4. A házassági elbocsájtó levelekért 1 f. 30 kr. 5. Anyakönyvi kivonatokért 1 f. 30 kr. 6. A megnöttek temetésiért palástban 1 f. 30 kr. – palást nélkül 1 kr. 7. A koporsó beszentelésért 1 f. 30 kr. 8. A kicsinyek temetésiért palástban 1 f. – palást nélkül 45 kr. 9. Halotti énekes miséért Liberával 2 f. – Libera nélkül 1 f. 10. Kis Miséért 30 kr. 11. Minden más egyházi cselekvényért 1 f. 30 kr. 12. Minden egyes szolgálatot tevő papnak minden egyházi cselekvényért 1 f. 13. Azoktul kik ágybért nem fizetnek szabad stola illeték járul, mely a duplát rendszerint nem haladja meg. V. Alapítványokból 1. A Macskási alapítványból 6 kis misére 3 f. 2. A Bogáromi alapítványból 1 kis misére 30 kr. 3. id. Balta Manó alapítványából 24 kis misére 12 f. 4. Hoffman Ferenc alapítványa 2 kis misére 1 f. Hoffman Ferenc alapítványa 1 nagy misére 2 f. 5. Nagy József alapítványából 1 kis misére 30 kr. 6. Lantos Teréz alapítványából 1 kis misére 30 kr. 7. id. Balta Manó alapítványából 2 kis misére 1 f. egy énekes misére 2 f. 8. Czank Anna alapítványából egy kis misére 30 kr. 9. id. Nagy András alapítványából egy kis misére 57 kr. „

A káplánt a plébános látta el. Ez teljes kosztot, mosást, világítást és fűtést jelentett, valamint évi 150 forint fizetést, amit utóbb az egyházmegyei hatóság 300 forintra kiegészített a Bonnaz Sándor püspök által létrehozott segély-alapból.

Battonyán 1853-ban Szabados József dr., korábbi temesvári liceumi tanár lett a segédlelkész, aki az idősödő és betegeskedő Hajnal Ferenc mellett már koadjutorként, azaz utódlási joggal felruházott plébánosként tevékenykedett 1864-ig. (Ő természetesen nem azonos a hasonló nevű későbbi katolikus tanítóval, aki megírta és 1891-ben kiadatta „Battonya M.-Város Jelen századbeli fejlődésének története és főbb mozzanatai” c. kis könyvét.)

Hajnal Ferenc 45 évi battonyai plébánoskodás után megvált hivatalától, nyugállományba került, és koadjutora, Szabados József lett a teljes jogú plébános, igen rövid ideig, 1864-ig. Az ő működése alatt, mondhatni fénykorát élte a battonyai katolikus hitélet. Új orgona, harang,

számos misealapítvány gazdagította a templomot, és megalapította a *Szeplőtelen Szent Szűz Szíve Társulatot*.

1858. június 1-jén id. Oszlár István battonyai „földmívelő” 40 forintos (pengő pénzben) alapítványt tett a plébánián „az Új-temető kökeresztjének fenntartására”. (Ez a kereszt a XX. század elejéig meg volt, majd helyette készítették a ma is a kápolna előtt álló feszületet.)

Közben, még az 1850-es évek közepén a templom és a plébániaépület is új tetőzetet kapott, az egyházközség kegyura, a Kincstár, általános renoválásokat vitt végbe az épületeken. 1859. június 4-én újabb püspöki látogatás és bérmálás volt a községben. Csajághy Sándor csanádi püspök látogatott el híveihez. A Püspök ekkor ajándékozta meg a templom Mária szobrát a korábban említett ezüst koronával. Ebben az évben az anyaegyházban 3242 hívő élt, a filiákkal együtt ez a szám már elérte a 6080 főt. Hajnal Ferenc plébános, Szabados József koadjutor-plébános mellett Csikós Sándor segédlelkész végezte a lelkipásztori teendőket.

1860-ban elhunyt az egyházmegye főpásztora, Csajághy Sándor, s helyette Bonnaz Sándor lett a csanádi püspök. (A csanádi püspökök a XVIII. század közepétől Temesvárról irányították az egyházmegyét). A XIX. század második felében az újjáalakuló vagy újonnan telepített községek vallási életét, annak intézményeit Bonnaz Sándor püspök alapította meg. Az egyházmegye számtalan helyén épült azokban az évtizedekben templom és plébánia, úgy Csanád, mint a szomszédos Arad és Temes vármegyékben. Így került sor a mai Dombegyház leányegyházának kiválására is, Battonya anyaegyházából, s lett önálló egyházközség 1865-ben, majd Bonnaz püspök Lonovics József csanádi főispánnal, a község egyik földbirtokosával felépítette 1885-ben a település templomát is. Akkor került oda önálló plébános is, addig Battonyáról látták el a lelkipásztori szolgálatot.

1861. aug. 21-én nagy ünnepe volt az egyházközségnek. Hegyesy Lajos, a korábbi fejezetben említett, „nemesek hadnagyának”, szintén Lajos nevű fia mutatta be első szentmiséjét a templomban. Temesvárott végezte el a teológiát és ott szentelte pappá Bonnaz Sándor csanádi megyéspüspök. Az újkori egyházközség történetében ő az első battonyai származású pap. Battonyán is született 1838. ápr. 25-én, apja nemes Hegyesy Lajos battonyai kincstári ispán, anyja Jezovics Terézia volt, keresztapja nemes Babócs Mihály, királyi kamarai ispán. Hegyesy Lajos 1863-ban Makón lett káplán, majd 1864-ben, mint nagybecskereki káplán keresztelt Battonyán, miközben nyilván az itt lakó szüleit látogatta meg. 1866-ban plébános helyettes volt Szécsányban, 1870-ben káplán Nagyszentmiklóson, majd plébános Rác(Szerb)Szentpéteren. 1892 előtt halt meg.

1864-ben Szabados József Apátfalvára került el plébánosnak s helyette Kemény Sándor lett a battonyai plébános, aki csupán egy esztendeig működött a faluban.

1864. szeptember 8-án, Kisasszony napján nagy feltűnést és érdeklődést váltva ki a településen, gertyenyesi Hollósy Kornélia, a világhírű operaénekesnő érkezett Battonyára. E napon tartotta keresztvíz alá báró Wasmer Adolf és Kornia Paulina „Kornélia Mária Paulina” nevű kisgyermekét (aki majd az egyik környékbeli földbirtokos, Jakabffy Miklós felesége lett). A keresztelő pap vendégként Hopf János kanonok volt, mint a család barátja. A neves Művésznő Lonovics József földbirtokos feleségeként, a szomszédos Dombegyházán élt, visszavonulva a színpadoktól. (Báró Wasmer Adolf császári és királyi huszárfőhadnagy, osztrák családból származott, de Magyarpécskán született 1822-ben, később a környék országgyűlési képviselője is volt, a község Battonya felé eső részén volt birtokuk és kúriájuk. Feleségével, illyeni Kornia-Barb Paulinával Aradon esküdtek 1851-ben.) Tíz év múlva, 1874. december 2-án ugyancsak keresztszülőnek érkezett Battonyára Hollósy Kornélia, ekkor már férjével, krivinai Lonovics Józseffel, Csanád vármegye főispánjával. Ekkor Végh Aurél battonyai főszolgabíró, később országgyűlési képviselő, és neje telekessi Török Etelka „János József Aurél” nevű gyermekét tartották keresztvíz alá.

1865-ben Loechner János lett a plébános. Ő 1820-ban született, 1843-ban szentelték pappá, majd 1849/50-ben a temesvári Papnevelő Intézet egyháztörténelem és kánonjog tanára volt. 1851-ben lett Mokrinban lett plébános, majd onnan került Battonyára ahol 1865. november 14-én iktatta be a Marosontúli Főesperes.

1866-ban tragikus eseménysorozat következett be Battonya és környéke történetében: hatalmas kolerajárvány tört ki. Loechner plébános feljegyzései szerint Csanád vármegyében 866 személy halt meg a járvány következtében. Más adatok, ill. feljegyzések szerint a vármegyében több mint ezer áldozata volt a kolerának.

Ráadásul korábban, 1863-ban óriási aszály volt, 1866. május 24-én pedig óriási fagy tette tönkre a termést, május 29-én pedig hatalmas jégeső pusztított.

A sanyarú esztendő, sőt, mondhatni évtized alatt elterjedt a faluban a skorbut betegség is, ami leginkább a szegényes étkezés következménye volt. Az inséget szenvedőket nagyban segítette Bonnáz Sándor csanádi püspök, aki különben is rendkívüli szociális érzékenységről volt híres. A helyi egyházközség nemcsak a katolikusoknak segített, hanem a más vallású és nemzetiségű lakosoknak is. Élen járt a segítség nyújtásban Balta Gyula földbirtokos.

1866-ban kivált a battonyai egyházközségből egyik filiális egyháza, Geötz-telep, azaz Kunágota. Az újonnan létesült plébániára Bodnár Endre egykori battonyai káplán kapott önálló lelkészi kinevezést. Bodnár érdekes személyiség volt. Miután felépítette a kunágotai templomot, szeszélyes természete miatt nem bírta a kööttségeket, nem volt paphoz méltó életvitele. Mivel az egyházmegyei hatóság felfüggesztette és új lelkészt nevezett ki a helyére, elhagyta állomáshelyét. Kilépett az egyházból és beállt színésznek. Pár évig gyakorolta is a színészmesterséget. Emiatt a falu lakosságának egy része kilépett az egyházból és áttért reformátusnak. Loechner János battonyai plébánosnak, aki közben kerületi esperes is lett, igen sok munkát és aggodást adott a kunágotai helyzet. Mivel Bodnár, szokatlan természetével is, bizonyos körök népszerűségét vívta ki, ezen egyének bujtogatására nem akarták elfogadni az új plébános, Gyenes Barnabás személyét. Kunágotán szinte háborús hangulat alakult ki. Ennek a helyzetnek a megoldása Loechner János battonyai esperes-plébánosra hárult. Csak „érdekességként” említjük meg, hogy a plébánia hivatalos átadására lovas csendbiztos és rendőrök kíséretében jelent meg Kunágotán. Mivel a hívek egy része nem akarta elfogadni, hogy az egyházmegyei hatóság új lelkészt nevezett ki Bodnár helyébe, engedetlenségük szankcionálására kilátásba helyezte, hogy két ezred katonát vezényeltet a faluba, hogy rendet teremtsenek. A probléma valahogyan rendeződött. Bodnár Endre, akit csak „Bandi pap”-ként emlegettek, a református vallásra áttértek kérésére felhagyott a színészettel és visszatért Kunágotára, de református lelkésznek, s így felépítette a falu második templomát is, a kálvinista templomot.

A Temesvárott 1870-ben kiadott évkönyv szerint akkor Battonyának 3403 katolikus híve volt, a lassan fogyatkozó filiális egyházakéval együtt 4427. Közben 1869-ben 578 hívővel Német-Pereget csatolták a battonyai egyházközséghez.

1871. június 2-án, a késő délutáni órákban hatalmas vihar volt Battonyán. Számos háztetőt sodort le, nagy fákat döntött ki. A templom tetőzetét is jelentősen megrongálta, nagy részét levitte, sőt még a torony keresztet is ledöntötte. A tetemes kárt jelentős kiadással tudták helyreállítani.

Sajnos tragikus folytatása is volt a járványok évtizedének: 1873 nyarán mintegy hat héten keresztül újabb kolera járvány tizedelte a lakosságot. Battonyán közel ötszázán kapták meg a kolerát s majdnem háromezrőt haltak meg. A Halottak Anyakönyve VI. kötetében 1873. augusztusában 154 temetési bejegyzés szerepel, szeptemberben pedig 77 halottat temettek el. Mindegyiküknél az „epekor” vagy „járvány” szerepel a halál okaként. Az 1873-as esztendőben a battonyai katolikus egyháznak összesen 410 temetése volt, ami egy átlagos

esztendőben nem érte el a 300-at. Ha valóban 300 körül lehetett a battonyai áldozatok létszáma, ebből mintegy 220 volt a katolikusok száma. Az anyakönyvből kitűnik, hogy a kolera ideje alatt a temetéseket szinte hősiesen Loechner János plébános és Stein Ferenc káplán végezte. Augusztus végére azonban már ők sem bírták, s a szeptemberi temetéseket előbb Balázs Vince tornyai káplán, majd Simonovits Jusztinián radnai szentferencrendi szerzetes végezte. A kolerajárvány idején Loechner János plébános is megbetegedett. Számára ugyan nem járt ez tragikus következményekkel, de sosem gyógyult ki teljesen belőle. Így, állandóan betegeskedve 1878-ban lemondott a plébánia vezetéséről és visszavonult a lelkipásztorkodástól. Aradra költözött, ahol nemsokára meg is halt.

Nevezetes személy látogatott Battonyára 1875. január 23-án. Schlauch Lőrinc akkor szatmári püspök (később bíboros és nagyváradai püspök), aki korábban a csanádi egyházmegye papja volt. Parlaky Lőrinc, a basarágai pusztá bérlóje és Vittay Erzsébet gyermekének, Kálmán István Sándornak lett a keresztapja. (Valószínűleg korábbi barátság volt a püspök és a Parlaky család között, így született meg a keresztapaság.) A keresztanya özv. Sánka Zsigmondné bellusi Baross Mária földbirtokos volt.

Loechner János plébános utóda Faragó János lett 1879. májusától. Közben 8 hónapig, 1878. októbertől 1879. májusáig névrokona, Faragó Károly volt a helyettes plébános. (Faragó Károly 1845. nov. 1-jén született Ó-Szivacon, Bács megyében és 1867-ben szentelték a csanádi egyházmegye papjává.)

1878-ban került Battonyára segédlelkésznek és egy esztendeig működött a községben Kálmány Lajos (1852 – 1919.), akit később országos híró folkloristaként, néprajzkutatóként jegyzett a tudományos és művészeti világ. Kápláni, majd plébánosi helyein (többek között Csanádpalotán volt plébános), így Battonyán és környékén, Dombegyházán, Tornyan... lejegyezte a színhagyomány alapján még élő, de már akkor is lassan feledésbe menő népi értékeket, imákat, verseket, énekeket, szólásokat, népmeséket ...stb.

Kálmány Lajost 1875-ben szentelte pappá Bonnáz Sándor püspök, majd újmisésként Battonya szomszédságába, Magyarpécskára helyezte káplának. Folklorgyűjteményét itt rendezte sajtó alá és 1877-ben Aradon jelentette meg a Pécskán és környékén gyűjtött anyagát, „*Koszorúk az Alföld vad virágaiból*” címmel. Ebben népdalokat, balladákat, meséket, betlehemes játékokat közölt gyűjtéseiből. Pécskáról Csanádapácára, majd egy év múlva Battonyára került káplának.

1880-ban Faragó János plébános kezdeményezésére Bonnáz Sándor püspök két katolikus népiskolát alapított a községben, főleg a külterületeken, a tanyákon élő gyermekek számára, majd egyiket áttelepítették a központba. A két iskola tanítói ebben az évben: Kasza József és Klivinyi Lajos voltak.

1881-ben a Kincstár, mint kegyúr, az egyházközséggel együttműködve a templomot renováltatta, felújították a tornyot, sőt új kereszt is került a toronyra. Az új keresztet 1881. október 16-án tűzték fel. Ekkor Faragó János plébános egy emlékiratot szerkesztett, amelyet szép kézírással egy pergamenlapra rögzítettek és elhelyezték a keresztet tartó gömbbe. (1936. május közepén, amikor a régi tornyot lebontották, megtalálták, majdnem ép állapotban ezt az iratot és a plébánia levéltárában helyezték el. Álljon itt a teljes szövege:

„A Teljes Szent Háromság Nevében. Az utókornak itt a következők jegyeztetnek fel: A m. kir. magas Kincstár mint kegyuraság és a battonyai róm. kat. egyház pénztárának 1687 frt. 57 kr. költségein vétetett foganatba a templomépület és toronynak kijavítása és díszítése a jelen 1881. évben és ez alkalommal tűzetett ezen új díszes torony kereszt. Ez évben XIII. Leo Pápa Ő Szentsége kormányozza az Anyaszentegyház hajóját. Az Osztrák Magyar Monarchia fejedelme: I-ső Ferenc József Ausztriai Császár, megkoronázott Apostoli Királya Magyar országnak s.t.b. Uralkodása kezdetét vette 1848. év December 2-án. Csanádegyházmegye

Megyés Püspöke a bőkezűségéről híres fő Pásztor: Bonnaz Sándor Ő Nagy Méltósága. A magyar alkotmány kormánya élén áll: Borosjenői Tisza Kálmán mint Miniszter Elnök és Belügyminiszter. Csanád Vármegyének fő Ispánja Krivinaí Lonovics József ő méltósága. A magyar Kincstár pécskai Uradalmának Jóságigazgatója Végh Aurél ő Nagysága. A Battonyán székelő kincstári Ispán: Tekintetes Petőcz László Úr. A battonyai róm. kath. hitközség felelős lelkipásztora Főtisztelendő Faragó János Plébános Úr. Kántor 31 éven át: Babits Rudolf Úr. –Harangozó 40 éven át Bartsek Menyhárt. Egyházigazgató Horváth Lőrincz. A hitközséget képviseli a Városházánál Katona István és Parázs Mihály esküdtek. A mezőváros Jegyzője Tekintetes Bánffy József Úr. A politikai hatóságok itt helyben: Tekintetes Hervay Kálmán kerületi Szolgabíró és Tekintetes Petrovics György Járásbíró Urak. A battonyai rom. Kath. iskola 6 elemi osztályt két fitanítóval bír: Szabados József és Malovics István, továbbá egy leány osztályt egy nőtanítóval Király Mária. és két vegyes osztállyal, két segédtanítóval Klivinyi Lajos és Kasza József. Az iskolaszék áll 20 tagból ..... Tek. Lipcsey László Úr. A rom. kath. hívek száma: 4120. Tanköteleseké 583, az iskolába járóké 385. A battonyai politikai község lakosainak összes lélekszáma 9224. Építész és keresztfeltevő Macsán György. Az 1881 évnél tavasza vizes, nagy áradásokkal, nyara és ősze száraz volt. A termés közepszerűn aloli. Az egészségi viszonyok általában kedvezők. Kelt Battonyán 1881. October 16. mint e kereszt feltűzése napján. Faragó János lelkész Babits Rudolf éneklő Szabados József III-VI. el.o. tanító Horváth Lőrincz gondnok ,,)

1882-ben került Battonyára és három évig működött segédlelkészként Városházánál Gyula, aki később neves íróvá vált, politikusként is tevékenykedett, hosszabb ideig függetlenségi párti országgyűlési képviselő is volt. Íróként inkább a könnyű műfajt művelte, több humoros tárca és regény fűződik a nevéhez. 1926-ban, kisteleki plébánosként halt meg.

1884-ben Sepeczán Vásza helyi mesterember 228 forintos költséggel teljesen felújította a főoltárt, rajta a Szentháromságot ábrázoló olajfestménnyel. A felújítás után az egyházmegye segédpüspöke, Németh József szentelte fel nagy ünnepélyességgel az oltárt.

Ezekben az években Bonnaz Sándor megyéspüspök igen sokat betegeskedett, ezért a Csanádi Egyházmegye történetében egyedülállóan a Szentszék segédpüspököt állított mellé, Németh József személyében, aki Bonnaz Sándoron kívül még három utódát, Dessewffy Sándor, Csernoch János és Glattfelder Gyula püspököket is kisértette.

A század második felében pusztító természeti csapások ellensúlyozására és a sok szegény család támogatására Faragó János plébános és helyi jómódú katolikusok, valamint szintén katolikus notabilitások, előjárók, földbirtokosok kezdeményezésére 1885-ben megalakult a Keresztény Önségélyező Egylet. Különböző kulturális és jótékonyági programokkal, műsoros estekkel, azok bevételeivel segítették a rászorulókat.

1887-ben az újkori egyházközség életében a második primíciára került sor: Mártonffy Sándor mutatta be a templomban újmiséjét. Mártonffy Sándor erdélyi egyházmegyeségi volt, Gyulaféhvároson szentelte pappá Lönhart Ferenc erdélyi megyéspüspök, de Battonyán rokonai éltek. (Talán örmény származású családja bérlőként költözött a településre korábban?) 1892-ben, mint töröcsvári lelkész itt eskette testvérét Mártonffy Auréliát Dr. Bignio Béla orvossal, a néhai neves Bignio Károly battonyai gyógyszerész és Jezovics Rozália fiával. A menyasszony szülei néhai Mártonffy Ignác és Bozsidar Katalin voltak és Battonya 760 sz. alatt laktak, tehát külterületen. Mártonffy Sándor 1901-ben szőkefalvi plébános volt.

Battonya 1888-ban sajnálatosan elveszítette mezővárosi rangját, ám töretlenül fejlődött tovább. Pl. 1882-ben megindult a vasúti közlekedés, 1885-ben megalakult az első takarékpénztár, 1886-ban dohánybeváltó üzem létesült, 1891-ben létrejött az első távirat, majd az első nyomda. 1883-ban temetkezési egylet alakult, 1889-ben tűzoltó egyesület, 1891-

ben vöröskeresztes egylet. 1892-ben pedig felépült a régi községháza helyén a mai eklektikus városháza.

Az egyházközségben 1888-ban két új hitbuzgalmi társulatot is megalapítottak: a *Jézus Szentséges Szíve Társulatot* és az *Élő Rózsafüzér Társulatot*, amely azóta is (jelenleg is) folyamatos működik.

Faragó János 1889-ig volt Battonya plébánosa. 1889 őszén agyvérzést kapott és nem gyógyult fel belőle teljesen, Bodroghy János káplán került a helyébe helyettes plébánosnak. Faragó János állapota rosszabbodott és 1890. augusztus 26-án, 66 éves korában elhunyt. A szomszédos Kisiratoson született. A katolikus temetőben augusztus 27-én temette el Rác József t. kanonok, palotai plébános. Sajnos a sírja ma ismeretlen.

1889-ben állították fel a Mária-Radnai kegytemplom fölötti hegyoldalban a keresztutat. A környékbeli jelentősebb települések (pl. Pécska, Vinga, Óbesenyő, Apátfalva /Csanád/, Mezőkovácsháza, Elek) vállalták fel egy-egy stáció megépítésének költségeit. A battonyai katolikusok a 8. stáció (Jézus megvigasztalja a siránkozó asszonyokat) építését vállalták. A XIX. században nagyon népszerű volt a battonyai katolikusok búcsújárása, elsősorban Máriaradnára, a kegyhely közelsége miatt is. Ezentúl, az ország távolabbi vidékeiről érkező búcsúsok útvonala is áthaladt Battonyán, ahol egy éjszakát eltöltöttek, s úgy indultak tovább Radnára. Pl. a kunszentmártoni búcsúsok „...a visszaemlékezések szerint első nap Battonyáig mentek, amely jelentős állomása volt az Arad felé a Tisza és Körös menti búcsúsoknak. Maga is erős búcsújáró település volt. (In. Bálint Sándor-Barna Gábor: Búcsújáró magyarok) Amikor a szabadtéri kálvária elkészült, ma is látható márványtablán örökítették meg ennek emlékét.

Nagy eseménye volt a századvége felé egyre polgáriasuló településnek, hogy 1891-ben nyomdaüzem létesült. Az első helyi lap „Battonya és környéke” néven február 1-jén meg is jelent. Az első tulajdonosa Gaál Vilmos földbirtokos volt, majd a nyomda tulajdonjoga Ruber István birtokába került. A lap első szerkesztője Lakatos Árpád ügyvéd volt.

1891-ben egy kimutatás szerint Battonya lakossága 12027 lélek volt, 7520 magyar lakossal, akik közül mintegy hatezren voltak katolikus vallásúak. Abban az évben felújították a templom liturgikus tárgyait. Budapesten új miseruhákat és kegyszereket vásároltak az elavultak helyébe.

Bodroghy János h. plébános megjegyzi a *Historia Domusban*, hogy Battonyáról és Német-Peregről, a filiából sok földműves család, a jobb megélhetés reményében kivándorolt Amerikába. Ott főleg New Yorkban és Chicagóban telepedtek le.

1891-ben jelent meg kis könyv alakban Szabados József katolikus tanító írás-gyűjteménye : „Battonya M.-Város JELEN SZÁZADBELI FEJLŐDÉSÉNEK története és főbb mozzanatai” címmel, amit helyben a Hungária nyomdában adtak ki. Ebben a templomról, az egyházközség 19. századi életéről és a településről olvashattak értékes adatokat az érdeklődők. (Reprint kiadása 1994-ben jelent meg. A reprint kiadás utószavában tévedésként szerepel szerzőként a hasonló nevű korábbi segédlelkész.)

1891. július 1-jén új plébános érkezett Battonyára, Németh Sándor személyében, aki a következő, majdnem 25 évben vezette az egyházközséget fáradhatatlanul és nagy fegyellemmel, amely kitűnik a következő évek krónikájából is. Németh Sándor Szegeden született és testvére volt Németh Józsefnek, a csanádi egyházmegye segédpüspökének. Németh József segédpüspök e miatt is, és mert édesanyjuk is Battonyára költözött plébános fiához, gyakran volt vendége a háznak és a templomnak is. (Németh József 1830-ban született, 1853-ban szentelték a csanádi egyházmegye papjává. 1870-ben a temesvári Papnevelő Intézet rektora lett, 1871-ben csanádi kanonok, 1874-ben felszentelt püspök, majd

1877-ben a Székeskáptalan nagyprépostja, Bonnaz püspök halála után káptalani helynök, 1905-ben Dessewffy püspök halála után az egyházmegye apostoli kormányzója lett.)

Németh Sándor plébános már működése első hónapjaiban hozzákezdett a rendcsináláshoz. Ez némileg érthető is, hiszen a korábbi években, illetve évtizedekben helyettesek, betegeskedő plébánosok irányították az egyházközséget és bizony nem ment minden rendben. Ám közvetlenül Battonyára érkezése előtt történt a községben egy rendkívüli és tragikus esemény, amely ugyan nem érinti az egyház életét, ám a historicitás miatt röviden meg kell emlékeznünk róla.

A XIX. század végi, sok családot érintő nincstelenség, az aránytalan földtulajdonlás jelentős szerepet játszott abban, hogy az Alföld déli területein, amelyet azóta is gyakran neveznek viharsaroknak, több helyen agrár és munkás megmozdulásokat eredményeztek. A szerencsétlen sorsú, földnélküli, nincstelen zselléreket, kubikusokat, bár érthető volt elkeseredésük és még a jobbító szándékú mozgolódásaik is, az egyre erősödő baloldali, szocialisztikus politikai eszméket valló személyek, illetve ezen eszmék kihasználói, majd kizárólagos haszonélvezői feltűzték és több településen (Endrődön, Orosházán) tüntetéseket, konfliktusokat robbantottak ki. Ez történt Battonyán is 1891. június 21-én. A lázadásszerű megmozdulás eszkalálódását megakadályozván –nyilván erkölcsileg helytelenül és elfogadhatatlanul-, a csendőrség a tömeg közé lövetett, amelynek 4 halálos áldozata és számos sebesültje lett. A 4 halott közül hárman katolikusok voltak, egyiküket, a 26 éves Németh Józsefet Demele Ferenc segédlelkész temette el másnap, az 51 éves Csúber Istvánt ugyanazon a napon Bodroghy János h. plébános kísérte el utolsó földi útjára.. Június 24-én meghalt még az 50 éves Géja István, akit másnap temetett el szintén a helyettes plébános. (Halottak Ak. VIII. kötet, 176. lap) A retorzió sem váratt sokáig magára, a szervezőket és főkolompókat sok évi börtönbüntetésre ítélték. Ez a sajnálatos és tragikus esemény a II. világháború utáni kommunista rendszernek, s főleg korifeusainak rendszerük egyik lényeges „legitimációja” lett. Azaz, ezzel a sajnálatos eseménnyel is próbálták a tömegek szemében hitelesíteni erőszakos és hiteltelen ideológiájukat, valamint hatalmukat.

Németh Sándor plébános már Battonyára érkezése után az első hónapokban iskolai és népkönyvtárat alapított, mintegy 500 forintos költséggel. Korát megelőzve vallotta, hogy vallásosnak lenni nem kizárólag templomot, imádságot, ájtatoskodást jelent, hanem kultúra és műveltség kérdése is a hit. Új tantervet készíttetett a katolikus oktatás számára, a tanítókkal együttműködve.

Az addig Battonyán nem ismert egyháztanácsot hozott létre, 16 taggal. Új munkarendet készíttetett a katolikus temetőnek és gondnokának, a templomot kívülről bemeszeltette és bádóg esőcsatornákat szereltetett fel.

Ami szintén szokatlan volt Battonyán, ma pedig hihetetlenül furcsának tűnik, bevezette azt az „új” szokást, hogy vasárnapokon és ünnepeken szentbeszédet mondott a miséken. „A templomi rend fenntartására három felügyelőt neveztem ki. Gondoskodtam, hogy a katonai újoncok, úgyszintén az iparos növendékek közül a katolikus vallásúak imakönyvet nyerjenek. Két új bordély-üzlet engedélyezése ellen (-merthogy volt akkoriban Battonyán, a vasútállomás közelében ilyen műintézet, B.I.-) felszólamlással éltem a j. főszolgabírósnál...” –írja a Historia Domusban. Továbbá: „...a helybeli hetilap méltatlan támadást intézett ellenem a szent István napi szentbeszédem, Király M. tanítónő nyugdíjazása ...ötletéből.” – „...új árnyékszék készült, mely alkalommal a kézi és fuvar napszám a hitközség terhére 50 forint 93 krajcárt tett, a lelkészlak általános helyreállítása megígértetett (a Kincstár által – B.I.), új iroda építése megtagadtatott, mellőzhetetlen épület javításokra sajátomból 250 forintot költöttem...”

Az 1892-ben kiadott Csanád-egyházmegyei névtárban a battonyai anyaegyháznak már 6088 híve volt, ami a filiákkal elérte a 8884 főt.

Abban az évben Németh Sándor plébános a következőképpen alakította ki az istentiszteleti rendet: vasár- és ünnepnapokon délelőtt 2 mise volt, 8 és 10 órakor, hétköznapokon reggel 7 és 8 órakor. Vasár- és ünnepnapokon délután 3 órakor vecsernyét, illetve litániát tartottak. Mint korábban jeleztük, bevezette a minden vasárnapi szentbeszédet is, ami addig nem volt szokásban. Német-Peregen, a filiában minden második vasárnap és a három főünnepen, karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor mondtak misét, valamint az ottani templombúcsú, Nagy szent Teréz napján. Minden évben május 16-án külön körmenetet tartottak Nepomuki szent János szobrához. Szentháromság vasárnapján, a templom búcsúünnepén Tornyáról és Marczibányi-Dombegyházról gyalogos körmenetben érkeztek a hívek. Mária-Radnára, a környék nevezetes búcsújáró helyére évente kétszer indítottak gyalogos zarándoklatot (kb. 70 km.), Pünkösöd és Kisasszony napján. Azokban az években Battonyán jól működött a Mária-szüzek Társulata és az élő Rózsafüzér Társulat is, több száz taggal. Érdekes, hogy Németh Sándor plébános többször is feljegyzést készített arról, hogy a templomi rendre minden alkalommal három férfi ügyel, de nagyobb összejövetelek, pl. búcsú alkalmával a városi szolgák is segítkeznek a rend fenntartásában.

Németh Sándor plébánost már Battonyára érkezése után nem sokkal foglalkoztatta a gondolat, hogy az akkorra már a hívek számához viszonyítva szűknek bizonyuló templomot ki kellene bővíteni, vagy nagyobb, új épületet kellene felépíteni. Ennek érdekében mozgalmat indított. Gyűjtötték a pénzt a templomépítésre, de végül is a kegyúr, a Kincstár támogatását nem sikerült megszerezni. A Kincstár nevében a kegyúri jogokat a mindenkori Földművelésügyi Minisztérium gyakorolta, s az volt a véleményük, hogy egyszer már építettek templomot Battonyának. A közben befolyt pénzösszeget részben felhasználták a kórus bővítésére, részben egy templomépítési alapot hoztak létre, amellyel nem adták fel a templomépítési tervezetéseket, s gyűjtötték tovább a pénzt. Közben az egyházközség segélyért fordult a községhez is. A községi határozat az volt, hogy megvárják, a megyéspüspök és a kegyúr mivel járul hozzá a tervezett építkezésekhez. Így a templomépítési tervet a plébános nem vetette el, de az üggyel érdemlegesen haladni nem tudtak.

1892 tavaszán özv. Baur Józsefné 34 forint 95 krajcár költséggel új halott-Jézus szobrot vásárolt a nagyszombati szentsír részére. Pünkösdkor 200 battonyai hívő zarándokolt el gyalogosan Mária-Radnára. Az addigi harangozó, Bartsik Menyhért elhunyt, helyébe Majzik Lajost választották meg új harangozónak.

1893. január 6-án áldották meg a templom új tiroli fa faragású Lourdes-i Mária szobrát, amelyet özv. Zámori Julianna 396 forint és 40 krajcár költséggel állíttatott. (Ez a szobor visszakerült az új templomba is, ma a főbejárattól jobbra áll.)

Ugyanakkor újabb 2 taggal bővítették a templomi felvigyázók létszámát, ők név szerint: Bertók István, Mezei Mihály, Szűcs Péter, Horváth Ferenc és Korcsog Márton.

A filiában, Német-Peregen nagy tragédia történt. Február 13-án a háromnapos farsangi mulatozások alkalmával a csapszékben egy petróleumos hordó felrobbant, 8 katolikus és 7 más vallású fiatal égett meg a szerencsétlenség következtében. Számosan égési sérüléseket szenvedtek. Február 16-án tartották a közös temetésüket.

1893. tavaszán Németh Sándor plébános mezővárosi képviselő és vármegyei bizottsági tag lett, mint egyike a legtöbb adót fizető polgároknak.

Az 1894-es évben katolikus néptanítók voltak: Szabados József, Priegl Judit, Klivinyi Lajos, Kasza József, Losonczy János. Kántortanító Babics Rudolf volt. 699 tanköteles, 6 – 12 éves korú gyermek volt, akik közül ténylegesen abban az évben 682 fiú és leány járt iskolába.

1895. márc. 2-án alig 22 évesen tüdővészben elhunyt Priegl Judit tanítónő. Aradról származott, az apja ott volt porcelán kereskedő, így Aradra szállították és ott temették el.

1895-ben a katolikus temetőben felállították a keresztutat termésköböl, 14 stációval, amelyért 1600 forintot fizettek ki. Május 5-én volt az ünnepélyes megáldása.

Ugyancsak 1895-ben Battonya nagy jötevő földbirtokos házaspárja, leleszi Vincze Mihály és Virág Katalin felajánlották, hogy a temetőben építenek egy kápolnát. Németh Sándor plébános közreműködésével az építendő kápolna terveit jóváhagyásra elküldték a temesvári püspöki hivatalba. Még abban az évben meg is érkezett Dessewffy Sándor csanádi püspök jóváhagyása, s ugyanabban az évben el is kezdődött az építkezés, amelyet 1896-ban be is fejeztek. Romantikus stílusban épült fel az egyhajós, félköríves szentéllyel ellátott, kis huszártoronnyal fedett épület. A kápolna szentély alatti részén a földbirtokos pár temetkezési kriptát alakítottatott ki saját maga számára, a hajó jobboldali középrészén pedig ugyancsak kriptá épült a battonyai lelkészek temetkezési helyéül. A kápolnát Vincze Mihály földbirtokos nevére utalva, Szent Mihály főangyal titulusára áldották meg, akinek szép barokkos olajfestményét is elhelyezték az oltár fölött. (Ez a kép később bekerült a templomba, s igen sérült állapotban ma is látható.) A belső felszerelés közül a Fájdalmas Anya (Piéta) szobrát a templompénztárból fizették ki. Készült egy oltár, egy szószék is, valamint egy nagyméretű feszületet is elhelyeztek benne. A kis huszártoronnyba pedig egy 30 kilós harangocska került.

A Vincze – Virág földbirtokos pár több jótékony alapítványt is tett ugyanakkor, sőt jelentősen hozzájárultak a tervezett templomépítési alaphoz is.

Mára már lassan elhalványult, de még mindig él Battonyán egy bizonyos legenda a temetői kápolnaépítéssel kapcsolatban. Eredetileg Vincze Mihály pandúr lett volna – Battonyán, vagy környékén valahol? – és egyszer elfogtak egy veszélyes rablót, aki évek óta fosztogatta a környék földbirtokosait és módosabb gazdáit. A törvényszék halálra ítélte a rablót, de állítólag Vincze Mihály megígérte neki, hogy nem akasztják fel, ha elárulja, hogy a rablott kincseket hol ásta el. A halálraítélt rabló elmondta a pandúrnak, ám mégis felakasztották. Viszont a pandúr megkereste és meg is találta a rablott kincset és állítólag ebből származott a vagyona. Viszont a lelkiismerete nem hagyta nyugodni, s így, mivel gyermektelenek is voltak, számos jótékonyági gesztust tettek, a kápolnaépítéssel és más alapítványok létrehozásával. De ez természetesen csupán legenda és csak érdekesség kedvéért rögzítettük a szájhagyományban még mindig élő történetet, és semmiképpen nem akarjuk a már régen elhunyt nemes jötevők személyét és főleg gesztusaikat ezzel kicsinyíteni vagy netán emléküket befeketíteni!

A kápolnaépítés idején még élt gyermekük, leleszi Vincze Kálmán, aki jogot végzett és ügyvéd lett. Pécskán volt köz- és váltóügyvéd, amikor 1904. július 13-án, 40 éves korában öngyilkos lett, megmérgezte magát. Pécskáról szállították a holttestet Battonyára és temették el a kápolna kriptájába július 15-én. Második feleségétől is elvált és valószínűleg nem volt gyermeke. Így a földbirtokos pár utód nélkül maradt. Amikor a Vincze-házaspár Kálmán fia született, 1863. szept. 26-án, ikrek születtek. Az elsőként világra jött gyermek, aki a Mihály nevet kapta, 10 hónapos korában meghalt. A kereszteltek anyakönyvében, tehát 1863-ban az apa foglalkozásaként „megyei rendőr” szerepel. Ennyi a valóság.

A leleszi Vincze család Heves vármegyéből (Lelesz, Tarnalelesz) származott, még 1633-ban kaptak a királytól magyar nemességet. A XIX. század elején a család egyik ága Battonyára és Kevermesre költözött. 1826-ban hirdették ki Csanád vármegyében nemességüket.

1896. január elején nagy ünnepséget tartottak a templomban Magyarország fennállásának ezredik évfordulóján. Július 14-én pedig egy újabb battonyai származású újmisé, Oláh Mihály tartotta primíciáját a templomban. Sajnos nem tudjuk folyamatosan követni az ő pályafutását sem, de az tudható, hogy 1901-ben a nagykikindai esperesi kerületben lévő

Tiszaszentmiklós önálló lelkésze, majd Székudvar plébánosa volt, amikor a románok 1919-ben elűzték onnan s akkor került Dombegyházára plébánosnak, ahol 1926-ig működött. A battonyai plébánia halottak anyakönyvében szereplő adat szerint 1926. január 22-én „hurutos tüdőlob”-ban hunyt el, 54 éves korában. Dombegyházán történt meg a beszentelése, majd a battonyai temetőben temette el január 24-én Bezdán József püspöki helynök, makói apátplébános. A temetőben ma is meglévő sírján a születés dátumaként az 1873-as év (egy egyházmegyei névtárban az 1871-es) szerepel. A halotti anyakönyv szerint Makón született, de Battonyán éltek a szülei. Az édesanyja neve Czene Amália volt és az anyakönyvi bejegyzés szerint fia halálakor még élt. Az idősebb Oláh Mihály, az édesapa akkor már elhunyt. A lelképásztor Oláh Mihállyal kapcsolatosan a közelmúltig élt egy tragikus ihletésű legenda. E szerint, amikor a románok 1919-ben, tehát már a trianoni békediktátum előtt lezárták a határokat, Oláh Mihály nem akart Románia területén maradni, ezért elhatározta, hogy átszökik a határon. Egy parasztember lovas szekérére szénakazlat rakott fel, s abban bújtatta el a plébánost. A román határőrök gyanúsának találták a helyzetet - vagy valaki besúgta?- és vasvillával vagy szuronyokkal össze-vissza szurkálták a szénakazlat, benne az elrejtőzött Oláh Mihályt. A legenda szerint ilyen szörnyűséges módon halt meg. A valóság azonban az, hogy tehát 1926-ban halt meg Dombegyházán. Bár lehetséges, hogy van alapja a legendának, s a „vasvillázás” következményeibe halt bele a plébános viszonylag fiatalon. (A szomorú történetet Fazekas Pálné Lehoczky Ilona beszélt el e sorok írójának. Ő maga Szőke Emma tanítónőtől hallotta, aki valamilyen rokonságban is volt Oláh Mihály családjával.)

A millenium évében még egy különlegesnek mondható esemény kavarta fel Battonya és környéke népének hangulatát. A szomszédos Tornyan történt ún. Mária-jelenések. Tornya faluszélén, a Pécskára vezető út mentén, egy libalegelőn, amit akkor „papok földjének” neveztek, mivel a tornyai plébánosok javadalmi földje volt a legelő, egyik napon egy nagyobbacska lánynak, Dusik Örsikének állítólag megjelent Szűz Mária, miközben a libákat legeltette. A lány, özvegy Dusik Pálné kisiratosi asszony gyermeke volt, aki Tornyan szolgált. Egy csodálatos asszonyt látott éjszinkék ruhában, arannyal szegélyezve, és ez a „jelenés” többször is, talán tizenháromszor megismétlődött. Ráadásul a jelenés helyén forrásvíz fakadt, majd kutat is ástak a tornyaiak. Állítólag csodás események, gyógyulások is történtek azon a helyen. Az egyház minden időben a legnagyobb óvatossággal viseltetik az ilyen jellegű események iránt, nyilván ott is ez történhetett, amikor a helyi plébános, Zsideg János lebontatta a közben a „kegyhely” köré épített palánkot, kezdetleges kápolnát és a faanyagból a plébánián állítólag sertésólat csináltatott. A néphagyomány szerint a disznói minden évben elpusztultak, míg le nem bontatta az ólat. Az 1920-ban meghúzott trianoni határ, majd a kommunista diktatúra nem kedvezett a „csodának”, így az esemény feledésbe merült, majd legendsztikusan élt tovább, míg a rendszerváltozás után, az 1990-es évektől újból felelevenítették a helyi, tornyai kultuszt. Az említett Zsideg János plébános 1901. október 6-án elhunyt. Helyébe Lukáts Imre pusztaföldvári lelkész került, aki 1902-ben foglalta el hivatalát. Lukáts Imre később, nyugdíjas plébánosként Battonyán élt és halt meg 1953-ban. (Bizonyos legenda szerint már a kommunista érában őt is szárkúpokkal megrakott szekéren csempészték át a magyar- román határon Battonyára. Talán így keveredik a két esemény és személy, Oláh Mihály és Lukáts Imre története a népi színhagyományban?)

A századvégén is állandóan napirenden voltak a templom-nagyobbítás, ill. új templom építésének tervei. 1898-ban egy helyi kőművesmester és vállalkozó, Hegedűs János készített neoromán stílusban egy újonnan építendő templom-tervet, ami egyhajós, egytornyú templom lett volna. (Alaprajzi, elől-, oldalnézeti, és keresztmetszeti vázlatrajzát a plébánia irattára ma is őrzi.) 1899-ben pedig Kövér Lajos aradi műépítész készített neogót stílusban alapterveket. Akkor egyik változat sem valósult meg.

A feljegyzések szerint 1897-ben Hoffmann Katalin 16 éves battonyai leány a Szatmári Irgalmas Nővérek szerzetes rendjébe vétette föl magát. (További sorsáról sajnos semmilyen adat nem maradt fenn.)

1898. november 15-én a plébánián 88 éves korában elhunyt Németh Sándor plébános és testvére, Németh József csanádi segédpüspök édesanyja, Németh Józsefné Szekula Katalin. Nagy részvét mellett temették el a temető, kápolna melletti részén. 1899-ben a plébános testvére, a Segédpüspök Battonyán ünnepelte csendesen püspökké szentelésének 25 éves jubileumát, miközben meglátogatta a községben működő három katolikus iskolát is.

1898-ban Temesvárott, a Csanád-Egyházmegyei Könyvnyomda kiadásában jelent meg Dr. Szentkláray Jenő székesegyházi kanonoknak, az egyházmegye történetírójának, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának a forrásmunkák között is jelzett munkája, *A Csanád-Egyházmegyei Plébániák története*. Ebben így ír az akkori Battonyáról: „Battonya mai látóképe kellemes benyomást tesz a szemlélőre. Csin, tisztaság és izléssel párosult gondos rend tükröződik le a város arczatán. Főutcáját gyönyörű nyárfasorok szegélyezik. Ugyanilyen fák díszlenek a Százázér két partján is. 1855-ben a kath. templom mögött négyszögholdnyi területen elkerített árnyas sétakert keletkezett, mely a közönség üdülésére és kellemes szórakozására szolgál.” (295-296. old.)

A XIX. század utolsó évében, szeptember 11-től 22-ig két jezsuita szerzetes atya tartott Battonyán népmisziót, amelyen 3300 katolikus hívő végezte el a szentgyónását, hogy tisztán lépjen át az új évszázadba.

A XX. század első évtizedei az egyházközségben

Az 1900-ban Temesvárott kiadott Egyházmegyei Sematizmus szerint ekkor 4600 katolikus híve volt Battonyának, a filiákkal együtt 6700 fő. De ekkorára már csak Basarága-pusztá, Szionda-pusztá és Tompapusztá tartozott hozzá, valamint a Battonya környéki tanyák, ahol jelentős volt a katolikusok létszáma. A tanyákon 750-en, Tompapusztán 650-en, Sziondán 250-en, Basarága-pusztán mintegy 450 katolikus lakos élt. Ugyanezen feljegyzések szerint 1900-ban Battonyán volt 100 görögkatolikus, 4075 görögkeleti szerb és román nemzetiségű, 610 református, 17 evangélikus és 220 izraelita lakos. Ez mintegy 11722 főt tesz, ennyi lehetett a századforduló battonyai népessége. (Akkoriban az „egyházhoz nem tartozó” ismeretlen volt.)

Október 20-án nagy ünnepélyességgel emlékeztek meg Babics Rudolf kántor szolgálatának 50., jubileumi évfordulójáról. Az egyháztanács elkészítette a jubiláns arcképét egy festőművésszel. Maga a jubiláns alapítványt tett 100 forint erejéig a templomnak, 50 forintot a szegény iskolás gyermekeknek és ugyanannyit a város szegényeinek támogatására. Az agg kántor helyett azt követően egy segédkántor, előbb Somogyi István, majd Póta József végezte a kántori teendőket.

Két évi üresedés után a Megyéspüspök betöltötte a makói kerületi esperesi tisztséget, Rózsa József mezőkovácsházi plébános személyével.

Babics Rudolf nyugalmazott kántor 1901. augusztus 16-án elhunyt, helyébe az egyháztanács egyhangúlag Póta Józsefet választotta meg kántornak. Az egyháztanács kötelezte az új kántort, hogy a tanköteles gyermekeknek rendszeresen oktasson egyházi énekeket. Buzgólkodása következtében megalakult az egyházközségi Dalárda, amely az Uralkodó, I. Ferenc József király születésnapján rendezett ünnepségen lépett fel először a templomban.

1902. december 24-én tartotta a templomban újmiséjét Lipcsey Gyula, újonnan felszentelt áldozópap, aki Battonyán nevelkedett. Óriási tömeg vett részt a felemelő szertartáson.

1903. nyarán új faszindelyt kapott a templom tetőzete. A költségeket, 1500 koronát a Kincstár, mint kegyúr állta.

Július 5-én ismét újmise volt a templomban, Szlicsák Antal mutatta be primíciáját. Ő Battonyán lakó édesanyját gyakran látogatta, ezért a hívek helybelinek tekintették.

1903. szeptember 12-én állították fel a templom közelében (a ma is meglévő) új Nepomuki szent János szobrot. A régi, erősen megrongálódott szobor helyébe öntöttvasból készült újat vásárolt 430 korona értékben Vincze Mihály és Virág Katalin földbirtokospár. Ugyanabban az évben a templom előtti téren, az ott álló Feszület közelében felállítottak egy Szentháromság szobrot is, amit 400 koronáért szerzett be a Vincze-Virág házaspár. (Ennek a szobornak a maradványa ma a plébánia kertjében látható.) A Kegyúri pár ugyanakkor alapítványt is tett 200 korona értékben a szobor jó karban tartására. Az alapítványt Dessewffy Sándor püspök hagyta jóvá október 31-én.

A battonyai kis görögkatolikus közösséget mindig a helyi latin szertartású lelkipásztorok gondozták. 1903-tól Aradról minden vasárnap egy görög katolikus lelkész járt ki. A Kincstártól ígéretet kaptak, hogy támogatják a saját templom felépítését.

Németh Sándor plébános rendkívüli agilitása és tettekeszsége az egyházmegyei hivatalt is elismerésre készítette: 1904. augusztusában a Csanádi Székeskáptalan tiszteletbeli kanonokává nevezte ki a Megyéspüspök előterjesztésére, maga a Király. A temesvári Székesegyházban iktatták be ünnepélyesen. Az ezzel kapcsolatos ünnepség Battonyán augusztus 28-án volt, ahol Rózsa József kerületi esperes olvasta fel a kinevező bullát a híveknek. 325 koronát gyűjtöttek össze a hívek ajándékképpen a kinevezettnek, amelyet Németh Sándor a maga 100 koronájával kiegészített és egy alapítványt tett belőle szegénysorsú battonyai gyermekek javára.

Abban az évben, október 2-án az egyházközség életében nagy horderejű alapítványi adományozás történt: ismét leleszi Vincze Mihály és Virág Katalin 36000 korona értékű „saját szerzeményű” 300 kishold földbirtokát adományozta hagyatékként az egyházra. A földbirtokos párnak az év júliusában egyetlen fiuk is meghalt, nem volt örökösük, így történt a nagylelkű adományozás. Az alapítvány szerint a kegyúri jogokat megtartották maguknak, haláluk után azonban ezek átszálltak teljes egészében az egyházközségre.

Ezzel a nagy jelentőségű adománnyal, mintegy 30 év múlva megvalósulhatott a régen tervezett templomépítés stabil anyagi fedezete.

Szabados József katolikus tanító, battonyai működésének 40. évfordulóját ünnepelte meg 1903. szept. 27-én.

1904. november 3-án *Oltáregyesület* alakult. Havonta tartottak gyűlést, rendszeresen szentségimádást és gondozták a templomi ruhákat, oltárterítőket. Az egyházközségben nagyon elterjedt az Örökimádás klasszikus imádságoskönyv használata.

A Vincze-Virág házaspár újabb nemes tettet vitt végbe: battonyai emeletes házukat (kiskastélyukat) a Miasszonyunkról Nevezett Iskolanővérekre írták át telekkönyvileg azzal, hogy ott majd haláluk után katolikus leányiskolát rendezzenek be. Hálából a nagylelkű adományokért és az újonnan alapított és vállalt kegyúri kötelezettségekért Dessewffy Sándor püspök elrendelte, hogy a templom homlokzatán a bejárati ajtó fölött márvány emléktáblán örökítsék meg a Vincze-Virág házaspár nevét, és a szentélyben állítsanak fel nekik kegyurasági padot is.

1904-ben Dr. Návay Lajost, Csanád vármegye alispánját választották meg ellenzéki programmal, nagy többséggel a battonyai kerület országgyűlési képviselőjévé. A korábbi években Babó Lajos szabadelvű párti politikus volt a képviselő, ezért volt fontos az egyház

számára is Návay Lajos függetlenségi (konzervatív) párti politikus személye. (Návay Lajos óföldről földbirtokos, később két ciklusban a képviselőház elnöke, sőt miniszterelnök-jelölt is volt. Édesanyja báró Eötvös Ilona volt, Eötvös József író, egykori vallás és közoktatásügyi miniszter leánya és Eötvös Lorándnak, a híres fizikusnak a testvére. Návay Lajost az 1919-es vörös kommün alatt gyilkolták meg Szamuely Tibor utasítására, annak pribékjei. E sorok írójának dédanyja unokatestvére volt.)

1905-ben a battonyai görög katolikusok önálló egyházközséggé alakultak.

Ugyancsak 1905. szeptember 1-jétől Klivinyi Lajost nevezték ki igazgató-tanítónak a helyi katolikus iskolák fölé. Az igazgató-tanító úrnak hasonló nevű fiát (a későbbi templomépítő nagy battonyai főpapot) felvették a temesvári Egyházmegyei Papnevelő Intézet növendékei közé.

Az 1905-ös év végén Marton Lajos vármegyei útbiztos újjászervezte az előző évben felbomlott *Battonyai Katolikus Földművelő Ifjak Egyesületét*, amely 1906 elején kapott jóváhagyást és indult el működése.

1906. április 20-án 56 éves korában Battonya-pusztai otthonában elhunyt Verhovay Gyula földbirtokos, volt országgyűlési képviselő, „a Kossuth-i eszmék lángelkű harcosa”. Április 22-én temették el a temető egyik főhelyére. (Ma is látható díszes emlékműve.) Nem volt battonyai születésű, de feleségének, rétháti Kövér Amáliának (Nemes Szmetanovics Sándor „orvos tudor” özvegye volt) itteni birtokán éltek. Verhovay Gyula politikusi megítélése nem egyértelmű, hajlott bizonyos szélsőséges szabadelvűségekre is, talán szabadkőműves is volt. Mindenesetre bizonyos egyházellenesség is jellemezte politikai ténykedését. Többek között szorgalmazta a katolikus iskolák államosítását is.

Az Oltáregyesület olyan nagyszerűen végezte feladatát, hogy elnöknője, Fodor Manóné Hervay Vilma úrnő püspöki dicséretben részesült.

Egy érdekes bejegyzést olvashatunk ebből az időből a plébánia Historia Domusában: „A battonyai újjászervezett (Mezőfi-féle) szociáldemokraták csoportja 1907. április 4. (tagok száma: 500, magyar 120, 380 görögkeleti román és szerb) Farkas András tag útján bizalmasan tudakozódott a plébánián, nem lennék-e hajlandó veres zászlajukat beszélni? Másik vasárnap 1907. április 11. Stúhl Ferenc elnöküknek a következő írásbeli választ adtam: Sajnálattal értesítem Önt arról, hogy a battonyai Mezőfi-féle szociáldemokraták csoportjának veres zászlaját egyháziilag föl nem szentelhetem. Ezt csak azon esetben tehetném, ha zászlajuk magyar nemzeti zászló lenne, magyar koronával és csúcsán a szent kereszt jelével ékesítve. Mezőfi Vilmos úr Bebel és Liebknecht német birodalmi felforgató szociáldemokraták elveit követi lapjában, a Szabad Szóban, röpirataiban és naptáraiban, a valláserkölcsei oktatást ki akarja tiltani az iskolákból, a termelő eszközök közösségét és az istentagadást hirdeti. Battonya, 1907. április 15. Jóakaró lelkészek: Németh Sándor sk. tb. kanonok, rkath. plébános.”

Még egy érdekes feljegyzés: a templomban külön padjai voltak egyes családoknak. A főajtónál balról, a fal melletti belső pad a lögrépatonyi Hervay családé (Hervay Kálmán battonyai főszolgabíró volt /+1907-ben/, felesége gyergyószentmiklósi Kövér Paulina, leányuk Vilma, Fodor Manó battonyai főjegyző felesége, Fodor Mária és Márta nevű leányaik egészen halálukig, az 1980-as évekig az egyházközség hűséges tagjai voltak. Hervay Kálmán István nevű fia Csanád vármegye alispánja volt.), az előtte való első pad a jószási Purglyaké (- a Purgly család jobbára evangélikus volt, családtagjaik között azonban voltak katolikusok is), a másik oldalon a belső pad a felbári Sánka családé, az első pad az örmény származású Balta családé (Dr. Balta Manó battonyai földbirtokos volt, fia jeles battonyai orvos, felesége Dunst Antónia, ők állították a ma is meglévő ún. Balta-keresztet, az Aradra vezető út mentén), a Mária-oltár melletti kispad a gyergyószentmiklósi Kövér családé (gyergyószentmiklósi Kövér

Margit László László tompapusztai földbirtokos felesége volt, a temetőben a kápolnától jobbra van a sírjuk), később ez a pad lett a szombatsági Vertán családé (sírjuk a temetői kápolna mögött, a főút mellett van), a Mária-oltár előtti első pad pedig a szintén örmény eredetű Lukács családé volt. Az egyházra legtöbbet áldozó feleszi Vincze családé a Xavéri szent Ferenc-oltár melletti kispad volt.

(A fentebb említett Purgly családról érdemes feljegyezni, mint már említettük is, leginkább evangélikusok voltak. Purgly János Arad országgyűlési képviselője volt, felesége kézdivásárhelyi Vásárhelyi Ilona katolikus vallását gyakorolta. Házasságkötésükkor a férj reverzálást adott, ígérete szerint születendő gyermekeiket katolikusnak kereszteltetik. Házasságukból öt gyermek született. Mind az öt katolikus lett s közülük az első négyet – Jankát /Melczér Lászlóné/, Lászlót, Ilonát /báró Urbán Péterné/ és a kis korában elhunyt Margitot a battonyai plébániatemplomban keresztelték meg. Ötödik gyermekük, Magdolna, valószínűleg Aradon született, így őt nem Battonyán keresztelték. Ő, azaz Purgly Magdolna lett vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának felesége. 1901-ben Aradon is esküdtek, az akkor tengernagy Horthy Miklóssal. Az apa Purgly Jánosnak fiatalabb testvére Lajos volt, annak felesége Konstantini Berta szintén katolikus volt. Így Purgly Lajos is reverzálással esküdött, s elsőszülött fiuk, Purgly János szintén katolikus lett, második fiuk, Purgly Emil /később Csanád vármegye főispánja, majd földművelésügyi miniszter lett/ pedig evangélikus. Ők éltek a második világháború végéig Battonya-Tompapusztán. Purgly Emillel, az idős emberrel a kommunisták végigsöpörtették a battonyai főutcát, hogy megalázzák és kigúnyolják.)

1907. szeptember 27-én elhunyt az egyházközség világi elnöke, Hervay Kálmán, a Ferenc József-rend lovagja, Battonya díszpolgára, ny. főszolgabíró. A család kriptájában, a kápolna mellett balról, (1989-ben a Botyánszki család vette meg azt a kriptát!) helyezték örök nyugalomra. Ugyanez év december 5-én elhunyt a Csanádi egyházmegye szeretett főpásztora, Dessewffy Sándor püspök is.

A következő évben Csernoch János lett az egyházmegye püspöke. Az új főpásztort 1908. május 10-én szentelték püspökké a temesvári Székesegyházban s már május 17-én Battonyára látogatott. 18-án 2249 battonyai, és 243 németpereg-i hívőnek szolgáltatta ki a bérmálás szentségét. Azt megelőzően 15 évig nem volt bérmálás Battonyán. Megérkezése után a Püspök urat különböző küldöttségek köszöntötték, majd a vacsora után szállásához, a Vincze kastélyhoz fáklyás felvonulást szerveztek, amelyen több ezren vettek részt. Május 18-án, a bérmálási ünnepség után délután 2 órakor, a plébánián 40 terítékes díszebédat adott a Püspök úr tiszteletére Németh Sándor kanonok-plébános. A díszebéden részt vett neczpáli Justh Gyula, az Országgyűlés elnöke (tornyai földbirtokos, Makó országgyűlési képviselője), Spilka Antal Hódmezővásárhely új főispánja (korábban a battonyai járás főszolgabírája), és lögérpatonyi Hervay István Csanád vármegye alispánja, az egyházközség korábbi világi elnökének, Hervay Kálmánnak a fia, az Oltáregyesület vezetőjének, Fodor Manónénak a testvére. (Nem tartozik a battonyai katolikus egyházközség történetéhez szorosán az az epizód, amit leírunk, csak különlegessége miatt említjük meg. Az említett Spilka Antal battonyai főszolgabíró itteni működése idején buzgó katolikus volt és jó kapcsolatot ápolt a lelkészekkel. 1908. áprilisában lett főispán és feleségével, a református Jurenák Margittal annak szentetornyai birtokán éltek. A főispán elhalálozott, Jurenák Margit özvegyen maradt. (Testvérének, Jurenák Viktornak az özvegye, Hervay Marianne, Hervay Kálmán idősebb leánya is Battonyán élt, az Oltáregyesület /vezetője a húga, Vilma volt/ aktív tagja volt.) Leányuk, Spilka Margit Kövér János martfői földbirtokoshoz ment feleségül. 1924. január 8-án a Kövér - Spilka házaspár lakodalomba volt hivatalos. Nagy tél volt, sűrű hóesés, lovas szánnal indultak el a Tisza partján. A lovas szánt irányító kocsis nem vette észre, hogy a

folyópart egy szakaszon leszakadt, a még teljesen be nem fagyott Tisza erős sodrása miatt. A lovak belementek a szakadékba és a szán, utasaival lezuhant a mélységbe. A kocsis szörnyethalt, a Kövér házaspár törésekkel és súlyos zúzódásokkal megúsza a tragikus balesetet. Amikor a férj magához tért, a magasan lévő part miatt nem tudott felkapaszkodni az út szélére, hanem sebesülten négykézláb vonszolva magát küszört el a néhány kilométerre lévő martfői vasútállomásig, hogy segítséget szerezzen. Ez idő alatt, mintegy három órán keresztül a feleség, Spilka Margit a halott kocsis mellett feküdt összetörve. A végre odaérkező segítség kötelekkel húzta ki a partra. A szerencsétlenül járt házaspárt Budapestre szállították kórházba, ahol mindketten felépültek. A Főispán, Spilka Antal egykori battonyai főszolgabíró özvegye a Jóistennek tulajdonította a csodás megmenekülést és hálából 1925-ben az újonnan épült orosházi Jézus Szíve templomban egy Szent Miklós mellékoltárt állíttatott fel saját költségén.)

1909. január 24-i keltezéssel, Németh Sándor kanonok-plébános kezdeményezésére és Csernoch János püspök előterjesztésére, I. Ferenc József király a Ferenc József - Rend lovagkeresztje kitüntetés adományozta Vincze Mihálynak, a battonyai templom és egyházközség társ-kegyúrnak. Ugyanakkor X. Pius pápa Vincze Mihályné Virág Katalin kegyúrnőnek a Pro Ecclesia et Pontifice (az Egyházért és a Pápáért) érdemkeresztet adományozta. Április 18-án, ünnepi mise keretében adta át a kitüntetést Kayser Lajos, makói prépost-plébános, kerületi esperes.

Eseményekben bővelkedett az 1909-es év. Június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok ünnepén Klivinyi Lajos végzett teológust, a battonyai katolikus iskolák igazgató-tanítójának fiát Csernoch János püspök a temesvári Székesegyházban pappá szentelte. Első ünnepélyes miséjét július 4-én mutatta be a battonyai templomban.

Ugyanabban az évben nagy veszteség is érte az egyházközséget: 1909. július 30-án, 72 éves korában elhunyt feleség Vincze Mihály földbirtokos, kegyúr. Az általa építtetett temetői kápolna kriptájában, augusztus 1-jén temette el Németh Sándor plébános.

Az 1910-es év elején Arad felől behozták Battonyára a villamos világítást. A templom és a plébániaépület villanyellátását egy kicsit később oldották meg, a szükséges költségek hiánya miatt.

Abban az évben özv. Makádi Józsefné Deth Erzsébet egy 1 méter magas Árpádházi szent Erzsébetet ábrázoló szobrot hozatott egy budapesti kegyeszerárus cégtől a templom részére, amelyet a Xavéri szent Ferenc oltár mellett állítottak fel.

1910. július 9-én a plébániai szobájában, tüdővizenyőben, 44 éves korában elhunyt Dudra Endre segédlelkész. Előző nap még eltemetett egy halottat, de már beteg. A Sáros megyei Sóváron született és 1890-ben szentelték a csanádi egyházmegye papjává, 1905-ben került Battonyára káplánnak. Július 11-én, valószínűleg a temetői kápolna alatti kriptában helyezték örök nyugalomba. Rózsa József kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános temette.

1910. szeptember 18-án agyvérzésben elhunyt Szabados József volt igazgató-tanító, aki 42 éven át volt hűséges tagja az egyházközségnek és katolikus tanítója nemzedékeknek. (1844.febr.23-án Püspöktelelén született, két felesége halt meg Battonyán, majd a harmadik felesége, Mátéffy Mária Pirooska, akivel 8 évig élt házasságban, temettette el.)

1910. november 6-án a megözvegyült kegyúrnő, Vincze Mihályné újabb alapítványt tett. Egyrészt levélben értesítette a Megyéspüspök Urat, hogy míg él, évente január 1-jén 4000 koronát ad át a battonyai egyházközség gondnokságának, abból a célból, hogy a saját ingatlanal nem rendelkező, illetve 100 holdon aluli földön gazdálkodó kisbirtokosokat mentesítse az egyházi adó befizetése alól. Másrészt: 7500 koronát hagyott azzal a meghagyással, hogy minden évben az évi 300 korona kamattal segítse, egyelőre 5 évig, azt a katolikus vallású középiskolás diákot, aki abban az évben jó tanulással, példás magaviselettel

szolgál rá erre. Az első évben, tehát 1911-ben, Fodor Sándor és Kálmán középiskolai tanulók kapták meg az ösztöndíjat, a második, 1912-es évben Vincze (Szincsök) Kálmán és fivérei.

1911-ben pedig a Kegyúrnő egy új miséző kelyhet adományozott a templomnak, 1050 korona értékben. Az új kehely kupája színaranyból készült, a többi része ezüstből, aranyozva, talpán ezzel a felirattal: „A battonyai róm. kath. egyház részére - özv. feleszi Vincze Mihályné kegyúrnő készítette: 1911.”

1911-ben elhunyt Rózsa József kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános, helyébe Kayser Lajos makói plébánost nevezte ki a megyéspüspök a kerület élére.

1911. január 1-jétől a Megyéspüspök örökös szentségimádást rendelt el az egyházmegyében. Battonyán két napon, május 10-én és szeptember 22-én tartották évtizedeken keresztül a szentségimádási napokat.

Ugyanabban az évben Csernoch János csanádi püspök kalocsai érsek lett, néhány év múlva pedig esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása és bíboros. Új csanádi püspöknek Dr. Glattfelder Gyula budapesti egyetemi tanárt nevezte ki a Szentszék. Glattfelder püspök az egyházmegye XX. századi tragikus történetének, trianoni szétdarabolásának részese lett, majd a csonka egyházmegye újjáépítésének irányítója és végrehajtója.

1912. szeptember 1-jén megnyílt a temesvári Miasszonyunk Iskolanővérek polgári leányiskolája Battonyán. Előbb a községi tulajdonban lévő ún. Verhovay - házban, majd később az örökségként megkapott Vincze-kastélyban. Battonya polgárisodó és kulturális életében igen nagy jelentőségű volt ez az esemény, maga a polgári iskola létrejötte. Nemkülönben volt ez fontos a helyi és környékbeli fiatalok számára, hiszen a következő évtizedek nőértelmiségijeit közül Battonya környékéről is itt végeztek számosan a polgári iskolájukat, amellyel műveltségüket megalapozták. Sőt, a környék földbirtokosainak leánygyermekéi, akik nagyrészt magántanulók voltak, itt tettek polgári iskolai vizsgát. (Sajnos, nem sokáig működött az apácák által irányított nevelés, a II. világháború utáni kommunista szűklátókörűség kivette a kezükből a nevelést, a szerzetes rendeket feloszlatták, a nagy tudású nővéreket pedig szétszórta.) De nemcsak leányok számára nyílt rangos iskola, hanem fiú-polgári is alakult az 1912/13-as tanévben, három osztállyal. A leánypolgári első igazgatói Scheibling Mária Teofila nővér és Kapás Mária Romuálda nővér lett, a fiú polgári igazgatója pedig Dr. Benes Jenő gimnáziumi tanár.

1912. december 28-án lejárt az addigi egyházközségi képviselőtestület mandátuma, helyükbe 16 új tagot választottak. Világi elnöknek Fodor Manó községi főjegyzőt választották meg.

1913. március 27-én újabb nagy veszteség érte az egyházközséget, de valójában egész Battonyát. 72 éves korában elhunyt a kegyúrnő, özvegy feleszi Vincze Mihályné Virág Katalin. Temetése, az általuk építtetett temetői kápolna kriptájában március 30-án volt. A szertartást Kayser Lajos prépost, makói esperes-plébános végezte, aki felolvasta Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök részvéttáviratát is.

1913. április 5-én tragikus esemény borzolta fel a battonyai katolikusok életét. Órási tűz ütött ki a templomban. Az összes ablakok betörtek, elégték a stációképek, az orgona sípjai összeolvadtak és egyéb más károk is keletkeztek. Ha a tűzoltók néhány percet késtek volna, az egész templomtető leégett volna. Miközben a tüzet oltották, a hívek mentették ki a templomból, amit csak lehetett. A tűzvész okát nem lehetett kideríteni.

Rövidesen meg is kezdődött a helyreállítás, ami másfél hónapig tartott és több mint tizenötezer koronába került. Ezt az összeget, a templomépítési alapból engedte kifizetni a kegyuraság. Az orgonát teljesen lebontották, s egy ideig harmónium helyettesítette a kóruson. A tűzvész utáni általános helyreállításban sokan ajánlottak fel adományokat, néhány jómódú földbirtokos nagyobb adománnyal segítette az újjáépítést. Elkészült az orgona is, amit a neves temesvári Wegenstein Lipót orgonaépítő cég állított fel.

1914-ben az egész országot (az Osztrák-Magyar Monarchiát) nagy katasztrófa érte: Szarajevóban anarchisták meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökösöt s ezzel megkezdődött a nagy világhégés, az 1918-ig tartó első világháború.

Minden városban és községben mozgósítások voltak, előb a 24 – 42 év közötti férfiakat sorozták be katonának. Az itthon maradottaknak maradt az állandó aggodás és az adománygyűjtés a katonák és a nincstelen vagy nagyon szegény sorsú családtagok számára. A háború kitörésének évében halt meg X. Pius pápa (később szentté avatták) és helyébe XV. Benedeket választották meg. Az egyházi élet, akárcsak a polgári élet minden területén, már nem a régi, megszokott módon folyt. Csonka családok maradtak itthon, sok szenvedéssel és kilátástalansággal.

24 évi battonyai plébánoskodás után, a Megyéspüspök Németh Sándor kanonok-plébánost 1915. január 1-vel nyugállományba helyezte. 71 évesen, egyre romló egészséggel Temesvárra költözött, ahol testvére, Németh József segédpüspök élt. A plébániát Baktay János adminisztrátor vezette az új plébános kinevezéséig és megérkezéséig. Eközben két káplán, Polyák Károly és Ocsay György segédkezett neki a lelkipásztori munka végzésében.

Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök 1915. szeptember 1-jével Grósz Antalt nevezte ki battonyai plébánosnak, aki 1864-ben született (51 éves volt) és korábbi helyén, Nagyzsámon volt esperes-plébános. Kayser Lajos makói plébános halála után aztán Grósz Antalt nevezte ki a megyéspüspök a makói kerület esperesévé is.

Grósz Antal a háború kellős közepén érkezett Battonyára, ahol rengeteg munka várta. Fő tevékenysége az árván maradottak vigasztalása volt.

A katolikus hívek száma 1916-ban, a tanyákkal és pusztákkal együtt, 7239 fő volt. Óriási teher volt a vállán: a hadicélra elrekvirált harangok, a tűzvészben megrongálódott templom állandó javítgatása a nincstelenségben. Sajnálatosan a Ház történetét (Historia Domus) nem vezette, így az egyházközség folyamatos története nem lett rögzítve az ő plébánossága idején. Csupán a levéltár töredékéből következtethetünk egyes eseményekre.

1916-ban nagyon idős korában meghalt az uralkodó, I. Ferenc József császár és király. Utóda, az akkor még éppen meglévő Osztrák-Magyar Monarchia trónján IV. Károly király lett. (Őt 2004-ben avatta boldoggá II. János Pál pápa.)

1918-ban nagy véráldozatokkal véget ért ugyan az I. világháború, de az ún. őszirózsás forradalomnak, majd a belőle logikusan következő kommunista diktatúrának, az 1919. március 21-én kikiáltott Tanácsköztársaságnak Battonyán is komoly következményei voltak. A földbirtokosok gazdaságaiból széthordták a termést és az állatokat, ismeretlen vörös katonák randalíroztak a településen, helyi új notabilitások közreműködésével. Bujtogattak az urak ellen és általános gyűlölködést szítottak. A katolikus egyház ellen nem történt különösebb atrocitás, a helyi újságban gúnyolódtak és rágalmazták a helyi lelkipásztorokat. Ebben élen járt egy Nádházy Bertalan nevű református lelkész is, aki a helyi direktórium tagja volt másokkal egyetemben. (Nádházy Bertalan aláírásával számos, a katolikus egyházból kilépést bejelentő „hívek” folyamodványa olvasható a plébánia levéltárában. Ezekből kitűnik, hogy nagyon erőszakosan és kíméletlenül reformált.) Nádházyt és társait a kommün bukása után törvényszék elé állították és pár hónapos börtönre ítélték. Több vörös katona került ki Battonyáról, érdekes módon főképp a szerb nemzetiségű lakosok köréből, akik talán a szláv testvériség okán is már a háborúból hazatérőben hozták magukkal a közben Oroszországban kitört forradalom és bolsevizmus eszméit.

1920. június 4-e, a trianoni békeszerződés aláírása, a legnagyobb katasztrófát okozta az országnak. Különösen érintette Battonyát, hiszen a település mellett közvetlenül húzták meg a trianoni határokat. Az addig gazdaságilag jól fejlődő településtől elszakították természetes vonzáskörzetét és piacait is: Tornya, Németpereg, Pécska, Arad és Temesvár Romániához

került. De nemcsak gazdasági, hanem családi tragédiákat is okozott ez a döntés, hiszen családi – rokoni kötelékeket is tönkretett, további kapcsolatokat akadályozott. Hiszen a battonyaiaknak Tornyan, Nagyvarjason, Németperegen, Pécskán számos közeli hozzátartozóik éltek.

Ugyancsak az egyházi életben is nagy veszteség érte a Csanádi Egyházmegyét. Területének $\frac{3}{4}$ része elkerült az anyaországtól. Legnagyobb elszakított része, a püspökség központjával, Temesvárral Romániához, egy része pedig az újonnan alakult Jugoszláviához (pontosabban a Szerb-Montenegrói Királysághoz) került.

Az akkori századfordulón az egyházmegye területén 6 főesperesség, 23 esperesi kerület, 235 plébánia volt. 374 pap szolgált az egyházmegyében, rajtuk kívül még 80 férfi szerzetes és 408 apáca. A hívek száma a csanádi egyházmegyében 862 124 volt.

A történelmi Magyarországon az Erdélyi Egyházmegye után a második legnagyobb kiterjedésű egyházkormányzati terület volt a csanádi püspökség. Ennek a hatalmas kiterjedésű egyházmegyének 160 plébániája került Romániához, 67 plébániája pedig Jugoszláviához.

Amikor 1919. augusztus 23-án a román csapatok bevonultak Temesvárra, az őket üdvözlő egyházi vezetők közül egyedül Glattfelder Gyula csanádi püspök hiányzott. Őt 1923-ban aztán kiutasították Romániából. Az egyházmegye székhelyét előbb Makón, majd véglegesen Szegeden állították fel. A temesvári Szent György titulusát viselő Dómtemplom helyett az épülőfélben lévő szegedi Fogadalmi templom lett (1930-ban) a megcsonkított egyházmegye Székesegyháza. A Románia fennhatósága alá került egyházmegyei területből később megalakult a Temesvári Püspökség, amelynek főpásztora 1927-től Pacha Ágoston lett. Az a Pacha Ágoston, akit még Dessewffy Sándor püspök szentelt pappá 1893-ban és újmisésként egy évig Mezőkovácsházán volt káplán. Majd 1950-ben a román kommunista hatóságok letartóztatták a 82 éves agg püspököt és 18 évi börtönre ítélték. Dr. Boros Béla püspök, későbbi érsek szerint, akit vele együtt ítélték el, azért adtak neki 18 évet gúnyból, hogy „100 éves koráig raboskodjon”. Ők ketten, a két püspök voltak egyébként, akik a tárgyaláson csak magyarul voltak hajlandók megszólalni. 1954-ben megkegyelmeztek Pacha Ágoston püspöknek, elhagyta a börtönt, de már csak néhány hónapig élt utána. (Ma utca őrzi nevét Temesvárott.)

1926-ban Battonya lakossága 14 135 fő volt, melynek 60%-a a katolikus egyházhoz tartozott. Ebben az évben a járási főszolgabíró bisztrai Balku Dénes, a községi főjegyző Fodor Manó volt. A katolikus elemi iskola igazgatója ekkor Kiss Károly volt. Azokban az években egy nagyon jól működő cserkészcsapata volt a katolikus iskolának, amely a *130. számú Szent Gellért Cserkészcsapat* nevet viselte.

Grósz Antal plébános segédlelkészeként egy érdekes személy került újmisésként káplánnak Battonyára 1927-ben. Koszta Mihály két évet szolgált Battonyán, majd az 1930-as évek vége felé Pusztaföldváron lett plébános. Szociálisan rendkívül érzékeny volt. Lelkipásztori helyein, így Battonyán is, állandóan konfrontálódott a jobb módú családokkal és ebből mindig feszültség keletkezett közte és a hívek között. Ez általában nem tett jót a nép és az egyház viszonyának. Egyik helyen ezért „kommunista pap”-nak nevezték el. Végül Pusztaföldváron összefogtak ellene a helyiek és el kellett hagynia a falut. Papi beosztás nélkül élt egy ideig Budapesten, ahol a főváros ostroma alatt, 1945. telén egyik éjjel nyilas karhatalmisták törtek rá, elhurcolták és a Margit - sziget közelében a Dunába lőtték.

Grósz Antal majdnem egész battonyai plébánossága idején betegeskedett, a legtöbb feladatot káplánjai végezték. Utolsó plébánosi éveiben, 1931-32-ben volt káplánja Merksz Elemér, az egyházmegye későbbi nagytudású és nagytekintélyű általános helynöke, székesegyházi kanonok (+1974.), akiről az a hír járta, hogy battonyai káplán korában súlyos betegen volt

kénytelen, hideg téli időben egy temetést elvégezni, mert minden helyi lelkipásztor lebetegedett, és akkor szerezte élete végéig végigkísérő halk és monoton hanghordozását.

Az 1930-as évek elejére a templom állagának fokozatos romlásával, a hívek számának gyarapodásával egyre sürgetőbb lett a kibővítés, vagy új templom építésének kérdése, amit az elmúlt évtizedekben állandóan felszínen tartottak. Grósz Antal esperes-plébános, bár betegségekkel küzdve, de maga is szorgalmazta az építkezéseket. Dr. Glattfelder Gyula püspök felkérésére a kor neves és kedvelt építész, Siegel Albin el is készítette a terveket. Annaira, hogy bizonyos megbízási jogviszonyba is került az egyházközséggel. 1930. augusztus 29-én leutazott Battonyára és az egyháztanáccsal ismertette a terveket. Azonban az egyháztanács nem fogadta azt el. Ám az építésznek bizonyos tiszteletdíjat ki kellett munkájáért fizetni.

1930-ban népszámlálás volt Magyarországon. Ekkor Battonyán 8 149-en vallották magukat római katolikusnak, 175-en görög katolikusnak, 2 857-en görög keletinek, 1 078-an reformátusnak, 175-en evangélikusnak, 152-en izraelitának és 49-en „egyéb”-nek.

Grósz Antal betegsége súlyosbodásával 1932-ben nyugdíjba ment, de Battonyán maradt és itt is halt meg 1934. szeptember 11-én, 69 éves korában, általános érlemeszedésben. Szeptember 13-án temette Raskó Sándor főesperes, Szeged-belvárosi apát-plébános. (Sírja ma is a kápolna mellett jobb oldalon található.)

A második templomépítés.

A II. világháború időszaka az egyházközségben

1932. november 23-i hatállyal Glattfelder Gyula csanádi püspök Klivinyi Lajos (majd 1939. októberétől kis névkiigazítással: KLIVÉNYI) dombgyházi plébánost nevezte ki Battonyára plébánosnak s ugyanakkor a nemrégiben a makói esperesi kerületből kialakított Battonyai Esperesi Kerület esperesévé is. Akkor ez a kerület területileg igen kicsi volt, Battonyán kívül Mezőhegyes, Dombgyház és Kevermes tartozott hozzá. Létszámát tekintve viszont inkább jelentősnek mondható, hiszen Battonyának akkor mintegy 8000, Mezőhegyesnek 5500, Dombgyháznak 4200, Kevermesnek 4800 katolikus híve volt.

Az új plébános, aki Battonyán született 1887-ben, 1933. január 6-án foglalta el szülőhelyének plébánosi állását. Az ünnepélyes beiktatást Raskó Sándor Marosontúli főesperes végezte, az ünnepi misét Dr. Csepregi Imre pápai kamarás, makói esperes-plébános celebrálta.

Az egyházközségi képviselőtestület az új plébános jövedelmeként évi 3242 aranypengőt szavazott meg, azon felül, amit a Megyéspüspök a Vincze-alapból úgynevezett párbér-váltság címén engedélyezett. Stólaváltság címén megszavaztak neki évi 1200 aranypengőt. 600 aranypengőt a kántornak és 240 pengőt a sekrestyés-harangozónak.

Már az 1933-as év elején az egyházközség csatlakozott a Püspök úr kezdeményezéséhez: a nyomor enyhítésére naponta 30 battonyai szegény család részesült a plébániáról élelmiszer-segélyben. A Ferences Harmadrendiek (világi hívek) segédkeztek az adományok gyűjtésében és szétosztásában. Külön a katolikus iskolák növendékei naponta kaptak ingyenesen 20 dkg fehér kenyeret, 3 dl tejet és 2 darab akkori nagy szemű kockacukrot.

Klivinyi Lajos plébános első nagyobb pasztorális ténykedése a május 29-i bérmálási ünnepség megszervezése volt. Dr. Glattfelder Gyula püspök Mezőhegyesről érkezett május 28-án délután Battonyára, miközben óriási felhőszakadás nehezítette meg az ünnepélyes fogadtatást. Az eső eláltával a püspök megáldotta a Szlezák László budapesti harangöntő által újonnan készített két harangot, melyeket a két másik meglévő mellett helyeztek el. Az „E” hangú

nagyharang 1022 kg. súlyú lett, Fodor Pál és neje Gallyas Viktória, Imre Mátyás és Mihály, valamint Forgács András és neje Ikládi Ilona fizette ki. A kis harang, ugyancsak „E” hangú lett és 131,5 kg. súlyú. Zsilka András és neje Mikite Mária, valamint Árvai Antal és neje Zsilka Mária adományából fizették ki. A két új harang, tartozékaival együtt 5320 pengőbe került. Ebből az összegből a harangöntő cég súlyeltéréseért, a régi harangok koronájáért...stb. 2874 pengőt vont le, így a teljes kifizetett összeg: 2446 pengő volt.

A harangszentelés estéjén ünnepi bankettet rendeztek, majd másnap a püspök úr megbérmált 638 fiatalt. Délután megáldotta a polgári leányiskola új épületét, majd 30-án tovább utazott Dombegyházra.

Még azon a tavaszon az addig tengődő *Szívőárda*, katolikus gyermekszervezet lendületesen kezdett el fejlődni, a Mária Kongregáció hat lelkes tagja vállalta, hogy segít a gárdavezetésben. Így rövidesen 50-ről 200 főre emelkedett a gyermekszervezet taglétszáma.

Az 1933-as évben 176 keresztelő, 66 esküvő és 111 temetés volt az egyházközségben.

Árvai Béla addigi kántortanító helyébe Gémes István kántortanítót választotta meg az egyházközség.

1934-ben nagy fordulatot vett a már több évtizede tervezett templomépítés, vagy bővítés ügye. Glattfelder püspök elrendelte a bővítés haladéktalan megkezdését. Valószínűleg az elmúlt évi bérmálás alkalmával maga is meggyőződött egyrészt a templom egyre rosszabb állapotáról, másrészt az elmúlt évtizedekben jelentősen megszorodott hívek igényéről. A Vincze-alapítványból és a templompénztárból akkor 45000 pengő állt az egyházközség rendelkezésére. Glattfelder püspök Szóts Imre budapesti műépítész bízta meg a tervek elkészítésével. A tervező alkalmazkodott az anyagi lehetőségekhez is, 25 méter hosszán és 15 méter szélesen, kereszthajó hozzáépítésével kívánta megkétszerezni az új templom befogadóképességét, tehát mintegy 5000 főre tervezte meg. Közben a meglévő pénzüsszeghez kiegészítésül gyűjtést indítottak a módosabb hívek körében, amely elég nehezen ment. Három heti agitálás után jutottak odáig, hogy 16 battonyai katolikus család 18000 pengőt jegyzett, úgy, hogy 5 év alatt fizetik be a felajánlott összeget. Az akció fő szervezője Forgách András kisbirtokos, egyházi képviselő volt. Az építkezés lebonyolítására versenytárgyalást hirdettek építési cégek számára. A legjutányosabb ajánlatot a „Kis és Méder”, szegedi építkezési vállalkozás adta, amely 49230 pengőt tett ki.

Az építkezések során az eredeti tervtől jelentősen eltértek, mert a bontásnál kiderült, hogy a főhajó mennyezete és boltívei repedezettek, így azokat teljesen lebontották.

A Szóts-féle terveket a továbbiakban mellőzték, a díszesebb tervek elkészítésével Pozsonyi Zoltán szegedi műépítész bízta meg.

A régi templom bontása 1934. július 16-án kezdődött meg. Az istentiszteleteket a polgári fiúiskola tornatermében tartották, az udvaron pedig sátrat állítottak fel a hívek nagyobb tömegű részvételére számítva.

1934. augusztus 12-én, vasárnap volt az ünnepélyes alapkövetétel. Ekkor visszahelyezték az 1814-ben, az előző templom építésénél használt alapkövet is. Találtak benne néhány pénzdarabot vörösréz dobozban. Ezeket újra elhelyezték az új alapkövben.

Az építkezések teljes időszakában igen jó idő volt, így megfelelő ütemben haladtak a munkával. Sajnos történt egy tragikus esemény is: szeptember 26-án, a falépítés utolsó napján a torony mellől lezuhant Szóke Pál helybéli kőműves segéd. Bár azonnal beszállították a makói kórházba, de ott elhunyt.

A templom december 20-ára készült el annyira, hogy ideiglenesen használatba vehették a karácsonyi ünnepekre. Szerény ünnepség keretében maga a Megyéspüspök úr végezte a szertartást.

1935. január 6-án, Vízkereszt napján megalakult a „Templomegyesület”, amelynek fő feladata lett a templomépítés további segítése, a szükséges pénzüsszeg előteremtése. Alapító tagok lettek azok, akik 1000 pengőt adtak az építkezésekre. Így az alakuláskor már összejött 44000 pengő. Az alapító tagok: Özv. Árvai Jánosné Győri Teréz hagyatéka (7000 P.), Forgách András és neje Ikládi Ilona (2000 P.), Fodor Pál és neje Gallyas Viktória (2000 P.), Imre Mihály és neje Kőműves Piroska (2000 P.) Klivinyi Lajos (2000 P.), Oszlár Kálmán és neje Rapos Ilona (2000 P.), Árvai Antal és neje Zsilka Mária, Árvai János és neje Mezei Rozália, Baur István és neje Á. Kovács Rozália, Baur Lajos és neje Zámbery Rozália, Butterworthné László Magda, Fodor István, Fodor Mihály és neje Katona Anna, Frank Mátyás és neje Bugyi Viktória, Gregor Gábor és neje Katona Julianna, Gregor János és neje Bedő Erzsébet, Kabát Pál és neje Kelemen Mária, özv. Katona Pálné Baur Julianna, özv. Kovács Istvánné Mák Rozália, Kovácsovics Boldizsár és neje Oszlár Róza, Kovácsovics János, U. Kovács Péter és neje Árvai Marcell, özv. Krista Istvánné, Oszlár István és neje Halász Viktória, Rapos Pál, Dr. Svastits Béné és neje Kiss Mária, Szappanyos Miklós, Tepliczky József és neje Szűcs Rozália, Dr. Török István és neje Kovács Ilona, Verba Mihály és neje Papp Ágnes (1000-1000 P.). Néhány hónap múlva már 530 tagja volt az egyesületnek, akik részletfizetéssel kötelezték el magukat. Így már több mint 80000 pengő jött össze.

1935-ben elkészültek az új ajtók, belülről három árnyalatú festést kapott a templom, kívül a működő párkány, ablakdíszek és vakolás lett készen.

A templombelső terveit Barth Ferenc iparművész készítette el. Nem egyszerre, hanem évek alatt fokozatosan készültek a tervek és azok megvalósulásai.

1935-ben ugyancsak Barth Ferenc tervei szerint készült el a főoltár. A szárnyasoltárookra emlékeztető főoltárképet az akkor már országos hírnévnek örvendő, battonyai származású festőművész, a római iskolához tartozó Molnár-C. Pál készítette el ajándékképpen.

Molnár-C. Pál 1894. április 28-án született Battonya-Tompapusztán. Édesanyja, Jeanne Contat, svájci születésű francia nevelőnő volt László László földbirtokos családjánál. Még születése napján (a régi templomban) megkeresztelte Szolinger Antal káplán. A jóeszű és nagyon tehetséges gyermeket az uraság az aradi főreálgymnáziumba küldte és taníttatta. Már ott kitűnt rendkívüli rajztehetsége. A gimnázium elvégzése után a budapesti Képzőművészeti Akadémiára került. A XX. századi magyar képzőművészet egyik legjelentősebb alkotója lett. Bár szülei később Mezőhegyesre, a 6-os majorba költöztek, Battonyát mindig szülőhelyének tekintette. 1981. július 11-én hunyt el. Hagyatékában számos festményt és grafikát hagyott Battonyára, ahol 1984-ben emlékháza nyílt meg ezen alkotásaiból.

Az új battonyai templom főoltárának középmezőjében a templom titulását, a Szentháromságot ábrázolta a Művész, a képzőművészetben megszokott ikonográfiával, képi megjelenítésben: az Atyát, a földet kormányzó idős úrként, a Fiút, kezében a megváltó kereszttel, fiatal emberként, fölöttük pedig a galamb képében lebegő Szentlelket. A földgolyó a trónusuk, amely alatt (ma szemből nem jól láthatóan eltakarja a tabernákulum baldachinja) az új battonyai plébániatemplom makettje látható, tervezett, de el nem készült toronysisakjaival. A szárnyasoltár-szerű főoltárkép jobb és baloldali képrészletén az Angyali üdvözlés jelenetét ábrázolta a Művész. Bal oldalon Gábrriel arkangyalt, kezében a tisztaságot jelképező lilionszállal, jobb oldalon az imázsámolyon térdeplő Máriát, amint kissé oldalra fordul az angyal köszöntő szavait hallgatva.

Molnár-C. Pál ezért a művéért megkapta Battonya díszpolgári kitüntetését, Klivinyi Lajos feljegyzései szerint 1936. július 5-én, a két templomtorony alapkövetételének ünnepsége napján.

1935. szeptemberében Todorán Gizella Mária-kongreganista buzgólkodásával mintegy 30-35 taggal megalakult a *Jézus Szíve Leányszövetség*.

A templomépítés folytatódott. 1936. május közepén lebontották a régi tornyot. A két új torony tervezője, majd a további építkezések irányítója Pozsonyi Zoltán műépítész volt. Még abban az évben felépült a két torony 32 méter magasságig. Az addigi építkezések teljes költsége 104 000 pengő volt.

A tornyok építése során a főbejárat mellett, a keleti torony alá építettek egy másik bejáratot, ahonnan lépcsősor vezet a karzatra, majd onnan a toronyba. A nyugati torony alá pedig 18 sírűreggel kriptát alakítottak ki. Egy kriptafulke megváltási áráként akkor 2000 pengőt határoztak meg, amely összegből az egyház szerzi be szükség esetén az érckoporsót is.

1937 tavaszán folytatódott a templomépítés. Májusban elkészültek a mennyezeti stukkódíszítések. Molnár-C. Pál festőművész elkészítette a köralakú és a három ovális mennyezeti falikép terveit, vázlatait és színvázlatait. Ezek azonban nem készültek el. (A terveket felhasználva 1994-ben festette meg a mennyezeti szekciókat Marosvári György festőművész.)

1937. május 3-tól nagy zarándoklatot szerveztek Mátraverebély-Szentkútra. Battonyáról 320 személy vett részt rajta.

Ugyancsak ez év májusában a majdnem kész új templomban nagy ünnepség volt: egy újabb battonyai származású újmisést, Fülöp István tartotta első szentmiséjét. Fülöp István Battonyán született 1912. július 4-én, édesapja Fülöp Ignác, édesanyja Darabos Rozália volt. Glattfelder Gyula püspök május 2-án szentelte őt pappá a szegedi Székesegyházban. Újmisésként Kunágotára került segédlelkésznek, majd 1941-44 között szülőfalujában, Battonyán lett hitoktató, 1944-47 között ismét Kunágotán volt segédlelkész és adminisztrátor, 1947-53 között Újszegeden segédlelkész, majd 1953-tól Zákányszéken plébános. Fülöp István csanádpalotai plébánosként halt meg 1979-ben.

A Megyéspüspök úr Klivinyi Lajos plébánost megbízta a Marosontúli Főesperesség vezetésével, ugyanakkor megmaradt kerületi esperesnek is.

Az 1937-es évben lényegében befejeződött a templom külső építése. Ugyanakkor még sok tennivaló maradt a belső tér kialakításával és felszerelésével.

Az 1938-as év elején az egyházközség készült a XXXVIII. Eucharisztikus Világkongresszusra. Nagybőjtben népmisziót tartott Dr. Halász Pál Szeged-Móravárosi plébános. A feljegyzések szerint mintegy 400 legény, 600 leány, 1300 férfi és 1600 nő vett részt a szentbeszédeken és az istentiszteleteken. Mintegy 2750 személy végezte el a szentgyónását.

Klivinyi Lajos főesperes sajnálkozik a Historia Domusban, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus budapesti eseményein a battonyaiak nem kellő számban vettek részt.

Viszont jelentősen haladt előre a templombelső kialakítása. 5 szobor érkezett meg Bakonyi Viktor szobrászművész szegedi műhelyéből, valamint Szent Péter és Pál apostolok szobrai, amelyek a homlokzati szoborfülkékbe kerültek. Ugyancsak Bakonyi Viktor szobrász elkészítette cement-dombormű stáció sorozatát is. (Ezeket a domborműveket később eltávolították a templomból és a temetőben állították fel, ahol ma is láthatóak.)

A főoltár építményét, a szószéket Barth Ferenc budapesti iparművész készítette, ugyanígy a kovácsoltvas falikarokat is. Glattfelder Gyula megyéspüspök 1938. augusztus 27-én kelt levelében értesítette Klivinyi főesperest, hogy 3000 pengőt adományoz a szószék felépítésére. A főoltár tabernákulumának ajtajára, annak elkészítésére Klivinyi Lajos egy akciót hirdetett, hogy a hívek ajánljanak fel használt ékszereikből. Az akció során 4 kg ezüsttárgyat és 800 gramm aranytárgyat ajánlottak fel a katolikus hívek a nemes célra. Összesen 182 személy részéről jött az adományozás, s volt közöttük több olyan, I. világháborús hadiözvegy, aki arany karikagyűrűjét ajánlotta fel. A tabernákulum ajtaja 660 ezüst és 154 aranytárgy

ötvetéből készült el, Krisztus Királyt ábrázolja, főpapi jelvényekkel, körülötte a 7 szentség szimbólumával.

Az 1938-as év Szent István-év is volt, első szent királyunk halálának 900. évfordulója. Ennek emlékére készült el Barth Ferenc tervei szerint az első színes üvegablak, amely Szent István királyt ábrázolja, a hajó jobboldali középső ablakán.

1938. őszén Tímár (Léderer) Júlia tanítónő buzgólkodása következtében megalakult a *Katolikus Leányok Országos Szövetsége* (Kalász) helyi szervezete.

Ugyancsak 1938-ban készült el 24 ülőpad is tölgyfából, Radits István hódmezővásárhelyi asztalosmester művészi munkájaként.

A battonyai születésű Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspök egy 2005-ben megjelent, vele készült interjúkötetben mesélte el a Prépost úrral kapcsolatosan: „...Kiváló gyakorlati érzeke volt. A templomi padokat úgy tervezte meg, hogy egy állítható próbapadot helyezett el az irodában, s aki bejött, azzal kipróbáltatta, hogy alkalmas-e benne ülni, térdelni. Több száz próba után rendelte meg a világ legkényelmesebb padjait.” (Félelem nélkül. PÁSZTOROK – Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején, 13.o.)

Majdnem készen volt a templom, ám az ünnepélyes felszentelést az 1939-es évre halasztották, s eközben még 1938 őszén elkészült a többi, 30 darab templomi pad is. Így összesen 54 pad lett felállítva a templomban.

1939. februárjában elhunyt XI. Pius pápa, helyébe XII. Pius néven Eugenio Pacelli bíborost választotta meg a bíborosi konklávé, aki alig egy éve a pápa legátusa volt a budapesti Eucharisztikus Világkongresszuson.

1939. március 30-án új egyházközségi képviselőtestületet választottak, 14 rendes és 14 pót taggal.

Az eltelt évek és évtizedek legnagyobb jelentőségű eseményére, az ünnepélyes templomszentelésre 1939. június 4-én került sor. Ez a nap Szentháromság vasárnapja volt, a templom búcsúünnep. Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök 22 vendég pap jelenlétében celebrálta az ünnepi szentmisét. A szertartás reggel 8 órakor kezdődött a templomtér felállított szabadtéri oltárnál, ahol 2000 ülőhely is el volt helyezve. Mintegy 5000 személy vett részt az ünnepi misén. A Megyéspüspök úr az oltár felszentelése alkalmával Szent Purpuratus és Redempta vértanúk csonterekléit helyezte el az oltárköben, a templom oldalfalait 12 helyen szent krizmával kente meg kereszt alakban, utalva a 12 apostolra. (A falakon ma is meglévő kis kereszt jelzik a consecratio helyeit.) E nappal a Megyéspüspök úr megalapította a Szentháromságról nevezett battonyai prépostságot, amellyel Klivényi (ettől kezdődik a névkiigazítás) Lajos főesperes-plébánost tüntette ki.

Klivényi Lajos főesperes kezdeményezésére Glattfelder püspök a Pápától 3 battonyai kiválóságnak kért „Pro Ecclesia et Pontifice” (azaz az Egyházért és a Páapéért) pápai kitüntetést, amelyet meg is kaptak. A templomszentelés előtti nap délutánján nagy ünnepség keretében adta át a Püspök e kitüntetést Molnár-C. Pál festőművésznek, Dr. Török István ügyvédnek, az egyházközség világi elnökének és Forgách András kisbirtokosnak, az egyházközség nagy jótevőjének.

Álljon itt a felterjesztő okirat: „A battonyai róm. kat. plébániahivataltól 209/1939. Nagyméltóságú püspök úr! Kegyelmes Uram! A battonyai róm. kat. templomnak f. évi június hó 4-én történő consecrációja méltó alkalom lenne arra, hogy néhányan elismerésben és kitüntetésben részesüljenek azon hívek közül, akiknek tevékenysége és áldozata legjobban előmozdította a templomépítés sikerét. Hódolattal kérem Excellentiádat, kegyeskedjék „Pro Ecclesia et Pontifice” kitüntetésre fölterjeszteni: 1. Molnár C. Pál battonyai származású, elismerten kiváló festőművészt, aki ajándékban megfestette főoltárunknak 3 darabból álló nagyméretű képét e ezzel hathatósan hozzájárult annak a közfelfogásnak kialakulásához, hogy

minden –Battonyával vonatkozásban lévő- katolikusnak kötelessége a tőle telhető legnagyobb áldozatot meghozni a templom érdekében. 2. Dr. Török István ügyvédet, egyházközségünk világi elnökét, aki –felségével együtt- két évtized óta a legnagyobb odaadással és önzetlenséggel vesz részt minden egyházi kezdeményezésű közhasznú munkában, a templomépítő egyesületnek -1000 pengő adománnyal- alapító tagja és ügyvezető igazgatója, nagy tekintélyével és befolyásával igen elősegítette a bizalom kialakítását a templomépítés iránt. 20 év óta díjtalanul látja el a sok teendőt igénylő egyházközségi ügyészséget, feleségével együtt példaadó vallásos életet él. 3. Forgách András kisbirtokost (70 hold saját föld és 400 bérlet), aki legtekintélyesebb és legbefolyásosabb tagja községünknek. Öt év alatt összesen 5000 pengőt áldozott templomunkra. A nagysikerű gyűjtést ő indította meg 2000 pengős adománnyal, befolyásával nem engedte elsekélyesedni az adakozás nagyvonalúságát. Minden évben hónapokon keresztül –időt, fáradságot, anyagi áldozatot nem kimélve- résztvett azokban a házilátogatásokban, amellyel sikerült ébrentartani öt éven át a battonyai katolikusság áldozatkészségét. Minden lelkipásztori indításnak a legmegérett és legkészségesebb elősegítője, páratlan áttekintésű és fáradhatatlan szervező, aki minden tehetségével szolgálatában áll az egyházi és egyházközségi ügyeknek. Hódolattal kérem Excellentiád kegyes és hathatós közbenjárását, hogy a kitüntetések leérkezése templomszentelésünkre megtörténhessék. Jelen fölterjesztésem késésének magyarázatára szabad legyen mély tisztelettel felhoznom, hogy Molnár C. Pál festőművész helybeli rokonsága útján csak mára sikerült megkapni az egyházi házasságkötés hiteles igazolását. A kitüntetések taxáját az egyházközség fogja viselni. Nagyméltóságú Püspök Urnak, Kegyelmes Uramnak főpásztori jobbát mély alázattal és fiúi engedelmisséggel csókolja Battonya, 1939. április 29. Klivényi Lajos plébános.”

A templomszentelés másnapján, június 5-én 971 fiatalnak szolgálta ki a bérmálás szentségét a Főpásztor. Azt ezt követően elvégzett hivatalvizsgálat során a következő bejegyzést írta a Historia Domusba: „ A példás lelkipásztori buzgalom és páratlan áldozatkészség eredményeként felépült monumentális templomot nagy lelki örömmel szenteltem fel. Ugyanakkor gyönyörködtem a hívek buzgalmán s a létesült társadalmi és karitatív műveken, amelyek mintát szolgáltatnak mindenkinek. 1939. jún. 5. Gyula püspök.”

A templomszentelési ünnepekkel elmúltával a plébánia épületében is nagy átépítéseket és felújításokat hajtottak végre. A régi ebédlőből és felső konyhából új nagy ebédlőt alakítottak ki, amelyben egy nyitható üvegfal segítségével lehet a termet nagyobbítani. Meghosszabbították a kápláni folyosót, ott egy új káplánszobát alakítottak ki. Új gazdaasszony szobát, konyhát és korszerűbb mellékhelyiségeket építettek.

A templomépítési tartozások törlesztésére, valamint a tervezett katolikus kör és nagy előadóterem építésére püspöki engedéllyel eladott az egyházközség 70 kishold földet a Vincze-alapból.

A „Katolikus Népház” (Kultúrház) építkezései 1942-ig részletekben tartottak. (A háború után a község elvette ugyan a kultúrházat, de szerencsére nem államosították. Így 1990-ben, a politikai rendszerváltozás után visszakérült jogos tulajdonosához, a katolikus egyházhoz. Ma József Attila Művelődési Házként az önkormányzat bérlő az épületkomplexumot.)

Az 1939-es év vége az országnak és az egész világnak is tragikus eseménysorozat kezdete volt. Szeptember 1-jén a náci Németország lerohanta Lengyelországot és ezzel megkezdődött a II. világháború. Később Magyarország is belesodródott a háborúba. (E könyvnek nem feladata, a háború történéseinek felvázolása. A továbbiakban csupán azon eseményeket említjük meg, amelyek a battonyai egyházközség életével összefüggenek, illetve nélkülözhetetlen történelmi adalékok Battonya történetében.)

1940-ben az egyházközség Barth Ferenc iparművésznél megrendelte a hiányzó 7 nagy és a kórusra 2 kis üvegablakot. A nyár folyamán ezeket le is szállították. Az üvegablakok ábrázolásai: a főbejárattól jobbra 1. Szent Gellért püspök, 2. Szent István király (ez 1938-ban elkészült), 3. Szent Imre herceg, 4. Magyarok Nagyasszonya (a kereszthajóban). A főbejárattól balra: 1. Árpádházi szent Margit, 2. Szent László király, 3. Árpádházi szent Erzsébet, 4. Kapisztrán szent János (a kereszthajóban). a kórusra került 2 kis üvegablak Dávid királyt és Szent Cecíliát ábrázolja. Barth Ferenc terveit a budapesti Palka-cég kivitelezte.

Ugyanakkor az egyházmegyében legelőször, hangerősítő berendezést szereltek be a templomba 16 hangszóróval.

Gémes István kántort, aki 5 évig szolgált a templomban, elhelyezték Battonyáról. Helyébe Lele Ferenc okleveles kántor-tanítót választotta meg az egyházközség.

1940. nyarán teljesen elkészült a jobb oldali torony alatti kriptá. Október 27-én néhai Árvai Jánosné Győri Teréz hamvait a temetőből átszállították és első halottként temették el az új kriptába. Az elhunyt 7 kishold földet adományozott a főoltár felépítésére.

Decemberben püspöki engedéllyel 30 hold szántót ismét eladtak a Vincze-alapból, hogy elősegítsék a Kultúrház építkezéseinek előrehaladását. 1941-ben pedig újabb 30 kishold szántót adtak el, ugyancsak a Kultúrház építkezéseinek befejezésére. Így az egyházközségnek 130 hold földjébe és több ezer pengőjébe került összesen a Kultúrház felépülése.

Ugyanakkor Horváth Béla, egykor Amerikát is megjárt battonyai hívő 40 kishold szántót hagyott az egyházközségre a dombegyházi határban, azzal a meghagyással, hogy özvegyének halála után, vagy a tervezett toronysisakok készüljenek el árából, vagy egy új orgona állíttassék fel. A Megyéspüspök úr úgy rendelkezett, hogy a megkurtított Vincze-alapot egészítsék ki e hagyatékkal.

1940-ben Barth Ferenc iparművész elkészült a kereszthajóba tervezett két mellékoltárral. A bal oldali Jézus Szíve-oltár piszkei vörös márványból készült, a fali részén sgrafitto-technikával, a jobb oldali Mária-oltár carrarai fehér márványból, a fali részén ugyancsak sgrafitto-technikával. Az oltárokra –egyelőre- a régi Jézus Szíve és Mária szobrok kerültek fel. Az összes költségek 8400 pengőt tettek ki.

1941-re jelentősen betelt a temető. Az egyházközség Künzl Ernő nyugalmazott főmérnök tervei alapján újra megnyitotta a 7., 9. és 10 parcellákat, amelyekben a legrégebbi temetések történtek. S ezzel újabb temetkezési helyeket alakítottak ki.

1941-ben 167 keresztelés volt, 72 pár esküvője és 110 hívő temetése.

A Katolikus Népház, azaz a Kultúrház telkének bővítésére az egyházközség 5000 pengőért megvásárolta Babics Rezső volt iskolaigazgató szomszédos telkét és a nyugalmazott községi orvos telkéből is egy darabot. Így létesült a Kultúrház kocsibejárója.

Ekkor már a háború javában folyt. Sok battonyai család maradt árván a bevonulások és mozgósítások következtében.

Az 1941-42-es iskolai évben a battonyai katolikus egyházközség fenntartásában működő Római Katolikus Népiskolába 436 gyermek járt, 199 fiú és 237 leány. Az iskola igazgató-tanítója Borsos Lajos volt. Tanítóként ekkor itt működött: Ketskemény János, Krieger Ferenc, Zsilka László, Klivinyi Zoltánné Keller Anna, Köblös Mária Rozália nővér és Papp Mária.

Ugyanebben a tanévben A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló római katolikus polgári leányiskolába 150 rendes tanuló és 60 magántanuló, összesen 210 leány járt. A katolikus polgári iskola igazgatója Moór Mária Xavéria nővér volt, hitoktató Fülöp István segédlelkész, rendes tanárok Kécskei Mária Johanna, Rósa Mária Jolán nővérek, helyettes tanár Berényi Mária Evariszta nővér, óraadó tanárok pedig Habram Mária Letícia, Poór Mária Celeszta és Velker Mária Szidónia nővérek voltak.

1943. nyarán elkészültek az új gyóntatószékek is, 4 egyforma darab. Barth Ferenc terveit Mák Mátyás battonyai asztalosmester valósította meg.

A Katolikus Népház (Kultúrház) fedett és fűthető tekepályával egészült ki.

1943. augusztus 30-án nagy veszteség érte a Csanádi Egyházmegyét. 32 évi kormányzás után elhunyt Glattfelder Gyula megyéspüspök. Nagy részvét mellett szeptember 3-án temették el a szegedi Fogadalmi templom altemplomában. Az egyházmegye újkori történelmének legnagyobb formátumú főpapja távozott el vele, akinek talán legnagyobb érdeme volt, hogy a Trianonban szétszabdalt egyházmegyét poraiból feltámasztotta és virágzóan újjászervezte. Nagy érdeme volt a battonyai új templom felépülésében is. Az egyházmegye ideiglenes kormányzója Raskó Sándor püspöki helynök lett.

1944-ben készültek el a templom kereszthajójában álló mellékoltárok szobrai is. A Jézus Szíve szobor piszkei vörös márványból, a Mária szobor carrarai fehér márványból készült. Alkotójuk az akkor Szegeden élő, később Budapestre költöző Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész. (A szobrászművész nő férje, a dombegyházi származású neves muzeológus és művészettörténész, Dr. Nagy Zoltán volt.) A Művésznőnek később több alkotása került még a templomba. Ő maga igen magas kort ért meg, 95 éves korában 2005. november 2-án hunyt el Budapesten.

Az Apostoli Szentszék Dr. Hamvas Endre esztergomi kanonokot nevezte ki csanádi püspöknek, aki felszentelése után, 1944. március 30-án tartotta székfoglalóját a szegedi Székesegyházban.

1944. május 19-én búcsúztatta a község lakossága a frontra induló határvasz zászlóalj. A piactéren litániát tartottak és megáldották a katonákat, hogy Isten segítse és hozza őket vissza szeretteikhez. Ám természetesen nem a fegyvereket áldották meg, amit azóta is számos alkalommal felróttak az egyháznak igaztalanul és valótlanul. A búcsúztató szertartást Lakos Endre káplán végezte.

1944. augusztus 31-én leszerelték a toronyból a negyedik, legrégebbi harangot, amelyet még 1860-ban öntöttek Hönig Frigyes aradi öntödéjében. Ezt a 240 kg súlyú harangot hadi célokra foglalták le és szállították el.

Ezek a napok már az oroszok előrenyomulásának a napjai voltak. Először szeptember 1-jén a románok, akik közben átálltak az oroszok oldalára, lőtték gránáttal Tornyá felől a községet. Három löveg a főtéren robbant fel s eközben megsérült a templom nemrégiben elkészült színes üvegablakai közül három is. Ugyancsak keletkeztek kisebb repedések a templom külső falain is.

A település keleti és déli részeiről a lakosság nagyrészt kiköltözött a Battonya környéki tanyákra. A magyar honvédek szeptember 12-én megindultak a román határ felé, de különösebb összezördülés nem volt, 20-án a honvédek vissza is vonultak.

Szeptember 24-én, vasárnap, szent Gellért püspök ünnepén értek az orosz csapatok Tornyá felől a község határához. Délután kezdték el löni 4 páncélkocsiról Battonyát. Az első lövés mindjárt a plébániai iroda kéményét érte. A második a templom keleti oldalfalán hatolt be a templom belsejébe és ott robbant fel. Megsérült a gyóntatószék, a kórus és éppen a Szent Gellértet ábrázoló üvegablak. A baloldali tornyot is érte egy belövés, a toronyban tartózkodó magyar tüzérségi megfigyelő megsérült.

Dr. Hamvas Endre megyéspüspök az oroszok előrenyomulásával egy időben körlevelet intézett az egyházmegye papjaihoz, amelyben bölcs előrelátással felvázolta a lehetséges változó körülményeket és bár figyelmükbe ajánlotta a jó pásztor evangéliumi példázatát, hogy az igazi pásztor nem hagyja magára a nyáját, mégis mindenki egyéni lelki teherbíró képességére bízta, hogy elmenekül-e az esetlegesen rá váró nehézségek elől. A világnak

sajnos volt már némi ismerete és tapasztalata arról, hogy mi történik a kommunisták által leigázott területeken.

Battonyán is általános menekülési láz indult meg, de Klivényi Lajos prépost a helyén maradt. Viszont káplánjait utasította, hogy jelentkezzenek a megyéspüspöknél szolgálatra, olyan helyre, ahol jelenleg nagyobb szükség van rájuk és biztonságosabb a helyzetük. Fülöp István káplán a kúnágotai, Singer Ferenc káplán a kétegyházi plébánia vezetésére kapott megbízatást, Poszt József, a harmadik káplán pedig a Dunántúlra távozott. Tehát ők sem hagyták el a nyáját, csak Battonyáról távoztak el ideiglenesen.

Puja Frigyes akkori battonyai nyomdász, majd kommunista párttitkár s végül avanszált külügyminiszter írja „Battonya felszabadulása és a MKP helyi szervezetének harca 1948-ig” című, a Battonyai füzetek sorozatában 1965-ben megjelent dolgozatában: „A község értelmiségi foglalkozású lakói közül is sokan otthon maradtak. Nem menekült el dr. Elesánszky Kázmér, a battonyai járás ideiglenesen megbízott főszolgabírája, Dr. Lukács Iván járásbíró elnök, Lehoczky Andor községi főjegyző, az egyházak papjai, sok tanító, írnok ...stb.” Majd néhány bekezdéssel később írja: „Szeptember 26-án elállt az eső ...a szovjet csapatok felsorakoztak az aradi úton s megindultak a község felé ...A község keleti szélén, a köves úton a község népe nevében Dr. Elesánszky Kázmér főszolgabíró, Fodor Mihály községi bíró és Klivényi Lajos prépost fogadta a szovjet csapatokat...”

Ez utóbbi idézet helytállósága azért kétséges, mert Klivényi prépost az általa is jegyzett és e napokról is megemlékező írásaiban, a Historia Domusban említést sem tesz erről. 1974. szeptember 29-én, a Szabad Föld hetilapban pedig Urbán Ernő újságírónak, akkor már mint kevermesi plébános, így nyilatkozik: „Sajnos én ezen a fogadtatáson nem voltam és nem is lehettem jelen. A temetőben tartózkodtam, amikor a plébániára értesítés ment, hogy ilyen fogadtatás készül...”

Ugyanakkor álljon itt egy jellemző idézet, ugyancsak Puja Frigyesnek „A felszabadult Battonya” című, 1979-ben kiadott pamflettjéből: „...A helyén maradt a község harmadik kiemelkedő személyisége, kischlivényi Klivényi Lajos katolikus prépost is. Annak idején azonnal szemet szűrt a Battonyára látogatóknak, hogy a község szokatlanul magas rangú katolikus pappal dicsekedhet, olyannal, amilyen a környéken sehol nem volt található.(Ez nyilvánvaló butaság, ill. tájékozatlanság, hiszen akkoriban egy olyan korú, formátumú és tehetségű *vidéki* plébános is, mint volt Klivényi Lajos, természetes módon kapott előbb-utóbb egyházi kitüntető rangot. B.I.) Klivényi prépost rászolgált a rangjára. Ezt az embert a választékos ízlés, a széles körű műveltség mellett a kemény akarat és az erőszakos hajlam jellemezte. Amit egyszer a fejébe vett, senki nem verhetette ki onnan. Fantáziájában egyre-másra születtek a nagyrautó tervek, s elképzeléseit kivételes szervezési képességével sorra-rendre meg is valósította. Neki köszönhető például az, hogy Battonya kéttornyú neobarokk stílusban épült katolikus templomot kapott. Igaz, a templomot befejezni pénz hiányában nem tudta, a réztornyok helyett meg kellett elégednie csonka, palával fedett tornyokkal, de ehhez is hatalmas erőfeszítésre volt szükség. Még be sem fejeződött teljesen a templom felépítése, máris új elképzeléshez, a Katolikus Kör kultúrházának felépítéséhez fogott. Mindez rengeteg pénzt igényelt. És Klivényi felhajtotta a pénzt. Templomegyesületet alakított, magas tagdíjakat szedett, gyűjtéseket szervezett, egyesületeket és közületeket pumpolt meg, de végül is együtt volt a pénz. Érthető hát, ha a csanádi püspök méltóképpen értékelve Klivényi Lajos erőfeszítéseit, préposti cím adományozásával juttatta kifejezésre elismerését.” ...” Ők hárman maradtak tehát, de mindhárman különböző okokból. Az öregedő Elezsánszky semmi értelmét nem látta a menekülésnek, házának és birtokának (ekkor már semmiféle birtoka nem volt a családnak! - B.I.) elhagyása esztelenségnek tűnt előtte. Kétségtelenül ő is tartott az oroszoktól, de neki nem sok veszteni valója volt. Lukácsot alapjában véve karrierjének féltése

tartotta vissza az elfutástól. Az okos elnök tudta, hogy helyállását nagyszerűen kamatoztatni tudja majd karrierjének egyengetésénél. Klivényi prépost pedig sehová nem mehetett, parancsot kapott a püspöktől: nem hagyhatja el a nyáját. (Mint korábban láttuk, ez így sem igaz. B.I.) Maradtak tehát, pedig mindhárman félték. Különösen a prépostot töltötte el aggodalom, mert teljes hitelt adott a rémhíreknek. Úgy készült a szovjet csapatokkal való találkozásra, mintha utolsó útjára indult volna, mint aki halálos áldozatot készül hozni egyháza és vallása érdekében.” (Idézet az 50-51. oldalakról.)

Ha már egy ellenséges érzületű ember, enyhén cinikus jellemzését idéztük Klivényi prépost úrról, álljon itt egy másik jellemzés is. A szintén battonyai származású Gyulay Endre szegedcsanádi megyéspüspök korábban is idézett, 2005-ben megjelent, vele készült interjúkötetben (Félelem nélkül – PÁSZTOROK Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején) így vall: Szerdahelyi Csongor kérdése: „- *Milyen ember volt a prépost úr, vagyis a battonyai plébános?* – Nagyon komoly lelkipásztor volt, aki például szabadsága idején minden nap hazatelefonált, hogy történt-e valami a faluban. Naprakész akart lenni a község életében. Buzgósága a székesegyháznak is beillő mai battonyai templom felépülésében mutatkozott meg. 1938-ban lett kész a templom. Eladott az egyház földjéből is, ami akkor még nem volt divat, hogy minél szebb templomunk lehessen. Kiváló gyakorlati érzéke volt. ...Ő példakép volt a maga korrektségével, higgadtságával. Az volt a meglátása, hogy a legjobb papok a középosztálybeli családokból kerülnek ki, mert akik paraszti származásúak, azok általában anyagiassabbak, a középosztálybeliek pedig már otthon összeszednek bizonyos műveltséget. Ez egyeseknél beigazolódik, másoknál nem. Az ő elmélete mindenesetre ez volt...” Folytatódnak Szerdahelyi Csongor kérdései: „-*Milyen volt az élet a plébánián?*” A Püspök válasza: „Mozgalmas. Négy papunk volt egyszerre. A plébános, egy hitoktató atya és két káplán. Az első pénteket nagyon komolyan vették a hívek. Előző napon, vagyis csütörtök délutánként volt a gyerekek gyóntatása. 350 gyermek gyónt ekkor rendszeresen. Másnap reggel ötkor, vagy télidőben hatkor, kezdődött a felnőttek gyóntatása, ami addig tartott, amíg az atyák el nem indultak a betegekhez. Kemény hitélet volt. Működött az utcabizalmiak, utcafelelősök hálózata. A kommunista időkben, a hittanbeíratások idején ez igen hasznos volt. A templomban az atyák nem hirdethettek, de elég volt hat asszonynak szólni, és ők aztán szaladtak a hírrel. Egy-kettőre tudomást szerzett róla mindenki.” Sz.CS.: „-*A többi papra hogyan emlékszik vissza?*” A Püspök: „- A káplánok mindig rendelkezésünkre álltak. Két emlékezetes káplán volt: az egyik Bacsilla Sándor, aki Romániából érkezett, mint katonaszökevény, nem óhajtott a román seregben szolgálni. Eleinte mindenkitől félt, a gyerekektől különösen. Később ő lett az egyházmegye egyik legjobb gyermeklelkipásztora. Buzgóságáért a kommunizmus azzal jutalmazta, hogy megvonták a működési engedélyét. A püspökségen lett portás, tolt a kiskocsit, bevásárolt és más hasonló feladatokat végzett. Helyben azért misézhetett, de másutt nem. Később rehabilitálták, és Makó-bogárzóra, egy kihalófélben levő tanyavidékre került. A másik pedig Lakos Endre, aki csodálatosan foglalkozott az ifjúsággal. Nagyon jó lelkipásztor volt, teljes lelkesedéssel dolgozott. 1956 után elhagyta az országot, Bécsben az ausztriai magyar ifjúságot fogta össze.” (Idézet a 13-15. oldalakról.)

Az első orosz katona szeptember 27-én reggel fél 6-kor jelent meg a plébánián, körülnézett, majd távozott. A következő három hétben nagy létszámú katonaság szállta meg a községet, sokukat a plébániára szállásoltak be. A prépost-plébánosnak azonban meghagyták a hálószobáját és az irodáját. A közlekedés hiányosságai miatt az egyházkormányzati teendők ellátására a battonyai, eleki és felsőcsanádi esperesi kerületekben Klivényi Lajost bízta meg Hamvas püspök. December 1-ig a plébános egyedül látta el a lelkipásztori szolgálatot, majd

megérkezett Dávid Lajos segédlelkész. Erre az időre nagyjából helyreállt az egyházi liturgikus ténykedések megszokott rendje is.

1945. május 15-től Bacsilla Sándor temesvári egyházmegyes áldozópap érkezett Battonyára a második kápláni állás betöltésére.

Május 20-tól az országos Actio Catholica segédletével hónapokon át 200 budapesti gyermek nyert elhelyezést katolikus családoknál. Ugyanakkor a megyei földbirtokrendező tanács határozata alapján az egyházközség tulajdonában levő 100 hold feletti földet, azaz- akkor- 90 holdat államosítottak. Az istentiszteletek megtartása és a katolikus egyesületek tevékenysége egyelőre zavartalanul működhetett. Bár ahogyan a kommunista párt kezdte átvenni a hatalmat a községi élet minden területén, időnként történtek a településen atrocitások is.

1946. nyarán elkészültek mázas-majolikából a templomi keresztúti stációk domborművei. Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész az alkotója s a hódmezővásárhelyi majolika gyárban égették ki őket. A művészi tiszteletdíjat 5 kishold szántóban állapították meg, amelyet a Horváth Béla- féle hagyatékából adtak át. Vid György battonyai fuvaros szállította Battonyára a 14 domborművet, majd rakták fel a templom oldalfalaira.

Az egyházközség élete a háború után, majd az 1950-es és 60-as években

1947. május 11-én Dr. Hamvas Endre megyéspüspök érkezett Battonyára bérmálni. Talán az utolsó olyan alkalom volt ez, amikor még a régi megbecsüléssel és tisztelettel fogadhatta a Főpásztort egy település katolikusága, bár a falu baloldali vezetői már ezt sem nézték jó szemmel. Hamvas püspök négy szürke ló vontatta hintón érkezett meg, lovas bandérium kíséretében. Az ifjúság sorfalat állt a Nepomuki szent János szobortól, majd az egyházközség vezetősége, az egyesületek vezetői és a más felekezetű lelkészek is köszöntőt mondtak. Ekkor még 623 fiatalat bérmált meg a megyéspüspök. (Csak elgondolkodtató, hogy az 1947-ben bérmálkozottak akkor 10 -12 évesek lehettek, manapság 70 év körüliek. Vajon hol vannak ők, 623-an a templomból?)

Az 1947-ben Szegeden kiadott Egyházmegyei Névtár kimutatása szerint abban az évben Battonyának 8909 katolikus híve volt. A plébános, Klivényi Lajos mellett Singer Ferenc és Bacsilla Sándor volt a segédlelkész és Csonka Ferenc a hitoktató káplán. Bár nem sokáig, mert 1948. nyarán megtörtént az egyházi iskolák erőszakos államosítása. Ekkor történt meg egyetlen tollvonással a battonyai katolikus elemi, majd az apácák irányította polgári iskola államosítása is. Gyakorlatilag ezzel a parlamenti döntéssel kezdődött el a nyílt ateista hajsza az egyházak ellen. Bár formálisan még többpárti kormányzás működött Magyarországon, a kommunista párt egyre inkább kiszorította ellenfeleit és átvette a teljhatalmat az ország felett. Rajk László belügyminisztersége idején betiltották a vallásos egyesületeket, fakultatívvá tették a hitoktatást az állami iskolákban és általában próbálták az egyházak tevékenységét a templomok falai közé szorítani.

A Magyar Püspöki Kar a Boldogasszony évének nyilvánította az 1948-as évet. Mindenütt nagy tömegek jelentek meg ennek ünnepi eseményein. A legtöbb hívő azokon az ünnepségeken vett részt, ahol a Hercegprímás, Mindszenty József bíboros is részt vett. Így történt ez Csanád vármegye- arová akkor még Battonya tartozott- székhelyén Makón is, a Marosmenti Mária- napokon, ahol május 23-án Battonyáról mintegy százan vettek részt. Ekkor már a kommunista hatóságok szemében a Hercegprímás alig megtűrt személy volt. Ahol csak lehetett, akadályozták a szereplését. Ilyen volt Makón, amikor megszüntették a

villanyszolgáltatást, és így hangerősítés hiányában nem tudott szólni a nagy tömeghez. Az ellene való áskálódás, majd nyílt hajsza odáig fajult, hogy december 26-án, éppen karácsony másnapján, az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) letartóztatta. Az ÁVH börtöneiben megalázták, meggyötörték, majd koncepciók perben életfogytig tartó börtönre ítélték 1949 tavaszán. (Ezt tették a többi kummunista ország, Lengyelország, Csehország, Horvátország ...stb. vezető főpapjaival is.) „Megverem a pástort, szétszélednek a juhok” alapján mit várhatott ezentúl a magyar katolikus egyház, annak hívei és papjai?

Hogy mi történt ezekben az években Battonyán? Érdemes átnézni Puja Frigyes előző fejezetben idézett két írását, amelyekben szemléletesen érzékelteti saját szemszögéből az eseményeket. És abból a sajátos szemszögből nyilván teljesen másként látszott mindaz, amit a battonyaiak többsége, kivéve természetesen a hasonszőrűeket, saját bőrükön és lelkükön voltak kénytelenek elviselni. És amely események a nagy többség számára megalázóak, embertelenek és elviselhetetlenek voltak. (Talán itt keresendő a válasz is arra, hogy hová lettek a templomból azok, 623-an, akik 1947-ben bérmálkoztak, azaz a keresztény nagykorúság szentségében részesültek.) Az 1990-es rendszerváltozás után járt-e valaki Battonyán szemlesütve ezekért, vagy kért-e bocsánatot valaki is a többségtől? És természetesen mindazon eseményekért, amelyeket az azt követő évtizedekben elkövettek egy közösség, a jóérezsű emberek sérelmére, egy nyilvánvalóan hamis, ártalmas és gonosz eszme szolgálai követésében és kiszolgálásában. Esetleg jól felfogott egyéni érdekükben, anyagi gyarapodásuk reményében. (Amint látjuk is manapság, belőlük lettek országszerte a leggazdagabb kapitalisták.)

1949-ben megkezdődött a gyűjtés az egyházközségben az új orgonára.

1950. január 29-én Molnár-C. Pál festőművész Szent Filoménát ábrázoló olajfestményt ajándékozott a templomnak, amely a jobb oldali első gyóntatószék fölé került fel az oldalfalra. Abban az évben tiltották be a magyarországi szerzetesrendek működését is. Egyetlen éjszaka sok ezer szerzetest és apácát lakoltattak ki otthonaikból, a szerzetes házakból és hurcolták el őket. A battonyai zárda nővérei is így estek áldozatául a kitelepítéseknek. Két nővér maradhatott Battonyán, egyiküket, Poór Mária Celeszta nővért Klivényi prépost kántorként alkalmazta, másikat, Bácskai M. Veronika nővért pedig a plébánián házvezetőként. Celeszta nővér egy ideig a templom karzatáról nyíló egyik toronyszobában húzta meg magát.

1951-ben készült el az új orgona, Gonda Nándor tervei alapján, a budapesti Rieger-cég orgona gyára készítette el. Három játszóasztalával (manuál), harminckét változatával (regiszter) az egyházmegye második legnagyobb orgonája lett (a szegedi Dóm orgonája után).

Abban az évben is bérmált Battonyán Hamvas Endre megyéspüspök, május 3-án 735 fiatalt. Ekkor a főpásztor fogadása már nagyon szerény keretek között történt, csupán a templom kapujában.

1951. június 10-én Molnár-C. Pál festőművész egy újabb képével gazdagította a templomot: az előző évben Rómában szentté avatott, az egyházban nagy népszerűségnek örvendő kis vértanú leány, Szent Goretti Mária olajfestménye került a bal oldali gyóntatószékek fölötti falfelületre.

1951. június 8-án tartotta gyémántmiséjét, pappá szentelése 60. évfordulóját a templomban, a Battonyán élő Lukáts Imre nyugalmazott tornyai esperes-plébános. A felemelő ünnep után két hónappal elhunyt. A temetői kápolna mellé, bal oldalon temették el.

Még ugyanazon nyáron az államosítás után megmaradt egyházi ingatlanok sorsa is megpecsételődött. Az egyházi tulajdonban meghagyott földeket végleg államosították. Az egykori Vincze-hagyatékából maradt még 90 kishold, a kommunisták arra is rátették a kezüket. (A háború után, a templom és kultúrház építkezései után még maradt a Vincze - hagyatékából

190 kishold. Az akkori államosítás úgy szólt, hogy a 100 holdon felüli földet meghagyták. Most ezt is elkönfiskálták.) Ugyanerre a sorsra jutott a Kultúrház és a plébánia melletti katolikus iskola is.

Az 1952-es évben Battonyán történtek talán a legszemléletesebben mutatták meg a Rákosi-rendszer hozzáállását az általuk „reakciós”-ként megbélyegzett egyházi személyiségekkel szemben. Klivényi prépost óriási tekintélye, az a munka, amelyet közel két, nagyon nehéz évtized alatt létrehozott a községben, személyét egyre inkább nem kívánatossá tette, főleg a helyi hatalmasságok szemében. Ezt jelzi is az a cinikus hangnem, ahogyan a korábban idézett írás-részletekben egy akkori helyi párt-notabilitás összegezte róla a véleményét.

Klivényi prépostot kezdték okolni a Battonyán kialakuló gazdasági nehézségekért (?), az azokból fakadó, a nép körében egyre terjedő elégedetlenségekért, azok szításáért, amit akkoriban szívesen neveztek az államrend (népi, demokratikus rend) elleni izgatásnak. A Prépost urat megfenyegették, hogy ha nem távozik el Battonyáról, börtönbe csuktatják. (Hiteles dokumentumokkal ma már sajnos nem rekonstruálható, csak a még élő emlékezők szájhagyománya alapján, hogy milyen atrocitások érték őt. Pl. nagy tömeg verődött össze a plébánia és a templom előtt. A kapukat rugdosták és életveszélyesen megfenyegették. Kár, hogy maga a prépost úr nem jegyezte fel, legalább a későbbiekben, ezek történetét.) Ekkor a Püspöki Hatóság sem tehetett egyebet, mint „felajánlották” neki, hogy cseréljen helyet Borsos József kevermesi plébánossal. A cambium meg is történt, s a templomépítő, nagy tekintélyű főpap kénytelen volt elhagyni Battonyát és Kevermesre költözködött, helyébe onnan Borsos József jött és lett Battonya új plébánosa.

A kommunisták azonban nem tartották be a szavukat, Klivényi prépost nem sokáig volt békében Kevermesen.

Pelle Ferenc volt kevermesi tanár és helytörténész az 1985-ben (a rendszerváltozás előtt) kiadott „A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története” című könyvében enyhe eufémizmussal így ír erről: „Klivényi Lajos ekkor csak rövid ideig volt községünkben, mert augusztus 4-től egy évig és 10 napig hatóságilag távol volt...” Magyarul: mégis letartóztatták és börtönbe csukták. Egy év és 10 napot raboskodott, természetesen érdemtelenül és indokolatlanul, különböző börtönökben. Ekkor 65 éves volt! A battonyai kommunista pártfunkcionáriusok így tartották be a szavukat! A börtönből való elengedésének egyik feltétele volt, hogy Battonyára soha be nem teszi a lábát. A börtönből visszatért Kevermesre, ahol nyugalomba vonulásáig, 1972-ig volt plébános.

Pelle Ferenc idézett könyvében, néhány bekezdéssel korábban így ír az új battonyai plébánosról, Borsos Józsefről: „...Borsos József plébános mellett Szeles Sándor lett a segédlelkész, aki a nehéz évek után méltó partnernek bizonyult: mindketten értettek a nép nyelvén és így nagyon megszerették őket...” Borsos Józsefről a historicitás kedvéért tudni kell, hogy a már 1951. október 31-én létrehozott Országos Papi Konferencián az Országos Papi Békebizottság 75 tagú választmányának lett a tagja. Majd a papi békemozgalom Békés megyei elnöke lett. Szeles Sándor követte őt a Békés megyei Papi Békebizottság elnöki funkciójában.

Borsos József kényszerű battonyai plébánosi kinevezésével egy időben érkezett meg kerületi esperesi megbízatása is. Ugyanakkor Bacsilla Sándor káplánt elhelyezték Csanádpalotára. Ő igen nagy érdemeket szerzett az ifjúsággal való foglalkozásban. Ezért is kellett eltávoznia Battonyáról.

1953. június 7-én nagy ünnepe volt Battonyának. Hamvas Endre püspök a szegedi Székesegyházban pappá szentelte a battonyai születésű Gyulay Endre teológust. Ünnepélyes újmiséjét a plébániatemplomban június 14-én tartotta. (Gyulay Endre 1930. szeptember 17-én született Battonyán. Újmisésként Röszkére került, ahol 1955-ig volt, majd 1957-ig

Ásotthalmon, 1960-ig Gyulán volt káplán, 1963-ig Domaszéken, majd 1970-ig Mezőhegyesen plébános-helyettes, 1972-ig templomigazgató a makói kápolnában, 1983-ig a szegedi Papnevelő Intézet lelki igazgatója volt, 1987-ig Szeged-Rókus plébánosa. 1987. június 5-én II. János Pál pápa szeged-csanádi megyéspüspökké nevezte ki, püspökké szentelése július 7-én volt. 2006. június 20-ig volt az egyházmegye főpásztora.)

Borsos József csupán két esztendőt töltött Battonyán plébánosként. Szívesen végeztette a lelkipásztori munkát káplánjaival. Csak érdekességként említjük meg, hogy a 2 év alatt, amíg Battonyán volt, a plébániai anyakönyvek tanúsága szerint mindössze 3 temetést végzett el. 1954-ben megürült a Makó-belvárosi plébánia, amelyet megpályázott és el is nyert. Május 19-én lett makói plébános és rövidesen Marosontúli főesperes, majd székesegyházi kanonok is. Ideiglenesen, 4 hónapig Rokonai Béla segédlelkész vette át a battonyai plébánia vezetését, mígnem Dr. Müller Antal kapott plébánosi kinevezést. A battonyai kerületi esperes Gangyi Ferenc mezőhegyesi plébános lett.

1954-ben ugyancsak újmise volt a battonyai templomban. Június 12-én Hamvas Endre püspök pappá szentelte Hári Lajos battonyai teológust, aki ugyan Mezőhegyesen született, de itt laktak a szülei és ő itt nevelkedett. Június 20-án volt ünnepélyes battonyai újmiséje. (Hári Lajos 1929. április 7-én született. Egy évig volt Ásotthalmon segédlelkész, majd 1956-ig Mezőhegyesen, 1958-ig Csanádpalotán, 1966-ig Kevermesen, 1967-ig Orosházán. Plébános volt 1979-ig Pitvaroson, majd 2005-ig Csanádpalotán. Innen vonult nyugalomba 2005-ben.)

Dr. Müller Antal plébános igen nehezen tudott beilleszkedni új környezetébe. Valószínűleg a hívekben elevenen élt a nagy tekintélyű Klivényi prépost emléke és nagy formátumú személyisége. Felkészületlenül érték azok a gondok, amelyeket Battonyán talált. Így az első adandó alkalommal, amikor a szatymazi plébániára pályázatot hirdettek, eltávozott Battonyáról.

1955. augusztus 19-én Szeles Sándor kevermesi segédlelkész lett az új battonyai plébános, akkoriban majdnem szokatlan módon, kinevezéssel. Ugyanakkor megkapta kerületi esperesi kinevezését is, amelyet elvettek a mezőhegyesi plébánostól. Szeles Sándort ez a- mondhatni- karrier, akkoriban szintén szokatlanul fiatalon, alig 34 éves korában érte.

Szeles Sándor majdnem 20 évig volt Battonya plébánosa. Az ő idejében konszolidálódott a helyzet a község és az egyház között. És ez mindenképpen, amennyire lehetett, előnyére vált az új politikai helyzetben az egyháznak, vagy talán inkább a katolikus híveknek.

1956. április 26-án Hamvas Endre püspök 575 battonyai fiatalot bérmált meg szolid ünnepség keretében.

1956. október 23-án éppen Battonyán tartották az őszi esperesi koronát, amikor híre érkezett, hogy Pesten kitört a forradalom. Battonyán is voltak különböző tüntetések és mozgolódások, bár jelentősebb eseményre nem került sor. A következő vasárnapon érzékelhetően megnőtt a szentmiséken résztvevők száma. A tanítók egy része pedig el is kísérte a templomba növendékeiket.

1958. augusztusában a nagymultú énekkar még mindig szépen működő „maradványa” hangversenyt rendezett a templomban. Az énekszámokat nagy hozzáértéssel Póhr Anna Celesztia nővér tanította be, Leányfalusi Vilmos orgonaművész orgonált.

Október 8-án elhunyt a szentéletű XII. Pius pápa, helyébe október 27-én Giuseppe Angelo Roncalli bíborost választotta meg a konklávé, aki a XXIII. János pápánévet vette fel.

Abban az évben került Battonyára segédlelkésznek Széchenyi János, aki azt követően 18 évig, 1976-ig működött káplánként Battonyán.

Különösen szép jubileumot ünnepeltek a templomban november 25-én. Bella István sekrestyés szülei, Bella György és Erdélyi Katalin tartotta házasságkötésének 75.

évfordulóját. A férj 97 éves, a feleség 95 éves volt, és az egyházközség legjobb hívei közé tartoztak.

November 1-re lett készen a temetői kápolna kis harangja, amelyet Szlezák Rafael harangöntő készített 62 kg. súllyal. Mindenszentekkor volt az ünnepélyes megáldása.

Karácsony előtt kezdődött meg, majd átnyúlt az 1959-es évre a templom, akkor korszerűnek mondható neon-világításának szerelési munkálatai.

A forradalom utáni politikai helyzet valamelyes javulását jelentette, hogy a politikai hatóságok hozzájárultak Klivényi Lajos prépost, kevermesi plébános egyszeri visszatéréséhez Battonyára. 1959. június 28-án mutathatta be aranymiséjét, pappá szentelése 50. évfordulóján az általa emeltetett templomban. A hívek által zsúfolásig megtelt templomban, a jubileumi misén Gangyi Ferenc mezőhegyesi plébános mondott ünnepi beszédet. Másnap a kevermesi templomban tartotta meg aranymiséjét a Prépost úr, amelyen az ünnepeltet megtisztelte jelenlétével Dr. Hamvas Endre csanádi püspök is.

Az 1960-as év elejére Battonya magánbirtokosainak 98 %-át sikerült kollektivizálni. Földjeiket, jószágaik egy részét és mezőgazdasági eszközeiket bekényszerítették a TSz-be. Szeles Sándor esperes-plébános erről így ír a Historia Domusban: „...híveink közül az idősebbek nem kis aggodalommal léptek az új útra. A nagy többség bizalommal tekint a jövőbe, mert szorgalma az új úton is vele lesz a kötelességteljesítés mezején...”. (?)

Azokban az években még erőlködtek az iskolai hittan oktatás beiratkozásaival kapcsolatosan. Az ellenpropaganda és agitáció azonban megtette lassan hatását: az iskolából egyre inkább kiszorult a vallásoktatás, és a templomra, annak keretein belül megtartott ún. katekézisre korlátozódott. Némileg érthető is, hogy a szülők belefáradtak a pszichés hadviselésbe, a gyakran provokatív ellenkezésekbe és sokszor durva és közönséges fenyegetésekbe is.

1960-ban 128 gyermeket kereszteltek meg, 56 párt eskettek és 83 elhunytat temettek el.

1961. húsvétjára készült el Nagy Zoltánné Kovács Mária szobrászművész két majolika domborművel, amelyeket a szentélyfal két oldalán, az ablakok alatt helyeztek el. A jobb oldali Szent Mihály főangyalt, a bal oldali Alexandriai szent Katalin vértanú szüzet ábrázolja. Az egyházközség így akarta leróni kegyeletét és háláját a templomot és az egyházközséget nagy adományokkal segítő, egykori kegyúri házaspár, Vincze Mihály és Virág Katalin iránt.

A két dombormű egyébként elég nehezen készült el, már 10 évvel korábban megrendelte az akkori plébános, és ki is fizette. Most bírósági fenyegetést is fel kellett használni, hogy elkészüljön a két alkotás.

Május 29-én délután óriási vihar söpört végig Battonyán. A plébánia tetőzetének nagy részét lesodorta és kettétörte a bejáratnál lévő hatalmas és szépséges gesztenyefát. A templomban különösebb kár nem keletkezett, csupán a Szent Gellért üvegablakon a korábban, a háborús belövések során is megsérült ólombetétek türemkedtek ki.

Az év utolsó napjain történt a nagy battonyai gázkitörés az 52-es majossal szembeni erdőben, a földgáz óriási lánggal égett, és nagy krátert hagyott maga után.

1963-ban a templom körüli park rendezése miatt (legalábbis ez volt a magyarázata) a 60 éve megszokott helyéről el kellett szállítani a Nepomuki szent János szobrot. Legalábbis úgy ítélték meg, hogy új helye méltóbb környezet. A templom nyugati oldalfala mentén, a torony és a kereszthajó közötti területen állították fel. Az idősebb hívek- joggal- kissé értetlenkedtek, majd kénytelenek voltak belátni, hogy az új hely alkalmasabb a szobornak. Különben is az a politikai időszak nem kedvezett a köztéren álló szenteket ábrázoló szobroknak.

1963-ban elhunyt a Pápa, helyébe VI. Pál néven új pápát választottak az egyház élére. Az elhunyt pápa nagy érdeme volt a II. Vatikáni Zsinat összehívása, amellyel az egyház életében nagy jelentőségű reform-folyamatot indított el. A Zsinat mintegy mottója volt: „Nyissátok ki az ajtókat...”. a Pápa utóda méltó folytatója volt a zsinati munkában.

1963. Szentháromság vasárnapján, a templombúcsú ünnepi beszédét Dr. Csanád Béla teológiai tanár, az Új Ember katolikus hetilap egyik szerkesztője mondta. Ezt követően nem sokkal újságjában kedves cikket írt Battonyáról „Egy falusi katedrális csendes jubileuma” címmel, annak kapcsán, hogy 25 éve, 1938-ban nyerte el a templom végleges formáját és lett készen.

1963. nyarán újabb battonyai származású teológust szentelt pappá Hamvas Endre püspök, Galgóczy Lászlót. Nagy ünnepélyességgel június 23-án mutatta be első szentmiséjét a templomban. (Galgóczy László Battonyán született 1939. március 10-én. Szentelése után 1964-ig Röszkén, 65-ig Kisteleken, 1969-ig Szőregen, 1982-ig Szeged-Felsővároson volt segédlelkész. Ekkor egy súlyos közlekedési baleset következtében betegállományba került, majd nyugdíjas lett. Közben 1989-ben jogi doktorátust szerzett.) 1964-ben változás állt be az egyházmegye életében: Dr. Hamvas Endre püspök kalocsai érsek lett. Helyette Dr. Ijjas József felszentelt püspök, apostoli kormányzóként vette át az egyházmegye vezetését.

1965. húsvétjára érkezett új káplánként Battonyára Katona Nándor. Ezt megelőzően több mint egy évig börtönben ült, az „államrend elleni izgatás” vádjával. A pártállam szemében kifogásolhatóan, túl jól foglalkozott előző állomáshelyein az ifjúsággal és a gyermekekkel. Ezért indítottak ellene koncepciós hajszát. Katona Nándor 4 évig működött Battonyán. Az egyházmegye általános helynökeként halt meg 1996-ban.

1965-ben készült el a templom úgynevezett adoráló díszes rácsa, amely a bejáratot választja el a hajótól és szükség esetén, ha napközben nyitva van a külső bejárati ajtó, a rácsból nem lehet bejutni a templomba. Barth Ferenc iparművész tervei alapján Tiszai László műlakatos készítette el.

Az az évi statisztikai adatok már jelezték Battonya lakosságának lassú, de fokozatos csökkenését és az egyháztól való lassú elfordulását is. 1965-ben 70 keresztlő, 36 házasságkötés és 89 temetés volt.

1966. május 21-én Ijjas József püspök 451 fiatalot bérmált meg.

Ugyanabban az évben nagy korszerűsítést végeztek a plébánia épületében: a Battonya határában talált földgázt lakossági használatra bevezették a községbe is, így a plébániára is. Az irodát és minden használatban lévő szobát ellátták fűtőtestekkel.

A templomban, a főbejáratától jobbra, elhelyezték a régi templomból megmaradt nagyméretű tiroli fafaragású lourdes-i Mária szobrot, amely a Zsilka család adománya volt egykoron. Talapzatát Barth Ferenc iparművész tervei alapján készítették el.

1967-ben elhunyt Forgách András, az egyházközség világi elnöke, aki a legaktívabb volt a templomépítés pénzügyi alapjainak előteremtésében, s amiért 1939-ben megkapta a „Pro Ecclesia et Pontifice” magas pápai kitüntetést.

1968-ban az orgona újabb négy regiszterrel bővült. A Rieger-cég egykori szakembere, az orgona-üzem vezetője végezte el a szerelést. A munkálatok anyagi alapját Kákonyi Ferenc és neje templomi kriptavétele tette lehetővé.

December 5-én Ijjas József püspök Szeles Sándor plébánosnak érdemei elismerésül apáti címet adományozott.

1969. januárjában az egyházmegye főpásztora kalocsai érsek lett, utódjául Dr. Udvardy Józsefet nevezte ki a Szentszék püspöknek és csanádi apostoli kormányzónak.

1969. június 1-jén, a templombúcsú napján tartotta a templomban a battonyaiak egykori lelkipásztora, Klivényi Lajos prépost, még mindig kevermesi plébános, gyémántmiséjét, pappá szentelése 60. évfordulóját. Ez az ünnep egybeesett az általa épített templom felszentelésének 30. évfordulójával is.

Az egyházközség élete és tevékenysége az 1970-es és 80-as években

1973. október 1-vel új kántort választott az egyházközségi képviselőtestület, Tóth Mihály személyében, aki a környékről, Dombiratosról származott el. Az 1973-as évben 68 gyermeket kereszteltek meg, 38 pár esküdött a templomban és 105 elhunytat temettek el.

1974. június 30-án újabb jubileumi eseményre került sor a templomban: a már nyugalomban lévő Klivényi Lajos prépost tartotta vasmiséjét, pappá szentelése 65. évfordulóját. Az ünnep szónoka Dr. Udvardy József püspök, apostoli kormányzó volt.

1974. november 1-jével változás történt az egyházközség vezetésében. Dr. Udvardy József püspök Szeles Sándor apát-plébánost a szegedi püspöki hivatalba irodaigazgatónak nevezte ki, majd nem sokkal később székesegyházi kanonoknak is. Az új battonyai plébános Dusik Péter kevermesi plébános lett.

Dusik Péter Battonyára érkezésekor a segédlelkész Széchenyi János volt, a kántor Tóth Mihály, a sekrestyés Berényi András, a harangozó Káli Viktória, a temetőgondnok pedig Szabó János. Az egyházközség világi elnöke Dobó Sándor volt, templomgondnok Nagy László, az egyházközségi képviselőtestület tagjai: Torma János, Molnár József, Adamcsák Béla, Csordás István, Babovka András, Ikládi Béla, Illés István, Kabát Pál, Lipták József, Lovász Mihály, Mezei Ferenc, Nemzőczki Mihály, Nyári István, Pintér István, Sári Árpád, Krudács János, Szabó József, Hegedűs Gábor, Berényi András.

1975. elején Udvardy Józsefet, az egyházmegye apostoli kormányzóját a Pápa megyéspüspökké nevezte ki.

1975. nyarán gyászolt a battonyai katolikus egyházközség. Június 23-án 88 esztendőskorában elhunyt Klivényi Lajos c. prépost, a templom felépítője és legkreatívabb lelkipásztora. Június 26-án temette Udvardy püspök az általa épített templom kriptájának egyik sírűregébe. A templom főbejárata melletti belső falon egy fehér márvány emléktáblát helyeztek el emlékére, amelyre Klivényi Lajos volt tanítványának, a Pozsonyban élő Verba Imre szobrászművésznek az elhunyt profiljáról készített bronz plakettjét is applikálták. A szobrásznak ötezer forintot fizettek munkájáért, a bronzöntést Dominek György papiparművész végeztette el hatezer forintért. A költségeket a Vertán család sírkertjéből eladott gránit sírkő eladásából fedezték, amit a család leszármazottai ajándékoztak az egyházközségnek, annak fejében, hogy a sírkertet az egyházközség gondozza a továbbiakban.

1976. márciusában a Megyéspüspök Dusik Péter plébánost nevezte ki a kerület esperesévé. Ugyanakkor Széchenyi János káplánt Mezőhegyesre helyezte plébánosnak. Az azt követő években és évtizedekben, az egyre csökkenő papi hivatások száma miatt Battonya már csak időnként, egy-egy évre, vagy pár hónapra kapott segédlelkészt vagy csak kisegítő lelkészt. Leginkább a környékbeli fiatalabb papok segítettek be Dusik Péternek a lelkipásztori munka végzésében.

A plébánosnak azokban az években a legtöbb gondja a hitoktatással kapcsolatosan volt. A pártállam ideológiáját és ebből fakadó szándékát, azaz a vallás eltörlését, egyes képviselői igyekeztek túlteljesíteni. Főleg egy-egy elsőáldozási és bérnálási előkészület alatt nagy vehemenciával agitáltak a szülőknél gyermekük hitoktatása ellen. Dusik Péter esperes-plébános hivatásából fakadó lelkiismeretességgel és vehemenciával küzdött ez ellen, de sajnos kevés eredménnyel. A plébániahivatal levéltárában és a Historia Domusban részletesen fellelhetőek azon esetek leírásai és azon személyek, elsősorban rosszindulatú és korlátolt pedagógusok nevei is, akikkel a szó szoros értelmében meg kellett küzdenie azokban az években. Mindez számtalan keserűséget okozva neki.

1976. május 6-án levélben fordult az akkori tanácselnökhöz, mint a pedagógusok munkáltatójához: „...mellékelten csatolom a bérnői előkészítő oktatással kapcsolatos hivatalos bejelentést. Erre vonatkozóan, de egyáltalán a templomi hitoktatással kapcsolatosan sajnálatosan teszek jelentést Elnök úrnak azokról a súlyos és bántó eljárásokról, ahogyan néhány pedagógus a vallásoktatásra járó gyerekekkel és szülőkkel viselkedik. Az emberi józólést túlszárnyalva, az ide vonatkozó törvényeket semmibe véve a katolikus gyermekeket megszegyenítik, kigúnyolják, megfélemlítik (sic!), megfélemlítik, vallásuk gyakorlásában megakadályozzák ...” Külön is megemlíti bizonyos Nyimáné, Görbe Márta és Palkóné nevű pedagógusokat, mint legszélsőségesebbeket, akikre sajnálatosan gyermekeket bíztak akkoriban, mint ún. pedagógusokra.

1976. június 13-án bérnői volt az egyházközségben, 150 gyermeknek szolgáltatta ki Udvardy püspök a keresztény nagykorúság szentségét.

E bérnői után, s a Tanácselnöknek küldött levél következményeként kiszállt Battonyára az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) Békés megyei titkára, Gregor György. Mivel a tanácselnök, Borka Sándor „megsértődött” a neki címzett plébánosi levél tartalmán, tulajdonképpen feljelentette Dusik Pétert az egyházügyi titkárnál. (Ez a bizonyos ÁEH az állampárt egyik hivatali szerve volt, feladataként bábáskodott, gyakran basáskodott az egyházak fölött. Tkp. a kommunisták kinyújtott karjai voltak ezek munkatársai, akik jobbra „adtak és vettek”.) Gregor a törvények látszatát betartva intézkedett, ám később sem lett különösebb változás a hitoktatás ügyében.

Egy időre Kardos Mihály lett a káplán, de –valóságosan- megszökött a plébániáról. Pontosabban, mivel nem érezte jól magát, nem jelentette be, hogy saját akaratából távozik. Később mégis visszatért, de újból eltávozott.

A Községi Tanács könyvtárépítés céljára kettőszázezer forintért megvásárolta az egyházközségtől a plébániaépület és a gimnázium közötti 1206 m²-es telket. 1977. április 7-én írták alá az adásvételi szerződést.

1977. december 27-én 74 éves korában elhunyt Morvay János atya, aki váci egyházmegyes pap volt. Battonyán élt nyugdíjasként rokonainál s gyakran besegített a lelkipásztori munkába Dusik Péter plébánosnak. Ő is temette el a kápolna mögötti családi sírjukba.

1977-ben Dusik Péter esperes-plébános a templom felépülése óta a legnagyobb szabású tervet készítette el. A II. Vatikáni Zsinat döntésének értelmében új liturgikus teret terveztek, amelyben az áldoztató rácsot lebontották, a szentélyt süttői vörös márvány lapokkal burkolták és a hajó felé megnyújtották, ahová a karrarai fehér márvány szembemiséző oltár, az ambó a papi székek és a húsvéti gyertyatartó került. A tervet Dominek György pap-művész készítette el, majd hozzáláttak a munkálatokhoz. Mielőtt azonban 1978-ban elkészültek volna vele, a pap-művész súlyos betegségben elhunyt. Ekkor korábbi útmutatásai szerint Fodor András apátfalvi káplán vette át az irányítást, aki már az ottani átalakítások során is részt vett a liturgikus tér átrendezésében. A munkálatok mintegy 200 000 forintba kerültek. Az új liturgikus teret Dr. Udvardy József megyéspüspök áldotta meg.

1978. elején elhunyt Leigeb Rozália Gizella katolikus hívő, aki –örökös híján- házat a katolikus egyházra hagyta. (Az ő édesapja Battonya 1920-as, 30-as évekbeli híres cukrásza, Leigeb Gyula volt.)

Ugyancsak 1978-ban még egy jelentős lépés történt a templom „konfortizálásában”: a bécsi székhelyű, a kelet-európai szegény egyházakat segélyező Europaischer Hilfsfonds révén egy Dantherm-típusú, olajtüzelésű, hőlégbefűvös kályhát sikerült ajándékba kapni. Csupán a vámot és a szállítás- beszerelés költségeit, mintegy 60 000 forintot kellett az egyházközségnek kifizetnie. A kályhát még abban az évben beszerelték és beüzemelték.

1978. augusztusában elhunyt VI. Pál pápa, utóda a velencei pátriárka lett I. János Pál néven. Az új pápa azonban alig egy hónapig (33 napig) állt az Egyház élén, amikor szívbénulásban elhunyt. Helyébe a lengyel Karol Wojtyła bíboros, krakkói érseket választották meg pápának, aki a II. János Pál nevet vette fel. Az ő ténykedése határozta meg az egyház (és mondhatni a világ) alakulását a következő negyed évszázadban.

1978-ban, rövid időre (alig egy évre) Matula Mihály nyugalmazott nagykamarási plébános költözködött Battonyára kisegítő lelkésznek. 1979-ben innen Gyulaváriba távozott.

1981-ben a Mezőkovácsházára vezető út mentén, a Schüsler József telkén álló márvány keresztet megrongálták. A keresztet még Szeles Sándor apát-plébános állíttatta fel a telket birtokló család közreműködésével. A felháborító eset után, felszólításra a rongálók ugyan rendbe tették a keresztet, de a korpusz eltűnt róla.

Május 21-én Felföldi Balázs pitvarosi plébános, renden kívüli kármelita szerzetes ünnepi szentmisét mondott, ismertette a hívekkel a kármelita skapuláré történetét és háromszáz hívőnek fel is adta az érmecskét.

1981. május 13-án Rómában merényletet követtek el II. János Pál pápa ellen. Súlyosan megsebesítették a Szentatyát, hosszú kórházi ápolásra szorult. A merénylő egy szélsőséges baloldali török terrorista volt.

1981. július 11-én nagy veszteség érte a magyar szellemi életet, azon belül is a művészeti életet: 87 éves korában a fővárosban elhunyt Molnár-C. Pál festőművész. Eltávozása a battonyaiaknak, s azon belül a katolikus egyháznak is veszteség, hiszen mint egyik korábbi fejezetünkben leírtuk, 1935-ben ő festette meg az újonnan épülő templom gyönyörű szárnyasoltár-képét és két másik képet is ajándékozott szülőfaluja templomának.

Július 15-én bekérték Dusik Péter esperes-plébánost a tanácsházára, megbeszélésre. A Klivényi prépost-plébános által építtetett Kultúrház a háború óta ugyan állami kezelésben volt, de az egyházközség nevében szerepelt. A telekkönyvi hivatal örök használati jogot jegyzett be rá. Állami építkezéseket szerettek volna rajta végezni, de nem volt a tulajdonukban az épület- együttes. Ugyanakkor felmerült, a városkép egységesebb kialakítása végett, hogy jó volna, ha felépülne a templom tornyainak eredetileg tervezett, de fel nem épült toronysisakja. A Püspöki Hatósághoz beterjesztett javaslatra az egyházmegyei vezetés úgy reagált, hogy legfeljebb kártalanítás ellenében ajánlható fel a kultúrház: vagy építsék meg a két toronysisakot, vagy az építkezéseket fizesse ki a Tanács. Az ötlet nem valósult meg. A Kultúrház is kellett volna, toronysisakokat is szerettek volna, úgy, hogy nekik pénzükből kerüljön.

1982. júliusában felmondott Tóth Mihály kántor. Nagyobb jövedelem ígéretével távozott Endrődre. A kántori szolgálatot egy időre Adelmann Erzsébet nyugdíjas tanárnő látta el.

1982. november 4-én espereskerületi gyűlés volt Battonyán, az eleki és battonyai kerületek papjai számára. Jelen voltak: Dusik Péter helybeli plébános, kerületi esperes, Wagenhofer Ede eleki esperes-plébános, Vass József Kevermesről, Perlaki Flórián Dombegyházról, Bajnai István Mezőhegyesről, Horpácsy Ignác Medgyesegyházáról, Bacsilla Sándor Kétegyházáról, Dr. Szántó János Medgyesbodzásról, Májner Tibor Frigyes Nagy Kamarásról, Szurovecz Vince Dombiratosról és Szakács József Kunágotáról.

November 15-étől egy ifjú hölgyet, Tari Katalint alkalmazta kántorként az egyházközség.

1983. januárjában Dusik Péter esperes-plébános, állandó kisegítőjével, Bajnai István mezőhegyesi plébánossal 704 házat szenteltek meg, illetve ennyi családot látogattak meg.

Az év szeptember 15-én Udavardy József megyéspüspök a lelkipásztori munkában szerzett érdemei elismeréséül Dusik Péter plébánost pordánymonostori címzetes apáttá nevezte ki.

1983-ban 33 gyermeket kereszteltek meg, 13 pár kötött házasságot a templomban és 111 temetés volt.

1984-ben a dombegyházi úton lévő Berényi-féle csárda közelében álló jelentősen korhadtt fakereszt kidőlt. Új vasbeton keresztet állítottak a helyébe, díszes vasráccsal vették körül és július 24-én ünnepélyesen megáldották.

1984-ben nagy változás állt be az egyházmegye történetében: Udvardy püspök kezdeményezésére a Szentszék megváltoztatta az egyházmegye nevét, az ősi „Csanádi” nevet kiegészítették és lett belőle „*Szeged-Csanádi Egyházmegye*”.

1985. február 11-én új kántor érkezett az egyházközségbe, Petrán András személyében, aki korábban Röszkén volt kántor. Egyedülálló volt, a kántori hivatásra tette fel az életét. Előbb a Bajcsy utcai kántorlakásba költözött be, majd saját házat vett Battonyán és véglegesen le is telepedett.

1985. május 10-én nagy munkálatok kezdődtek a templomban. Két kevermesi szobafestő, Boda Béla és Hegedűs Mátyás elvállalták a templom belső felújítását. Beállványozták az egész templomot, majd hozzákezdtek a több hónapig tartó munkálatokhoz. Sokan, komoly összegű adománnyal segítettek a nagy munkát. Persze voltak ellenvélemények is, Dusik Péter apátplébános kesernyésen jegyzi meg a Historia Domusban, hogy egy asszony csak jó tanácsot adott: „pókhálózzák le a templomot és megteszi még vagy negyven évig”. Október 30-ára lett készen a belső felújítás. A költségek megközelítették a félmillió forintot. Ezt követően a temetői kápolna külsejét és belsejét is kifestették. A nagyon vizesedő lábazatot fa lambériával vették körül, amelyet Fábrián János temetőgondnok az édesapjával készített el. A költségek 150 000 forintba kerültek, a pénzt valaki hosszabb időre kölcsönözte az egyházközségnek. A felújított templombelsőt 1986. május 25-én, a templombúcsú napján áldotta meg Udvardy József megyéspüspök.

1987-ben újabb jelentős változás következett be az egyházmegye életében: Dr. Udvardy József megyéspüspök elérve 75. életévét, nyugalomba vonult. Az egyházmegye új püspökévé 1987. június 4-én Gyulay Endre tb. kanonokot, Szeged-rókusi plébánost nevezte ki a Pápa.

Battonya, egyházközségének fennállása óta, 1810-től kezdődően 10 papot adott az Egyháznak, most egy püspököt is, hiszen az új szeged-csanádi megyéspüspök 1930-ban Battonyán született.

Az új megyéspüspök szentelése és beiktatása július 7-én volt a szegedi Székesegyházban, amelyen Dusik Péter apátplébános vezetésével számosan vettek részt battonyai hívek is.

Gyulay Endre püspökként első hivatalos látogatása 1988. május 29-én volt szülővárosa templomában, amikor 27 fiatalnak szolgáltatta ki a bérálás szentségét.

1987. november elején 87 éves korában elhunyt Kovalik Erzsébet tanítónő, aki hosszú évekig volt a plébániai irodai hűséges munkatársa. Szépséges írásával vezette az anyakönyveket, rendben tartotta a temetői nyilvántartást, szeretettel fogadta a híveket és ügyelt a plébániai iroda rendjére. November 5-én temette Dusik Péter apátplébános.

1989. május 29-én Battonyát várossá nyilvánították. Az 1800-as években egy ideig mezővárosként szerepelt, majd visszaminősült községgé, most újból elnyerte a magasabb települési rangot.

Az év tavaszán az egyre gyengülő pártállam egyházpolitikájában egy apró, de jelzésértékű változás állt be: a hittan beiratkozásokat a plébániákon lehetett kérnie a szülőknek. Ebben a változásban nyilván szerepet játszott a politikának azon változásai is, amellyel az addig uralkodó pártfőtitkárt, Kádár Jánost eltávolították az ország vezetéséből és a hatalomból. Új politikai pártok csírái kezdtek sarjadozni. A kommunisták vezette ország gazdaságilag a csőd szélére került, óriási külföldi államadósság halmozódott fel. Az addigi kommunista elvtársak lassan átvedlettek urakká. E könyvnek nem feladata a történések és politikai változások részletes ismertetése, csupán jelzése. A gazdasági és politikai problémák odáig vezettek, hogy a pártvezetés feladta egyeduralmát, szabad és demokratikus parlamenti választásokat írtak ki

Magyarországon, amelyet 1990. tavaszán az ellenzéki pártok, nevezetesen a Magyar Demokrata Fórum, az újjáalakult Kiszgazdapárt és a Kereszténydemokrata Néppárt nyert meg. Így 40 év után először alakulhatott demokratikusan választott jobboldali kormány, Dr. Antall József miniszterelnök, egy nagy tehetségű és kiváló államférfi, egyébként történész vezetésével. Végre lezárulhatott egy korszak az ország életében, amikor vezetői cipészsegédek és szobafestő-mázolók köréből kerültek ki. Közben vidéken is, bár roppant nehezen, elkezdődött a politikai szemléletváltás és átalakulás. Sajnos a szemléletváltásban nem történhetett meg minden egyszerűen és könnyen. Hosszú évtizedekre lesz szüksége az országnak, hogy demokratikusan átalakuljon, hiszen a több évtizedes beidegződések nagyon sok polgárban tovább élnek, amit a következő parlamenti választások eredményei jeleztek is, hiszen a nép többször is a volt kizsákmányolóikat, a lejáratódott kommunistáikat, akik közben nagytőkés urakká avanszálódtak, választotta be a hatalomba. Mindenesetre a politikai és gazdasági rendszerváltozás az új évtized elején elindult.

1990. március 19-én Dusik Péter apát-plébánost Gyulay Endre megyéspüspök székesegyházi kanonokká nevezte ki, értékelve több évtizedes, eredményes lelkipásztori tevékenységét.

Az egyházközség élete a politikai rendszerváltozástól, az 1990-es évektől, napjainkig (2009-ig)

1990. június 4-én, az ország megcsonkítását elrendelő Trianoni békeegyezmény aláírásának 70. évfordulóján délután 4 órakor a püspöki kar rendelete értelmében 5 percre megszólaltak az ország összes katolikus templomának harangjai.

Jellemző a rendszerváltozás kezdeti nehézségeire, hogy az általános iskola igazgatója felkereste a plébánost, hogy hogyan tervezzék az új iskolai évben a hitoktatás lebonyolítását. A plébánia 510 jelentkezési lapot küldött ki a megkeresztelt battonyai iskolás gyermekek szüleinek, amiből mindössze 50 érkezett vissza, azaz ennyien jelentkeztek a hitoktatásra. S csupán egyetlen kisleány volt, akit szülei az iskolában írtak be hitoktatásra.

1991. május 4-én ünnepélyes méltósággal eltemették az esztergomi Bazilika kriptájában a Mariazellből hazahozott vértanú főpap, Mindszenty József bíboros hercegprímás maradványait.

Június 30-án pedig újabb lépést tett az ország a teljes demokrácia visszaállítására: a több mint 40 évig hazánk területén állomásozó szovjet-orosz katonai csapatok kivonultak az országból, teljesen elhagyták az ország területét.

A magyar katolikus egyház történetében és életében a legjelentősebb esemény történt 1991. augusztus 16-án. Négy napos látogatásra érkezett II. János Pál pápa. Magyarország történetében először járt hazánk földjén Krisztus földi Helytartója. Mivel a pápai látogatás helyszínei igen messze estek Battonyától, ezért csupán néhány hívő utazott el egy-egy pápai ünnepi misére.

November hónapban a Megyéspüspök Dusik Péter apátplébánost felmentette az esperesi kerület vezetése alól, s ugyanakkor Marosontúli főesperesnek tette meg. Helyette Bajnai István mezőhegyesi plébános lett az új kerületi esperes.

A kárpótlási törvény értelmében az állam visszaadta a battonyai katolikus egyháznak a plébánia melletti volt katolikus iskola teljes épületkomplexumát, szolgálati lakásával együtt. A visszajuttatási szerződést 1992. március 31-én írták alá hivatalosan. Dusik Péter plébános úgy gondolta, hogy újra beindítaná a katolikus szellemű iskolai oktatást. Igényfelmérésére nagyon csekély volt a reagálás, így kénytelen volt szembesülni a valósággal, hogy az eltel

évtizedek ateista nevelési módszerei még az igényt is kiölték a családokból egy ilyen szellemiségű helyi oktatási rendszer iránt. Keserűen, de lemondott elképzeléséről. Így a katolikus egyház tulajdonába visszakerült iskola megmaradt továbbra is az állami oktatás helyszínéeként, s csak egyetlen tantermet kért vissza hittanoktatás céljára. A visszakapott tanterem az épület plébánia melletti végén lett kialakítva, a plébánia kertjéből egy bejárati ajtót vágattak és egy külön bejáratú kiskaput is csináltattak az utcáról.

1993-ban a város emlékművet állított a II. világháborúban odamaradt battonyai katonák és az 1956-os forradalom áldozatainak emlékére a templom és a Szárazér közötti parkban. Návai Sándor szobrászművész alkotásának felavatására és megáldására szeptember 5-én került sor. Az Önkormányzat a város szülöttét, Gyulay Endre megyéspüspököt kérte fel ennek megtartására. Reggel 9 órakor volt az ünnepi, püspöki szentmise, amelyen azonban sem az Önkormányzat, sem a pártok helyi képviselői, sem az iskola képviselői nem vettek részt. Így a magasrangú vendég előtt, enyhén szólva is lejáratódtak. 10 órakor kezdődött az avató ünnepség, amelyen csupán 250 – 300 battonyai polgár vett részt.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1993. január 1-től új egyházközségi szabályzatot léptetett életbe. Ennek értelmében a Főpásztor feloszlatta az egyházmegye minden plébániájának világi képviselőtestületét és új választásokat írt ki. Az év végén Battonyán is megtörténtek a választások. Ennek értelmében a battonyai katolikus egyházközség képviselőtestületének tagjai: Dobó Antal Sándor, Karsai István, Süliné Gyürefi Klára, Agócsné Nagy Éva, Kuruncziné Parázs Anna, Somogyváriné Lehoczky Ágnes, Pós Katalin, Csomor Annamária, Karsai János, Czúth Lajos, Lipták József, Gazsi János, Nagy József, Sári Árpád, Czúth Ferenc, Kiss Lajos, Mihaleczki Mihály, Csorba Tibor, Lehoczky András, Petrán András kántor. Tiszteletbeli tagok maradtak: Káli István, Kolena Mihály, Czúth Mátyás, Lehoczky István, Mezei Ferenc. Az új testület Dobó Sándort választotta meg világi elnöknek, Czúth Lajost pedig gondnoknak.

1993. június 1-vel az Apostoli Szentszék rendezte a magyarországi egyházmegyék határait. A Szeged- Csanádi Egyházmegye új területe: az egész Csongrád és Békés megyék területe, valamint Jász- Nagykun- Szolnok megye egy kis déli sávja. A változás miatt a Megyéspüspök új területi beosztást hozott létre: két új főesperesi kerületet, a Székesegyházit és Békésit, s ezeken belül négy- négy új esperesi kerületet alakított ki. Az egykori battonyai, felsőcsanádi és eleki kerületekből létrehozta a Mezőkovácsházi Esperesi Kerületet, ahová ezentúl Battonya is tartozik. Az új területi esperes Ormai Zsigmond mezőkovácsházi plébános lett.

1994. február 25-én váratlanul elhunyt Szeles Sándor apát-kanonok, püspöki irodaigazgató, aki 1955 – 1974 között volt Battonya plébánosa. A szegedi Székesegyház altemplomában temették el nagy részvét mellett.

1994. nyarán Dusik Péter apát-plébános kezdeményezésére az egyházközség megbízta Marosvári György festőművészt a templom mennyezeti festményeinek elkészítésére. Molnár-C. Pál festőművész már jóval korábban elkészítette a mennyezeti képek vázlatait, ám pénz hiányában azokat megvalósítani nem tudták. Molnár-C. Pál eredeti kartonjainak és színvázlatának egy része fennmaradt s Marosvári György ezeket felhasználva, valamint kiegészítve saját vázlataival majdnem öt hónap alatt készítette el a közel 100 m²-es munkát al secco technikával (azaz a száraz falfelületre festett). A kórus fölötti ovális mezőbe Jézus születésének jelenete került, a középső, szintén ovális mezőbe a Golgota-jelenete, az oltárhoz közelebb eső ugyancsak ovális mezőbe a Pünkösöd jelenete került megfestésre. A főhajó és kereszthajó kereszteződésében lévő kör alakú mennyezeti mezőbe Jézus mennybemenetelének jelenete került, köréje négy kisebb kör alakú mezőbe a négy evangélista szimbolikus alakja. Marosvári György október 31-re lett készen a nagy munkával. A költségeket, mintegy 3 millió forintot adományokból fedezték. Ezzel emlékeztek a nagy festő,

Molnár-C. Pál, Battonya szülötte születésének 100. évfordulójára is. Bár a szekciók imponálóan hatnak a nagy templomtérben, Dusik Péter nem volt megelégedve a művészi munkával. S valóban a kvalitása esztétikailag megkérdőjelezhető.

1995. szeptemberében új ártézi kutat fúrtak a plébánia udvarán, utoljára 1939-ben fúrtak ugyanitt kutat. A költségek mintegy 90 000 forintot tettek ki.

Az 1990-es évekre Battonya lakosságának száma szinte a korábbi felére csökkent. Főleg a munkanélküliség miatt sokan elköltöztek, a fiatalok iskoláikat elvégezve már nem jöttek vissza. A munkalehetőség nagy hiánya a családok elszegényedéséhez vezetett.

A város lakosságának csökkenése az egyházi életben, a templom szertartásainak látogatottságában is jelentősen érezte hatását, a hívek száma is a felére csökkent. A egyházmegyében meglévő nagy paphiány miatt az 1990-es években már csak egy-egy évre kapott az egyházközség segédlelkészt, inkább a plébános gyakori betegsége miatt. Így működött itt Németh László, Kotroczó Pál, Hüse József, Varga Attila, Nagy Nándor. Ugyanakkor Dusik Péter egyre többet betegeskedett, a lelkipásztori munkát nehezen tudta egyedül elvégezni. Azokban az években, amikor nem volt káplán, a szomszédos Mezőhegyes plébánosa, Bajnai István segítette őt ki folyamatosan.

1995-ben, 86 éves korában nyugalomba vonult Horpácsy Ignác medgyesegyházi plébános és a battonyai plébániára költözködött. Itt tevékenykedett Dusik Péter kiségitőjeként 1996. októberében bekövetkezett haláláig. Medgyesegyházán temették el.

Mivel a tervezett katolikus iskolai oktatás érdektelenség hiányában nem valósulhatott meg, ezért Dusik Péter apát-plébános Gyulay Endre megyéspüspök egyetértésével 1997-ben lemondott az 1992-ben az államtól visszakapott egykori katolikus iskola épületeiről, az egyházközségnek járó kárpótlás nélkül. Pontosabban egy megállapodás értelmében az épületkomplexum akkori értékének néhány százalékos kamatát fizeti az állam a magyar katolikus püspöki kar javára hosszú időn keresztül. (Sajnos, ezért kellett 2007-ben újból megvásárolnia az egyházközségnek a sarki, ún. Borsos-iskola villa-épületét a kialakítandó Községi Ház céljaira.)

1998. február 27-ére virradóra sírrongálók megpróbálták lefűrészelni Verhovay Gyula, múlt században élt politikus és publicistának a katolikus temetőben lévő sírjának bronz kandelábereit. Ügyeletben lévő határőrök vették észre az éjszaka szokatlan temetői zajt. A sírrongálók elmenekültek. Az egyházközségnek, mint a temető tulajdonosának komoly költségébe került a kandeláberek forrasztása, illetve helyreállítása.

1998. március 14-én Dusik Péter apát-plébános betöltötte 75. életévét, s az egyházi törvénykönyv előírásának megfelelően, betegeskedésére is hivatkozva beadta nyugdíjazási kérelmét a püspöki hatósághoz. A Megyéspüspök nem fogadta el kérelmét, s a nagy paphiányra hivatkozva kérte, hogy lássa el még feladatát, amennyire egészsége engedi.

Ezekben az években Petrán András a kántor, Buruzs Olga a sekrestyés-harangozó, id. Fábíán Jánosné látta el a házvezetést bejárónőként, a temető gondnoka pedig ifj. Fábíán János volt.

1999. májusában rövid, de súlyos betegségben elhunyt Ormai Zsigmond kerületi esperes, mezőkovácsházi plébános. Szeptember 1-vel Gyulay Endre megyéspüspök Bajnai István mezőhegyesi plébánost nevezte ki kerületi esperesnek. A Békési főesperes Ondavay Tibor mezőtúri plébános lett.

A 2000. jubileumi évben az Egyház Jézus Krisztus születésének kettőezredik, a magyar kereszténység ezredik évfordulóját ünnepelte. A battonyai Katolikus Egyházközség képviselőtestülete tagjai abban az évben: Csorba Tibor világi elnök, Czúth Lajos templomgondnok, Agócsné Nagy Éva, Czúth Ferenc, Czabai Sándor, Karsai István, Karsai János, Korobán Éva, Kolena Mihály, Lehoczky István, Lehoczky András, Mezei Ferenc,

Kurunczi Józsefné, Nyári Krisztián, Petrán András kántor, Süli Károlyné és Schmidt Gábor voltak.

2000. őszén Dusik Péter apát-plébános egészségi állapota kissé tovább romlott, sőt karácsony előtt ágybanfekvő beteg lett. Az ünnepeken Szegedről érkeztek kiségitők, főleg teológiai tanárok az ünnepi liturgia elvégzésére. 2001. januárjától kezdődően a vasárnapi miséket és a hétközbenei lelkipásztori feladatokat az egyébként is állandóan kiségitő Bajnai István mezőhegyesi esperes-plébános végezte.

2001. első hónapjaiban népszámlálás volt az országban. A második világháborút követően először kérdezték rá a kérdezőbiztosok a települések lakosainak vallási identitására. A válaszadás nem volt kötelező, a polgár meg is tagadhatta. Ekkor, tehát 2001. januárjában Battonya lakossága 6 806 fő volt. Ebből 3 477-en, azaz a város lakosságának 51 %-a vallotta magát római katolikus vallásúnak. (Csak összehasonlítás kedvéért, a környező településeken így alakultak a számok: Mezőhegyes 6 399 lakosából 2 540-en, azaz 40 %-uk, Mezőkovácsházán 7 006 lakosból 3 693 fő, azaz 52 %-uk, Dombegyházán a 2 396 lakosból 1 458-an, azaz 60 %-uk vallotta magát római katolikusnak. A Mezőkovácsházi Esperesi Kerület 55 442 lakosából 27 457 fő, azaz kb. 50% vallotta meg római katolikus identitását.)

Dusik Péter állapota március végére egyre súlyosbodott és bekerült a gyulai kórházba, ahol gyomorműtetre készítették fel. Ám gyenge szíve nem bírta az előkészítést, és április 4-én, hajnalban elhunyt. Éppen betöltötte 78. életévét. Előző írásbeli végakarata az volt, hogy szülőfalujában, Dombegyházán temessék el. Ám halála előtt szóban többször is utalt arra, hogy megváltoztatja végelhatározását és a battonyai katolikus temetőben akar nyugodni. Temetésére április 9-én, nagyhétfőn került sor. A templomban ravatalozták fel, miközben körülbelül 40 pap részvételével és tele templomi gyászolókkal, egykori évfolyamtársai, Gyulay Endre megyéspüspök és Dr. Katona István egri segédpüspök gyászmisét mutatott be érte, majd földi maradványait beszentelve gyalogosan kísérték ki a temetőbe, ahol a kápolna jobb oldalán, a betonút mellett egy üres helyre temették el. Több mint egy negyed évszázadig, pontosan 26 esztendeig szolgálta a battonyai egyházközséget. (A leghosszabban, 46 évig, 1815-1861 között Hajnal Ferenc működött Battonyán plébánosként, majd őt követi másodikként Dusik Péter, 1974-2001 között.)

A Megyéspüspök az egyházközség vezetését ideiglenesen Bajnai István kerületi esperesre bízta, aki augusztus 1-ig látta el ezt a feladatát.

Még Dusik Péter apát-plébános kérte fel Bajnai Istvánt, aki a korábbi években már több egyházközség történetét dolgozta fel könyv- alakban, hogy írja meg a battonyai katolikus közösség történetét is. A mű elkészült, de Dusik Péter már nem érthette meg. 2001. tavaszán került ki a nyomdából „*A battonyai római katolikus egyházközség története*” című könyv. Nagy sikere volt, néhány hónap alatt teljesen elfogyott. A Szerző a battonyai plébánia levéltára, a Historia Domus és egyéb forrásmunkák alapján írta meg az egyházközség történetét. (Annak a könyvnek átszerkesztett és kiegészített változata a jelen kiadvány.)

2001. augusztus 1-vel a Főpásztor Mátyás János pápai káplánt, rövid ideig szolgáló újszegedi, azt megelőzően kunágotai plébánost nevezte ki Battonya plébánosává.

Az új plébános megérkezésével szinte egy időben elindultak a templom külső igen leromlott vakolatának felújítási előkészületei. Gyulay Endre megyéspüspök, mint Battonya szülötte vállalta, hogy a felújítás mintegy 15 millió forintos költségeinek nagy részét a püspökség finanszírozza. Az egyházközség is hozzájárult a nagy beruházáshoz, valamint vállalta, hogy a Kultúrház többévi teljes bérleti díjából törleszti a nagyarányú támogatást.

Az egyházközség október 1-jétől Tóth István és Mekkel Zsolt személyében két új temető gondnokot alkalmazott.

Újszerű kezdeményezésként az év végi, szilveszteri kikapcsolódást az egyházközség szervezte meg azon híveknek, akiknek arra igényük volt. A Dózsa TSZ klubhelyiségét bérelték ki.

Az év végén megszűnt az addigi sekrestyés, Buruzs Olga munkaviszonya, helyette 2002. tavaszától Czúth Lajos lett a sekrestyés. A plébános többszöri próbálkozása után, hogy megfelelő házvezetést találjon, szintén 2002. tavaszától Süli Károlyné vállalta a plébániai házvezetést.

Vízkereszt után régi battonyai hagyományként Mátyás János plébános is elvégezte a házszeneléseket, azoknál a családoknál, ahol erre igényt tartottak. Ezek a házszenelések inkább családlátogatásoknak minősülnek s jó alkalmak arra, hogy a plébános betegeket lásson el, vagy kisgyermekek hitoktatását szorgalmazza.

Február 2-a, Gyertyaszenelő Boldogasszony ünnepére verbita szerzetesek érkeztek Battonyára Rostás Sándor verbita atya vezetésével, aki korábban hosszú ideig a szomszédos Dombegyház plébánosa is volt. Itteni missziójuk révén megalakult az egyházközségben a „*Verbita imacsoport*”, amely kéthetente tartotta összejöveteleit. Gyubák Béláné Katona Mária lett a vezetőjük.

A tavasz folyamán elkészült a templom hangerősítésének felújítása és a biztonsági rendszert is kiépítették.

2002. június 30-ára nagyjából befejeződött a templom külső felújítása. A felújítás költségei mintegy 16 millió forintot tettek ki. Az ünnepélyes megáldást Gyulay Endre megyéspüspök végezte, aki a hálaadó szentmise után megáldotta Dusik Péter apát-plébános elkészült síremlékét a temetőben. A síremlék gránitkeretét Jaczkó Zoltán helyi sírköves készítette, a vaskeresztet Czúth Lajos hegesztette, rajta egy nagyméretű korpusszal.

2002. október 19-én volt a bérálás, amikor Gyulay Endre megyéspüspök 29 fiatalnak adta fel a keresztény nagykorúság szentségét.

Az októberi bérálásán már nem vett részt Petrán András kántor. Az utóbbi években nyugdíjasként látta el a kántori teendőket és a plébániai iroda ügyeletét. Személyi indíttatású konfliktus miatt mondott fel. Ideiglenes kántorként Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes magyar-ének szakos tanárnő vette át a szolgálatot, ám csak vasárnapokon és ünnepeken. Hétköznapokon és a temetéseken nem volt kántor. Az állást ugyan meghírdették, de nem volt rá jelentkező. Ilyen messzire, mint Battonya nem jönnek megfelelő képzettségű kántorok.

2002. őszétől Czúth Lajos megvált a sekrestyési teendők ellátásától, helyette Mekkel Zsolt, a korábbi egyik temetőgondnok lett a sekrestyés. Mivel a temetői munka két ember tevékenységét is elbírja, 2003. januárjától Tóth István mellett Kócsó Lajos lett a másik gondnok.

2003. június 9-én, pünkösdhétfőn Mátyás János plébános vezetésével sok battonyai hívó vett részt a szegedi Székesegyházban Gyulay Endre megyéspüspök aranymiséjén, pappá szentelése 50. évfordulóján, június 17-én pedig a szomszédos Mezőhegyesen voltak Bajnai István kerületi esperes ezüstmiséjén, pappá szentelése 25. évfordulóján, ahol a battonyai templomi énekkar szereplése emelte az ünnep fényét.

2003. szeptember 1-től Agócsné Nagy Éva lett a plébániai iroda adminisztrátora.

2003. őszén lejárt az egyházközségi képviselőtestület öt esztendő mandátuma és püspöki rendeletre új választásokat kellett kiírni. A megtörtént szavazások eredményeképpen új Képviselőtestület alakult, tagjai: Agócsné Nagy Éva, Czabai Sándor, Czabai Zoltán, Czúth Lajos, Csorba Tibor, Frank Lajosné, Horváth László, Jaczkó Zoltán, Karsai István, Korobán Éva, Lehoczky András, Dr. Lehoczky György, Pós Katalin, Somogyvári Istvánné, Süli Károlyné és Sztanojev Emilné. Új világi elnöknek Horváth Lászlót, jegyzőnek Süli Károlynét, templomgondnoknak Jaczkó Zoltánt választották meg. Az új képviselőtestület ünnepélyes

eskütételére november 16-án, mise keretében került sor, amelyet Bajnai István kerületi esperes celebrált.

2004. június 6-án a templombúcsúi misét Pálfai Zoltán egyetemi lelkész mondta. Vezetésével szegedi fiatalok ún. „felrázási” programot szerveztek helyi fiataloknak a sportpályán. Az ünnepi mise után a hittanteremben kézimunka-kiállítást nyitottak meg. Olyan egyedi hímzéseket, szötteseket állítottak ki, amely a battonyai közösség múltját igyekezett bemutatni. Az ünnepélyes megnyitót Pintér Mátyás citeramuzsikája színesítette.

2004. nyarán elkészültek a templom tornyainak új, zsalugáteres ablakai és nagy munkával állították be a tornyokba.

Közben Somogyvári Istvánné tanárnő vezetésével-aki ellátta a vasárnapi és ünnepi kántori szolgálatot- megalakult egy ökumenikus-jellegű énekkar. Katolikus és református vallású, jóhangú hívők szabad idejükben hetente énekkari próbákat tartottak, új kórusműveket tanultak meg és gyakoroltak. Az ünnepi miséken rendszeresen szerepeltek a templomi közönség nagy örömeire és gyönyörűségére.

2005. nagybőjtjében jezsuita atyák tartottak lelkigyakorlatot a templomban. Külön tartottak elmélkedéseket a hittanos gyermekeknek, a képviselőtestületnek és az imacsoportoknak.

Megszűnt a munkaviszonya a plébániai irodai adminisztrációban Agócsné Nagy Évának, helyette Süli Károlyné lett az irodai munkatárs, aki már egy ideje a plébániai házvezetést is ellátta.

Április 2-án, hosszú szenvedés után elhunyt a több mint negyed évszázadig az egyházat kormányozó Szentatya, II. János Pál pápa. Április 19-én választotta meg utódát a bíborosi konklávé, Josef Ratzinger bíborost, a Hittani Kongregáció német prefektusát, aki a XVI. Benedek pápa nevet vette fel.

Április 27-e és május 1-je között újabb népmissziót tartottak az egyházközségben, ezúttal a verbita szerzetesek. A misszió emlékét régi hagyomány alapján meg is örökítették a templom főbejárati ajtaja mellett álló missziós kereszten.

2005. május 21-én, Szentháromság vasárnapján Gyulay Endre megyéspüspök mindössze 7 fiatalnak szolgáltatta ki a bérmálás szentségét. Ekkor beszélte meg Mátyás János plébánossal, hogy felmenti őt a battonyai plébánosi beosztása alól. Mátyás János már egy évvel korábban kérte a Megyéspüspököt, hogy tegye lehetővé számára a pálos szerzetes rendbe való távozását. Akkor Gyulay Endre püspök feltételhez kötötte távozásának engedélyezését. Egy év elteltével ugyanaz a kérés merült fel a plébános részéről, ám a Püspök úr ismét elutasította azt, viszont közös megegyezéssel Elekre nevezte ki plébánosnak augusztus 1-jei hatállyal.

A bérmálást és a püspöki látogatást a plébános nagyszabású ünnepséggé szerezte volna megszervezni, amelyre (s az ünnepséget követő ebédre) tiszteletből meghívta a városi előljárókat, az önkormányzat képviselőit is. Ám a meghívottak igen csekély számban méltányolták a meghívást, sőt ki sem mentették magukat.

Július 16-án kedves ünnepség volt a templomban. Czank Gábor, a szomszédos (jelenleg romániai) Pécskáról származó szeged-csanádi egyházmegye újmisés ünnepi primiciát mondott. Részt vettek ezen a környékbeli papok, valamint a szomszédos aradi esperesi kerület papjai is.

Ugyanakkor a Főpásztor augusztus 1-jével Bajnai István orosházi esperes-plébánost helyezte Battonyára. Az új plébános, mint a korábbi fejezetekben többször is szerepelt, Dusik Péter apát-plébános működési idején hosszú éveken át, mint mezőhegyesi plébános kisegített a battonyai lelkipásztori munkában, miközben 2004. nyarán Orosházán lett plébános. Az ottani életformától idegenkedve, rövidesen kérte az ottani plébánosi állásából való felmentését, s így került Battonyára, amely számára nem volt új és szokatlan.

Bajnai István plébános augusztus 1-jén költözködött Battonyára. A 2003. őszén megválasztott képviselőtestület mellett, a következő munkatársak tevékenykedtek az egyházközségben: az irodai adminisztrációt Süli Károlyné látta el, a vasárnapi és ünnepi kántori teendőket továbbra is Somogyvári Istvánné végezte, sekrestyés Mekkel Zsolt, temetőgondnokok Tóth István és Kócsó Lajos voltak. Az új plébános már házvezetés nélkül költözött a plébániára.

Szeptember 1-től újra lett állandó kántora is az egyházközségnek, a régi kántor, Petrán András személyében, aki szolgálatát a továbbra is működő Somogyvári Istvánnéval közösen, felváltva végzi.

Szeptember elején Tóth István és Kócsó Lajos temetőgondnokok hozzáfektak a temetői kápolna belső felújításához. Hosszú ideje nem költöttek az épületre és belülről nagyon elhasználódott. Falemezekkel lerekesztették a kápolna beltere és az öltöző közötti rést, új beépített öltöző-szekrényt és álmennyezetet készítettek. Süli Károly a villanyvezetékeket újította fel és felszerelt egy esztétikusan szép csillárt. A gondnokok kijavították a falfestés, és új padlóburkolatot, valamint függönydrapériát is kapott a kápolna. Szent Mihály főangyal ünnepére, a kápolna búcsújára lettek készen a munkálatokkal. E napon délután 5 órakor Bajnai István esperes-plébános ünnepi misét mondott a kápolnában, és megáldotta a felújított belsejét. A várakozásokon felül, mintegy 80 hívő vett részt nagy áhítattal a szertartáson. A plébános szándéka szerint szeretné visszaállítani a kápolna eredeti funkcióját, évente többször miséznenek benne, esetleg itt tartanak a temetés utáni gyászmiséket.

Az új plébános 2005. szeptemberétől, a képviselőtestülettel egyetértésben új egyházközségi újságot indított el „*Battonyai Katolikus Krónika*” néven. A tervek szerint kéthavonta, illetve nagyobb ünnepekre jelenik meg. Szerkesztését a plébános vállalta, a nyomdai munkákat az orosházi Print-Kódex Nyomda végzi. Egyelőre 200 példányban nyomtatták ki.

Szeptember végén jelent meg egy hiánypótlónak is nevezhető kiadvány a templomról. Igen sok turista, látogató fordul meg Battonyán, akik szívesen tekintik meg gyönyörű katolikus templomát is. Bajnai István plébános rövid működése alatt is jócskán voltak látogatók, akik hiányolták, hogy nincs semmiféle kiadvány a templomról. Ekkor határozta el, hogy kis füzetben leírja a templom építésének történetét, a látható műalkotásokkal. Szép füzetecske lett belőle, néhány szép fotóval illusztrálva, „*A battonyai Szentháromság plébániatemplom –... falusi katedrális...*” címmel jelent meg.

Bár 2002-ben felújították a templom hangerősítő berendezését, a hívek számára nem volt hatékony, azaz érthető a hangzás, hiszen csupán 4 hangszórót állítottak be a nagyméretű templomi térbe. Ezért 2005. október 1-jén a szegedi Varjassy-Hangstúdió mérnökei új rendszert építettek ki a templomban. A hajóban 8, és a szentélyben is egy új hangszórót állítottak be, a sekrestyébe egy nagyon jó minőségű erősítő került, valamint két hordozható, vezeték nélküli mikrofont is vásároltak, egyet az oltárhoz, egyet a kórusra, a kántornak. Október 2-án, vasárnap, a hívek nagy meglegedésére a templom minden „szegletében” jól hallható volt a beszéd és a felolvasás.

A 2005-ös évben emlékezett meg az egyházmegye, alapításának és első főpásztorának, Szent Gellértnek püspökké szentelése 975. évfordulójáról. Egyházmegye-szerte megemlékezéseket tartottak. A battonyai egyházközség kulturális és lelki-napokat szervezett október 20-23-a között. A templom baloldali kereszthajójában a neves kortárs művész, Schéner Mihály Kossuth-díjas festőművész kiállítása nyílt meg, hangverseny volt Bottkáné Égető Mária, a szegedi Székesegyház orgonistája és Szél Bernadett énekművész közreműködésével, majd ünnepi szentmise zárta a tisztelő napokat, amelyet Király Árpád aradi esperes-plébános celebrált október 23-án. A Fidesz - MPSZ battonyai szervezete egy nagyon szép nemzeti színű lobogót ajándékozott ekkor a templomnak, amelyet a helyi plébános áldott meg és úgy helyezték el a templomtérben.

Október végén ismét gyarapodott a templom komfortérzete: 28-án a pilisborjenői telephelyű QASI-MODO cég (tulajdonosa Ács Ernő villamosmérnök, aki korábban a harangok elektronizálását is végezte) beszerelte az első 17 – 17 padba a villamosfűtést. Egy svájci technológiát szabadalmaztatott a cég tulajdonosa, amelynek kedvező az áramfogyasztása, tiszta és esztétikus a kivitelezése. A költségek 1 843 750 forintba kerültek. Ebből Gyulay Endre megyéspüspök úr egymillió forintot adományozott az egyházközségnek, azzal a feltétellel, hogy a következő évben a toronysisakok javítását is elvégzik. A fennmaradó összeget az egyházközség pénztára állta, azzal, hogy a hívek körében gyűjtést rendeznek erre a célra. (A templompadok két hátsó tömbjéhez is kiépítették a kábeleket, hogy amennyiben arra pénzügyi fedezet lesz, oda is be tudják szerelni a fűtést.)

Battonya egykori filiája, a szomszédos Dombegyház egyházközsége éppen 120 éve lett önálló és kapott saját plébánost. A község egyre csökkenő létszámú katolikusai és a nagy paphiány miatt 2005. október 15-től megszűnt az önálló plébánia és oldallagos ellátásra ismét Battonyához csatolta az egyházmegyei hatóság. Páva Pál plébánost a Megyéspüspök előbb Magyarbánhegyesre helyezte, majd betegsége miatt nyugdíjazta. Így november közepétől Dombegyházát Battonya látja el, bár egyelőre a községben maradt a volt plébános, sőt továbbra is a plébánián lakik, így sokat segít a lelkipásztori munka végzésében az átjáró battonyai plébánosnak.

A Halottak napi temetői megemlékezést a felújított kápolnában tartották szentmise keretében. A hívek jelentős számban vettek részt rajta, ám elég kevés sírszentelést kértek utána.

Az egyházközség kulturális programja keretében november 21-én vendégül látta a neves kortárs írónt, Jókai Annát, aki a plébánia melletti Városi Könyvtárban előadást tartott, „Mit kezdjek életemmel?” címmel.

November végén a templomi énekkar felvette Szent Cecéliának, az egyházi ének és zene égi pártfogójának nevét, s ezentúl e néven működik: *Szent Cecília Ökumenikus Énekkar*.

Egy kedves, idős hívő, Felföldi Katalin egy új ünnepi aranybrokát miseruhát és egy új fehér palástot ajándékozott a templomnak.

Adventben hajnali, rórate miséket tartottak hétköznaponként reggel 7 órakor. Változó létszámmal, de leginkább 30 – 35 hívő vett részt a miséken. Amikor gyászmise volt, ez a szám elérte az 50-et is.

Az egyházközség a karácsonyi ünnepek előtt méltó tiszteletadással emlékezett meg templomépítő főpapja, Klivényi Lajos prépost halála 30. évfordulójáról. Megtalálták az egyik toronyszobában a Prépost úr 1937-ben, egy *Szűcs* nevezetű remek portrészobrász által készített, majdnem életnagyságú gipsz mellszobrát, amelyet kis restaurálás után felállítottak a templomban, a főbejárati ajtó melletti falrészén már meglévő korábbi emléktábla alá. (A szobor alkotójának szignója a mű belső részében látható.) A mellszobornak a plébánia kertjében hánykolódó fehér márvány oszloptöredéket felhasználva Jaczkó Zoltán sírkőkészítő, templomgondnok készített méltó posztamentst. (A posztament talapzatának felirata: „Klivényi Lajos prépost – plébános halálának 30. évfordulóján 1937-ben készült szobrát hálával és kegyelettel felállította a battonyai kat. egyházközség 2005. XII. 17. Megáldotta Gyulay Endre megyéspüspök.”) A szobor ünnepélyes megáldására december 17-én, szombaton délután került sor. Az ünnepi misét Gyulay Endre megyéspüspök tartotta, majd a végén ünnepélyesen megáldotta az emlékművet. A templomi ünnepség után a volt katolikus iskola hittantermében ünnepi Emlékezés volt. Püspök úr előadást tartott a Prépost úr battonyai működéséről és személyes emlékeiről, majd Kratochwill Mimi, neves budapesti művészettörténész beszélt Molnár-C. Pál művészetéről, annak kapcsán, hogy éppen 70 éve festette meg a neves Művész a battonyai templom főoltár-képét és ajándékozta meg vele az újonnan épült templomot.

A 2005-ös év karácsonya nagy belső és külső áhítatban telt el. A hívek adományaiból gyönyörűen feldíszítették a templomot, a Betlehem visszakerült eredeti helyére, a Szent Teréz szobor alá.

A 2005-ös évben 19 keresztelő volt, 9 kisgyermek járult az első szentáldozáshoz, 7 fiatal bérmelegedett, 4 pár tartotta esküvőjét a templomban és 58 katolikus hívőt temettek el.

A 2006-os év első hónapjában Bajnai István plébános követte a hagyományt: házszenteléseket végzett, amelyek erre az időre inkább a családlátogatásokat jelentik. Mintegy 200 családhoz jutott el.

Februárban az egyházközség pénztárának terhére két új gyász-lobogót vásároltak a temetőbe. Az egyik a keresztre feszített Krisztus képe, a másikon a kápolna védőszentjének, Szent Mihály főangyalnak a képe látható.

Március 26-án elhunyt Oszlár Ilona, az egyházközség egyik legjobb híve. Hosszú időn át a Rózsafüzér Társulat vezetője volt és szintén évtizedekig virrasztó és lobogóvivő volt a temetéseken. Halála előtt másfél millió forintot adott, majd végrendeletében ugyancsak másfél millió, azaz összesen hárommillió forintot hagyományozott az egyházközség javára.

Március 27-én a plébánost Gyulay Endre megyéspüspök a Szeged-Csanádi Székeskáptalan tiszteletbeli kanonokává nevezte ki. Április 28-án, a szegedi Székesegyházban volt az ünnepélyes beiktatása.

2006. június 20-án publikálták, hogy XVI. Benedek pápa elfogadta az egyházmegye eddigi főpásztorának, Gyulay Endre megyéspüspöknek egy évvel korábban felajánlott nyugdíjazási kérelmét. A pápa egyben kinevezte új szeged-csanádi megyéspüspöknek Dr. Kiss-Rigó Lászlót, az Esztergom-budapesti főegyházmegye segédpüspökét. Ünnepélyes beiktatása a szegedi Székesegyházban volt augusztus 26-án.

Július 2-án az egyházközség megemlékezett Battonya nagy szülöttjének, Molnár-C. Pál festőművésznek halála 25. évfordulójáról. Az ünnepi szentmise után Bajnai István kanonok-plébános megáldotta a keleti torony plébánia felőli oldalán felállított emléktáblát, amely megidézi a Művész megkeresztelését: „Ezen a helyen állt az ősi battonyai plébániatemplom, amelyben 1894. április 28-án megkeresztelték Molnár-C. Pál festőművészt (1894 – 1981.) Halála 25. évfordulóján, 2006-ban állíttatta a battonyai katolikus egyházközség” –felirattal. A carrarai fehér márvány táblát, a vésésekkel ajándékképpen Jaczkó Zoltán kőfaragó, templomgondnok készítette. A Művész bronz portréja Fekete Géza budapesti szobrászművész alkotása. Avató beszédet Csillag Péter, Molnár-C. Pál nevelt leányának fia mondott.

2006. őszén két új kiadvány jelent meg az egyházközség kiadásában: *A battonyai római katolikus egyházközség története* második, javított és bővített formában, valamint az új temető megnyitásának 160. évfordulójára *A battonyai római katolikus temető* c. kiadvány. Sőt új, nagyon szép kivitelű képes levelezőlap is készült a templomról.

A templomban egy hívő adományából elhelyezésre került Vinczellér Imre budapesti festőművész Szent Júdás-Tádé apostolt ábrázoló olajfestménye. Megáldása a Művész jelenlétében október 28-án volt. Erre az alkalomra az új képről kis szentképek is készültek.

2006. novemberében új egyházközségi Képviselő-testület alakult: Buzitai Istvánné Molnár Éva, Czabai Sándor, Czabai Zoltán, Csorba Tibor, Csordás János, Gyubák Béláné Katona Mária, Jaczkó Zoltán, Jenei Ilona, Karsai István, Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes, Szabó István, Sztanojev Emilné Leszni Éva részvételével. Az új világi elnök Karsai István lett.

2007 tavaszán talán végleges helyére került a Nepomuki szent János szobor. Eredetileg a Szárászér partján állt a Szent szobra. 1903-ban a Vincze-Virág kegyúri házapár egy új szobrot készíttetett ugyanoda, amelyet a kommunizmus idején elbontottak és 1963-ban a templom park felőli oldalán állítottak fel. Évtizedek alatt ezt a helyet benőtte a sűrű növényzet, a fák

eltakarták és szinte láthatatlanná vált a szobor. Restaurálva, új talapzaton lett felállítva az emlékmű a templom plébánia felőli oldalán. A környezete is szép díszburkolatot kapott.

2007 nyarán a temetőgondnokok összegyűjtötték a temető területén található, elhagyott sírokon árválkodó régi szép, értékes márvány és kovácsoltvas sírkereszteket, síremlékeket és egyenként felállították a régi csőszházhoz vezető út két oldalán. Ezzel szép esztétikai környezetet is kialakítva az tervezett új ravatalozóhoz. Az Ótemetőből is átszállítottak három, közel kétszáz éves síremléket.

2007 nyarán *Oltáregyesület* alakult azzal a céllal, hogy a tagok gondozzák a templomi oltárterítőket, textiliákat.

Ugyancsak 2007 tavaszán-nyarán került sor a templom két tornyának felújítására. A toronysüvegek új gerendázatot kaptak, teljesen új műemlékpalával lettek befedve, új esőcsatorna készült és mindkét toronyra teljesen új kereszt került. A költségek megközelítették az ötmillió forintot, amelyet az egyházközség finanszírozott. A munkálatokat a helyi Accra Építőipari Kft. végezte nagy szakértelemmel.

Közben a temetői kápolnában is történtek felújítások. Tóth István és Kócsó Lajos gondnokok rendbe tették a kissé elhanyagolt állapotban lévő kápolna alatti kriptákat. A szentély alatti sírboltban a kápolnát építtető leleszi Vincze család tagjai nyugszanak. A hajó alatti, a kápolna keleti oldaláról megközelíthető sírboltot a Battonyán működő papoknak készítették. Ennek felújítása során egy-egy helyen kibontották a záró falakat és kiderült, hogy 3 nagy boltozatos termet rejt magában. A középsőben 2 koporsót találtak. Egyik viszonylag ép volt, a mellette lévő koporsón láthatóak voltak az exhumálás maradványai. A korhadt deszkákat egy ónpánttal vették körbe, erősítették meg. Ez utóbbi minden bizonnyal az 1890-ben elhunyt Faragó János plébános maradványait tartalmazza, akit, miután 1896-ban elkészült a kápolna a sírbolttal, sírjából exhumáltak és ide temettek. A másik, épebbnek tűnő koporsó az 1910-ben elhunyt Dudra Endre segédlelkész maradványait rejtheti. A jobb oldali sírboltban 4 koporsó maradványait fedezték fel, a bal oldali sírboltban pedig 2 elhunyt maradványait. Mivel ez a sírbolt papoknak készült, valószínűsíthető, hogy a korábban elhunyt és a temetőben elhantolt egykori battonyai lelkipásztorok exhumált maradványait temették el ezekbe a fülkébe.

2007. őszén egy újabb festmény került a templomba: a belső homlokzat falán elhelyezték Angyal Júlia festőművész ajándékát, *Az angyal ébreszti a Háromkirályokat*. Szeptember 29-ére készült el az egykori temetői kápolna Szent Mihály főangyalt ábrázoló oltárképének a restaurálása. Az értékes, a 19. század első felében készült kép sokáig egy templomi raktárban hánykolódott. Gyarmati András szombathelyi festőrestaurátor művészen restaurálta. A költségeket, mintegy félmillió forintot a hívek adományai fedezték. A Jézus Szíve oltár fölötti falfelületen helyezték el gyönyörűen kivilágítva.

Október 23-án a battonyai hívek egy autóbusszal Máriaradnára zarándokoltak.

Hosszú ideje megoldatlan volt a Kultúrház, az eredetileg Katolikus Népház sorsa. Miután 1942-ben felépült, az egyházközség nem sokáig használta. A II. világháborút követően államosították. 1990-ben ugyan visszakerült az egyházközség tulajdonába, az Önkormányzat nem túl jelentős bérleti díjat fizetett használatáért az egyházközségnek. Az Önkormányzat szerette volna megszerezni magának a tulajdonjogot is, de a korrekt vételárban sohasem tudtak megegyezni az egyházközséggel. 2007. novemberében erre viszont alkalom adódott. Dr. Karsai József polgármester, országgyűlési képviselő a Kultuszminisztérium támogatásával 60 millió forintért (+Áfa) az Önkormányzat nevében megvásárolta az épület-komplexumot, azzal, hogy 4 évi részletben egyenlíti ki a vételárat, amelybe beszámították a volt katolikus iskola sarki villájának, az ún. Borsos-iskolának az értékét is, amely így visszakerült az egyházközség birtokába. Az adásvétel a Szeged-csanádi Püspökség jóváhagyásával történt meg. A szerződést november 20-án a Polgármester és Bajnai István kanonok-plébános írta alá.

Karácsony előtt egy újabb értékes műtárggyal gazdagodott a templom. Vinczellér Imre budapesti festőművész *Angyalok zenélnek az Úrnak* c. olajfestményét ajándékozta Battonyának, amelyet a bal oldali gyóntatószék fölötti falfelületen, az eltávolított olajkályha megszüntetett kivezető csöve helyére, a Szent Anna-relief mellé helyeztek el.

Érdekességként jegyezzük meg, hogyan alakultak Battonya demográfiai adatai 2007. december 31-én: a település lakosainak száma: 6323 fő, ebből Tompapusztán 22-én élnek, ill. 147-en külföldi (leginkább román) állampolgárok. Jellemző a mai Battonyára a 20% fölötti munkanélküliség. Igen magas az elvándorlás a településről és jellemző az elöregedés. 2003 – 2007 között, tehát 5 év alatt 534 haláleset volt (280 férfi és 254 nő), ebből 256 elhunyt katolikus szertartású temetésben részesült, tehát gyakorlatilag a halottak 50 %-a. Ugyanakkor 355 volt a születések száma. 2007-ben 175 gyermek járt óvodába, 466 gyermek általános iskolába (+ 40 fő speciális iskolába). A román iskolába-óvodába 74 fő, a szerb iskolába-óvodába 89 fő járt.

2008. januárjában az egyházközség megbízást adott a templomtornyokat felújító Accra Építőipari Kft-nek a Borsos-iskola teljes külső és belső felújítására. A nagyon lerobbant épület állaga, falai és a tetőzete -mondhatni- jó állapotban voltak, de teljes felújításra szorult. A rekonstrukció célja az volt, hogy az eladott Kultúrház helyett egy, az egyházközség által jól hasznosítható közösségi házat hozzanak létre, előadó teremmel, közösségi összejövetelek céljaira, és egyben egy szolgálati lakás is kialakításra kerüljön. A munkálatok már januárban el is kezdődtek, s augusztus végére el is készültek. Fontos volt a felújításnál, hogy megőrizték az épület eredeti architektúráját, külső és belső arculatát, ahogyan az építés évében, az 1930-as évek elején kinézhetett, mint a település egyik legszebb épülete. Mivel semmiféle külső anyagi forrást, pályázati pénzt nem sikerült felkutatni, így az egyházközség saját anyagi forrásából, leginkább az értékesített Kultúrház árából fedezte a költségeket.

Ugyancsak 2008. tavaszán az egyházközség elkészítette az új, építendő temetői ravatalozó műszaki terveit, Farkas István szegedi építész irodájával. Az új épület látványtervét a battonyai Accra Építőipari cég ügyvezetője, Marosán György készítette el Bajnai István kanonok- plébános elgondolása alapján.

Az egyházközség hívei április hónapban a neves ausztriai kegyhelyre, Máriazellbe zarándokoltak és megtekintették a hajdani császárvárost, Bécsset is.

Augusztus 3-án egy márványtáblát helyeztek el a plébánia falán Kálmány Lajos neves 19. századi néprajzkutatónak, abból az alkalomból, hogy 130 éve került Battonyára segédlelkésznek. Az emléktáblán a neves pap-tudós bronz reliefjét R. Törley Mária budapesti szobrászművész készítette.

2008. augusztus 1-vel ifj. Mák László lett a templom sekrestyése. Az egyházközség Képviselőtestülete is új elnököt választott, Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes tanárnő személyében.

Az ún. Borsos-iskola felújítása a nyár végére elkészült. Kialakításra került benne egy nagyobb és egy kisebb terem, vizesblokk, konyha, fürdőszoba, előszoba és a Hősök terére néző két nagy szoba. A tervek szerint a nagyteremben előadások, összejövetelek mellett képzőművészeti kiállításokat rendeznek majd, az egyik szobában egyházközségi könyvtárat rendeznek be, ill. egy vendégszobát alakítanak ki. Az épület „belakása” fokozatosan történt. A hívek adományaiból ill. Dr. Karsai József polgármester jelentősebb adományából történt meg a berendezése. Sokan ajánlottak fel különféle bútorokat, lakberendezési tárgyakat.

Szeptember első hetében az Accra Építőipari cég munkásai hozzákezdtek a temetőben lévő, lerobbant állagú régi csőszház lebontásához, majd rövidesen a tereprendezés is megtörtént, előkészülvén a ravatalozó építkezéseihez.

Szeptemberben nagy veszteség érte az egyházközséget, 23-án váratlanul elhunyt Petrán András kántor. Bár nyugdíjas volt, naponta ellátta a kántori teendőket. Egy ideje betegeskedett, de hirtelenül halt meg. Végakarata szerint hamvait a temetői kápolna papi sírboltjában temették el. Mivel végrendelet nélkül hunyt el, akarata ellenére nem az egyházközség, hanem a magyar állam örökölte meg házát és kis vagyonkáját.

A kántori teendőket -a temetések kivételével- az eddig is kisegítő kántor, a Szent Cecília Kórus karnagya, Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes nyugalmazott tanárnő látja el. A temetéseken Bakos Istvánné a temető lelkipásztor segítője.

Az elkészült és berendezett Közösségi Ház megáldására 2008. október 19-én, nagy ünnepség keretében került sor. Az egyházmegye főpásztora, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök a templomban ünnepi szentmisét mutatott be (ez volt az első battonyai szereplése), majd megáldotta a házat. A feledhetetlen emlékű, nagy építő battonyai főpap, Klivényi Lajos prépost úr nevét kapta a ház, *Klivényi Lajos Katolikus Közösségi Ház* néven. Az ünnepségen beszédet mondott Dr. Karsai József polgármester, parlamenti képviselő, a nagy teremben pedig Angyal Júlia budapesti festőművész „Angyalok és szentek” kiállítását nyitotta meg Kratochwill Mimi neves művészettörténész.

Az ünnepség délutánján Bajnai István kanonok-plébános megáldotta a temetőben épülő új ravatalozó alapkövét. Az alapkövön elhelyeztek egy fémhengert, az építkezés dokumentumaival, egy emlékeztetővel, néhány újsággal, fémpénzekkel, az egyházközség kiadványaival.

Ezt követően az építkezések nagy iramban folytatódtak. A tél elejei leálláskor már álltak az épület falai.

November hónapban szintén az Accra-cég munkatársai felújították az Ótemetői domb tetején álló keresztet. A műtárgy az 1840-50-es években készült Adácsi Kiss András kisbirtokos adományából, aki a kereszt fenntartására 1853-ban alapítványt is tett. A kereszt homokkőből készült és az idő nagyon kikezdte. A felújítással arra törekedtek, hogy az eredeti megjelenésében konzerválják az építményt, tehát nem újítottak rajta. Egyben a kereszt környezet, a domb növényzete is megújult.

2008 adventjén egy újabb műtárggyal gyarapodott a templom. Egy hívő (EMné) Szent Ráfael főangyal (és Tóbiás) nagyméretű képét festette meg a budapesti Duschanek János festőművésszel. A kép a Mária oltár fölötti falfelületre került.

Felhasznált források

A Csanádi Egyházmegye jubileumi évkönyve (1980.)

A battonyai Római Katolikus Egyházközség Historia Domusa és levéltára

Bajnai Beke István: A dombegyházi katolikus egyházközség története (Békéscsaba, 2005.)

Bajnai Beke István: A 975 éves Szeged-Csanádi Egyházmegye rövid története (Orosháza, 2005.)

Bálint Sándor – Barna Gábor: Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza (Szent István Társulat, 1994.)

Dr. Barna János – Sümeghy Dezső: Nemes családok Csanád vármegyében (Makó, 1913.)

Borovszky Samu: Csanád vármegye története (1897.)
Békés, Bihar, Csanád-Arad-Torontál vármegyék (1926.)
Csanád vármegye tíz évvel Trianon után (Makó, 1930.)
Dávid Katalin: Az Árpád-kori Csanád vármegye művészeti topográfiája (Bp. 1974.)
Gergely Jenő: Főpapok, főpásztorok, főabbik – Arcélek a huszadik századi magyar egyháztörténetből (Budapest, 2004.)
Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája (I-V.kötet)
Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája (2000.)
Gyulay Endre: Félelem nélkül – Pásztorok, Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején (2005.)
Hetényi Varga Károly: Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában II. kötet (1994.)
Dr. Juhász Kálmán: A csanádi püspökség története 1-8. (Makó, 1930-1947.)
Dr. Karácsonyi János: A magyarok áttérése a nyugati kereszténységre
Kálmány Lajos: Koszorúk az Alföld vad virágaiból
Dr. Kovács Sándor: A csanádi papnevelde története (Temesvár, 1908.)
Kovács József: A kunágotai katolikus egyházközség története (Szeged, 1994.)
Keligér Margit M. Johanna nővér: Adatok Battonya történetéhez 1700-tól napjainkig (1935.)
Magyar Katolikus Lexikon I – V.
Pogány Ö. Gábor: Molnár-C. Pál (Magyar mesterek, 1988.)
Puja Frigyes: A felszabadult Battonya (1979.)
Puja Frigyes: Battonya felszabadulása és a MKP helyi szervezetének harca 1948-ig (Battonyai füzetek, 1963-64.)
Schematizmus C. Dioecesis Csanadiensis (1810-1947.)
Szabados József: Battonya mezőváros jelen századbeli fejlődésének története és főbb mozzanatai (1891.)
Dr. Szentkláray Jenő: A Csanádegyházmegyei plébániák története

A battonyai plébánosok névsora

1. 1810 – 1814. Györgyi József
2. 1814 - 1816. Vaszkó András
3. 1816 – 1861. Hajnal Ferenc
4. 1861 – 1864. Szabados József
5. 1864 - 1865. Kemény Sándor
6. 1865 – 1878. Loechner János
7. 1878 - 1879. Faragó Károly h. plébános (8 hónapig)
8. 1879 – 1889. Faragó János
9. 1889 – 1891. Bodroghy János h. plébános

10. 1891 – 1915. Németh Sándor tb. kanonok
11. 1915. Baktay János adminisztrátor
12. 1915 – 1932. Grósz Antal esperes
13. 1932 – 1933. Nagy József adminisztrátor
14. 1933 – 1952. Klivényi Lajos c. prépost, esperes, főesperes
15. 1952 – 1954. Borsos József c. kanonok, esperes
16. 1954 – 1955. Dr. Müller Antal szentszéki bíró
17. 1955 – 1974. Szeles Sándor c. apát, esperes, főesperes
18. 1974 – 2001. Dusik Péter c. apát, székesegyházi kanonok, esperes, főesperes
19. 2001 – 2005. Mátyás János pápai káplán
20. 2005 - Bajnai István tb. kanonok, szentszéki bíró

A battonyai segédlelkészek névsora

- 1817 – 1820. Vojetsak János
- 1820 – 1831. Tyappai János
- 1831 – 1832. Miháلكovics Lajos
- 1837 – 1838. Králik Szylvér
- 1838 – 1841. Moser József
- 1841 – 1842. Scheffer Mátyás
- 1842 – 1844. Lovasovics Caesare
- 1844 – 1846. Brassoványi József
- 1846 – 1847. Majoros Antal
- 1847 – 1848. Kerényi Jenő
- 1847 – 1849. Csiky Ignác
- 1849 – 1852. Majoros Antal (másodszor)
- 1849 – 1852. Gergely Endre
- 1852 – 1853. bellusi Baross László
- 1853 – 1862. Szabados József
- 1856 – 1857. Steiner Lipót
- 1857 – 1858. Csikós Sándor
- 1859 – 1860. Nyári József
- 1860 – 1862. Bodnár Endre
- 1863 – 1864. Marich Endre
- 1863 – 1865. Kemény Sándor
- 1864 – 1865. Meszner Gáspár
- 1865 – 1866. Kollár Sándor
- 1868 – 1870. Tóth Ede
- 1870 – 1872. Szilber Pál
- 1872 – 1874. Stein Ferenc
- 1874 – 1875. Gruber Antal
- 1875 – 1878. fegyverneki Govrik Sándor
- 1878 – 1879. Kálmány Lajos
- 1879 – 1881. Hermann Mihály
- 1881 – 1882. Antók Dániel

1882 – 1885. Városy Gyula
1884 – 1885. Bukovecz János
1885 – 1886. Kiss István
1887. Rómer Miklós
1887. Ferenczy Gyula
1887 – 1888. Grótzky Péter
1885 – 1887. Bogovics Ferenc
1887 – 1893. Michon Mátyás
1888 – 1890. Bodroghy János
1889 – 1891. Demele Ferenc
1891 – 1893. Hoffmann Béla
1893 – 1894. Szolinger Antal
1894 – 1895. Lengyel József
1896 – 1898. Molnár László
1896 – 1898. Rómer Miklós (másodsor)
1901 – 1903. Kovács István
1901 – 1902. Kovács János
1902. Podolszky Ferenc
1902 – 1903. Scheibling József
1903 – 1904. Kleitsch Mátyás
1903 – 1904. Heim Mihály
1904 – 1905. Fejér Imre
1905 – 1910. Dudra Endre
1908 – 1911. Bodor József
1910 – 1913. Léber Lőrinc
1910 – 1912. Balázs Mózes
1911 – 1913. Vasvári Ödön
1913 – 1915. Varga Ferenc
1913 – 1914. Aubermann Miklós
1914 – 1916. Polyák Károly
1915 – 1916. Ocsay György
1916 – 1917. Bán József
1916. Várady Attila
1917 – 1922. Endrődy Dénes
1922. Takács Miklós
1922 – 1923. Prokop Sándor
1923 – 1925. Kocsis Kálmán
1925 – 1927. Simon Zoltán
1927 – 1929. Koszta Mihály
1927 – 1929. Koncsek László
1929 – 1930. Toldy Antal
1929 – 1932. Nagy József
1929 – 1931. Horváth Lajos
1931 – 1932. Merksz Elemér
1932 – 1933. Kovács Lajos
1932 – 1934. Werner Dezső
1934 – 1935. Helter László
1935 – 1938. Dr. Müller Antal

1935 – 1936. Perényi József
1936 – 1937. Békési István
1936 – 1940. Tóth László
1938 – 1939. Halápi József
1939 – 1941. Dr. Szilas József
1940 – 1941. Solymos László
1940 – 1944. Fülöp István
1941 – 1943. Körmendi Sándor
1942 – 1944. Lakos Endre
1943 – 1944. Singer Ferenc
1944 – 1945. Dávid Lajos
1945 – 1949. Bacsilla Sándor
1945 – 1949. Csonka Ferenc
1947 – 1949. Holló István
1949 – 1955. Rokonai Béla
1952 – 1953. Csonka Ferenc (másodszor)
1953 – 1954. Bánhegyi Tibor
1954 – 1957. Aradi József
1954 – 1956. Vida Elemér
1956 – 1967. Rostás Sándor
1957 – 1958. Matula Mihály
1958 – 1976. Széchenyi János
1961 – 1962. Vecsey András
1962 – 1963. Kovács Mihály
1963 – 1964. Bálint Vilmos
1964 – 1965. Kartal József
1965 – 1969. Katona Nándor
1970 – 1972. Antal József
1976. Rutai István
1976. Kardos Mihály
1980 – 1982. Petró Ferenc
1986 – 1987. Kotroczó Pál
1987 – 1988. Dr. Fülöp Gellért
1988 – 1989. Tari Antal
1989 – 1990. Németh László
1993 – 1994. Hüse József
1994 – 1995. Varga Attila
1999. Nagy Nándor

Battonyai származású papok

Szentelési ideje:

1861. Hegyessy Lajos
1887. Mártonffy Sándor
1896. Oláh Mihály

- 1902. Lipcsey Gyula
- 1903. Szlicsák Antal
- 1909. Klivinyi (Klivényi) Lajos
- 1937. Fülöp István
- 1953. Gyulay Endre (1987-től 2006-ig Szeged-Csanádi megyéspüspök)
- 1954. Hári Lajos
- 1963. Galgóczy László

Battonyai kántorok névsora

Babics Rudolf (1814-1850.), ifj.Babics Rudolf (1850-1900.), Somogyi István (segédkántor), Póta József (1901-től), Árvai Béla kántortanító (1933-ig), Gémes István kántortanító (1933-1940. majd kisegítőként az 1980-as években), Lele Ferenc (1940-től), Póhr Anna Celeszta nővér (1950-től), Tóth Mihály (1973-1982.), Ádelmann Erzsébet tanárnő (kisegítő), Tari Katalin(1982-84.), Petrán András (1985-2002. majd 2005-től), Somogyvári Istvánné Lehoczky Ágnes tanárnő (2002-től)

Katolikus tanítók Battonyán (az iratokban fellelhető nevek)

Babics Rudolf (1814–1836. s egyben kántor is), Babics Antal (1836–1850.), Miskolczi Etelka, Zabojszky Mihály (1857.), Samu József (1854–1860.), Bertha István (1860–1873.), Szaklányi Janka 1860-tól, Topcsiov János (1862-63.), Szabados József (1863-tól folyamatosan, 1886-tól igazgató is), Katona István, Szűcs István, Malovics István (1880-ban), Lasztovics Terézia, Király Mária (1871-től), Kasza József, Klivinyi Lajos (1880-tól), Menczel Béla (1888- 1891.), Losonczy János, Kiss Károly (1891-től), Priegl Judit (1895-ig), Faliznyó Mária (1895-től), Lipcsey Mária (1901-től), Kovács Mihály (1904-ben), Macskássy László (1904-ben), Árvai Béla, Gémes István, Borsos Lajos (igazgató is), Ketskemény János, Krieger Ferenc, Zsilka László, Klivinyi Zoltánné Keller Anna, Köblös Mária Rozália nővér, Tóth-Petrovszky Mária, Papp Mária, Kovács Anna, Lendvai Béla, Majzik Sándor, Miklósi István, Ritt Ilona.

Battonyán nyugvó elhunyt papok

- Vaszkó András battonyai plébános, + 1816. (az Ótemetőben)
- P. Tóth Brúnó radnai ferences atya, +1856. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna kriptájában)
- Tyappai János nagykovácsházi plébános, + 1861. (a jelenlegi temetőben)

Faragó János battonyai plébános, +1890. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna kriptájában)

Dudra Endre battonyai káplán, + 1910. (a jelenlegi temetőben, valószínűleg a kápolna

kriptájában)

Oláh Mihály dombegyházi plébános, +1926. (a jelenlegi temetőben)

Grósz Antal esperes, ny. battonyai plébános, + 1934. (a jelenlegi temetőben)

Lukáts Imre ny. tornyai plébános, + 1951. (a jelenlegi temetőben)

Klivényi Lajos c. prépost, ny. kevermesi plébános, + 1975. (a templom kriptájában)

Morvay János ny. váci egyházmegyes plébános, + 1977. (a jelenlegi temetőben)

Dusik Péter c.apát, kanonok, főesperes, battonyai plébános,+ 2001.(a jelenlegi temetőben)

A battonyai plébániatemplom kriptájában nyugvó elhunytak

1. fülke üres
2. fülke üres
3. fülke üres
4. fülke Kákonyi Ferenc (+1979.)
5. fülke Kákonyi Ferencné Palkovics Viktória (+1968.)
6. fülke Gazsi Lajosné Zsilka Rozália (+1976.)
7. fülke Klivényi Lajos c. prépost, ny. plébános (+1975.)
8. fülke Járossy Ilona (+1942.)
9. fülke Dr. Bocsári Svastits Béné királyi közjegyző (+1943.)
10. fülke üres
11. fülke özv. Török Jánosné (+1963.)
12. fülke Gazsi Lajos (+1976.)
13. fülke özv. Árvai Jánosné Győri Teréz (+1939.)
14. fülke Horváth Béla (+1941.)
15. fülke Horváth Béláné Árvai Mária (+1964.)
16. fülke Imre Mihályné Kőműves Piroska (+1946.)
17. fülke Dr. Bisztray Tamás (+1988),- Dr. Bisztray Tamásné gróf Csáky Kornélia (+2008.),- Gróf Csáky Armand (+1951.)
18. fülke Káplárné Bisztray Kornélia (-)